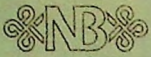
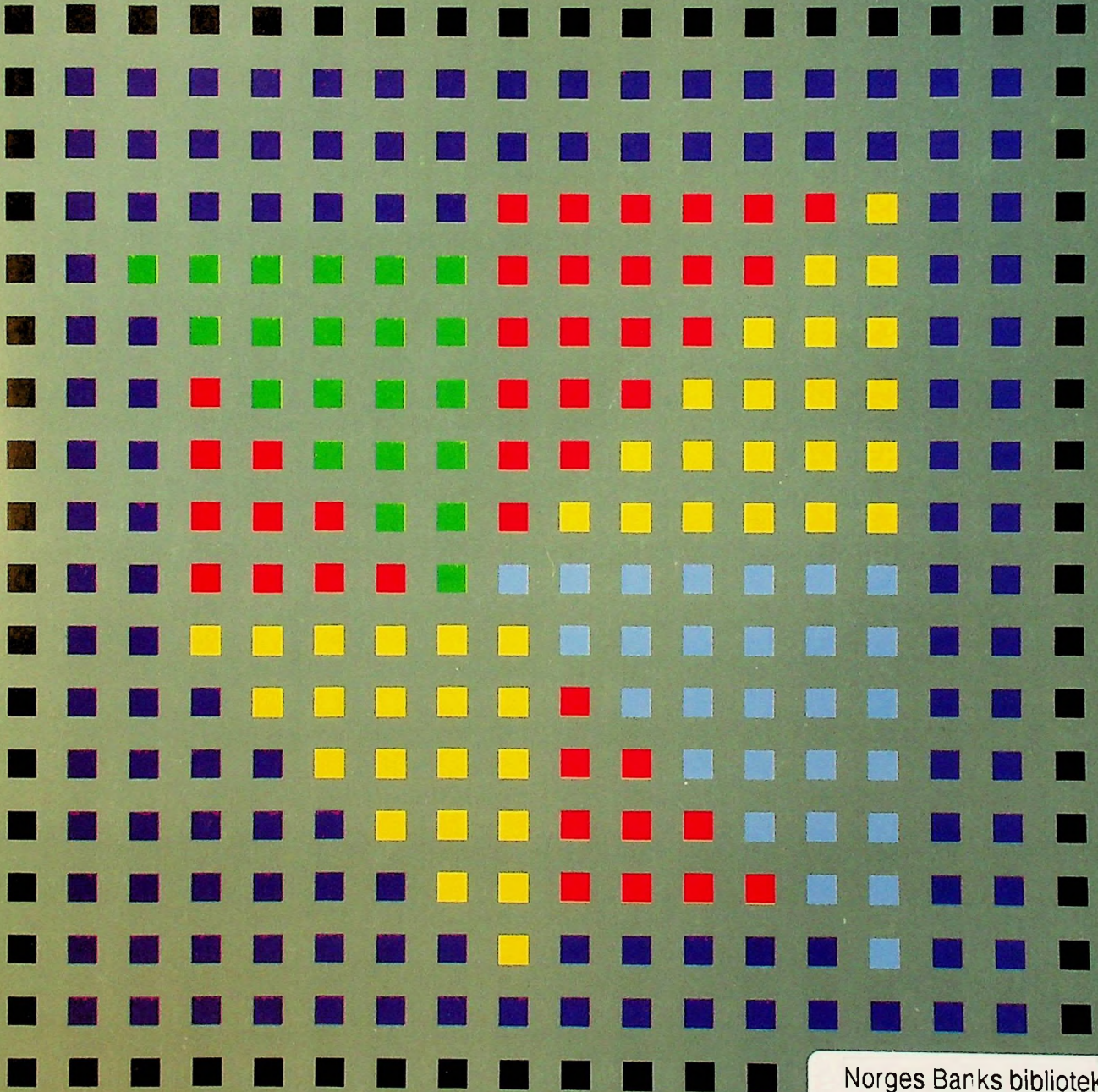


Penger og Kreditt 1990/ 2

NORGES BANK



NORGES BANKS
BIBLIOTEK



Norges Banks bibliotek



013247VPA



NORGES BANKS
BIBLIOTEK

INNHold

Del A:

- 65* Økonomisk oversikt
65* Kap. 1. Den økonomiske situasjon
82* Kap. 2. *Tema*: Nye rammebetingelser for finansinstitusjonenes valutavirksomhet
87* Kap. 3. *Nytt sidan sist*: Utviklinga i penge-, kapital- og valutamarknadene

Del B:

- 65 Kreditt- og likviditetsoversikt for året 1989
87 Finansinstitusjonenes drift i 1989
Tom Erlandsen
101 Ny 1000-kroneseddel
Hovedkasserer Sylvi Johansen og direktør Per Ulsteen
103 Utenlandske direkte investeringer i Norge
Marit Hoel
109 Oversikt over virkemiddelbruk overfor finansinstitusjonene
111 Tabeller

Redaksjonen avsluttet:

- Del A: 19. juni 1990
Del B: 14. juni 1990
Tabellvedlegget: 14. juni 1990

Penger og Kreditt utgis hvert kvartal
av Norges Bank, Oslo

Redaktør: Hermod Skånland
Redaksjonssekretær: Carl D. Blix
Redaksjonsutvalg: Steinar Tjomsland, Sekretariatsavdelingen
Harald Bohn, Økonomisk avdeling
Trond Eklund, Plan- og utviklingsavdelingen
Asbjørn Fidjestøl, Finansmarkedsavdelingen (leder)
Jon Petter Holter, Statistikkavdelingen
Sylvi Johansen, Bankstab
Liv Kielland, Informasjonskontoret
Brynjulv Vollan, Markedsoperasjonsavdelingen

Redaksjonens adresse:
Norges Bank, Informasjonskontoret
Boks 1179 Sentrum
0107 Oslo 1
Telex: 71 369 nbank n
Telefax: (02) 41 31 05
Telefon: (02) 31 60 00

De synspunkter som fremkommer i signerte artikler
i denne publikasjon, representerer artikkelforfatterens
egen oppfatning og kan ikke tas som uttrykk
for hovedstyrets standpunkt til de
forskjellige spørsmål

Ettertrykk med kildeangivelse er tillatt

Design: Anisdahl/Christensen
Sats og trykk: Norges Banks Seddeltrykkeri, Oslo
Teksten er satt med 11 pkt. Garamond

ISSN-0332-5598

Standardtegn i tabeller:

. Tall kan ikke forekomme
.. Oppgave mangler
... Oppgave mangler foreløpig
— Null
0 } Mindre enn en halv av den
0,0 } brukte enhet

Den økonomiske situasjon

Etter to år med produksjonsnedgang ligger det nå an til en moderat vekst i Fastlands-Norge med mulighet for økt sysselsetting neste år.

Drahjelpen fra utlandet blir fortsatt rimelig god, selv om veksten ute er noe avdempet. Dette reduserer faren for sterkere inflasjon, og det er mindre grunn til å frykte tilbakeslag.

Etter langvarig nedgang her hjemme, er det nå klare indikasjoner på vekst i privat konsum. Når det gjelder investeringer, er bildet noe blandet. Styrket konkurranseevne i 1989 med muligheter for ytterligere forbedringer fremover, god lønnsomhet og høy kapasitetsutnyttelse i deler av næringslivet tilsier at investeringene vil ta seg opp i enkelte næringer. For industrien indikerer siste investeringstelling betydelig vekst neste år. Imidlertid er det fortsatt ledig kapasitet i skjermede næringer. Det er også usikkert hvordan den varslede skatteomleggingen vil slå ut for næringslivet på kort sikt. De samlede investeringer i Fastlands-Norge vil således falle også i år, men vi legger til grunn svak vekst neste år. Selv om vi går ut fra redusert vekst i offentlig etterspørsel neste år, ventes samlet innenlandsk etterspørsel å vise tiltakende vekst. BNP for Fastlands-Norge anslås å øke med 1 prosent i år og 2 $\frac{1}{4}$ prosent neste år. Med dette bør sysselsettingen neste år kunne øke.

Selv dette moderate oppsvinget medfører betydelig importvekst. Samtidig svekkes bytteforholdet for tradisjonelle varer markert på grunn av lavere råvarepriser internasjonalt. Underskuddet på den tradisjonelle varebalansen øker derfor i 1990 med nær 11 milliarder tross gunstig utvikling i eksportvolumet, og stabiliseres på et høyere nivå i 1991. Det er bare volumvekst i oljeeksporten og en forutsetning om redusert skipsimport som gjør at vi unngår et betydelig underskudd på driftsbalansen i år og kan vente en viss bedring neste år. Fastlands-Norges driftsunderskudd øker fra 1989 til 1990. Av hensyn til sysselsettingen og varig balanse i utenriksøkonomien er det derfor like nødvendig som noen gang at kostnadsnivået bringes mer på linje med konkurrentenes.

Dersom lønnsoppjøret lar seg gjennomføre uten at det rokkes ved hovedtrekkene i det forkastede forslaget, vil man unngå den lønns eksplosjon en kunne frykte etter to år med lønnslov. Mulighetene for bedring av konkurranseevnen blir imidlertid ikke fullt utnyttet. Til tross for at våre handelspartnere er inne i en høykonjunktur, mens norsk økonomi har befunnet seg på en konjunkturbunn, er det oppnådd relativt lite med hensyn til å redusere forskjellene i timelønn mellom Norge og våre handelspartnere. At overhenget inn i 1991 kan bli større enn i år, indikerer videre at det ikke skal bli lett å redusere dette gapet fremover. Dersom profilen opprettholdes, innebærer det at de som er mest utsatt for ledighet, har fått de største lønnstilleggene. Sterk kostnadsøkning i mange bedrifter med svak lønnsomhet kan sette arbeidsplasser i fare.

Avdempet vekst internasjonalt, men ingen nedgangskonjunktur

Veksten i internasjonal økonomi er nå noe avdempet i forhold til den meget sterke

veksten de foregående årene. Det er særlig i USA veksten har avtatt. Her har boligbyggingen falt kraftig den siste tiden. Samtidig har den sterke veksten i eksportvolu-

Tabell 1.1. Bruttonasjonalprodukt og konsumpriser i utvalgte land. Prosentvis endring fra foregående år

	BNP i faste priser			Konsumpriser		
	1989	1990	1991	1989	1990	1991
USA	3,0	2¼	2½	4,4	4½	4½
Japan	4,9	4¾	4	1,7	2¾	2½
Vest-Tyskland	4,0	4	3½	3,1	2¾	3½
Sverige	2,1	1	½	6,6	9¼	8¼
Danmark	1,1	1¼	2	5,0	3¼	3
Storbritannia	2,3	1¼	2	5,5	7½	6
OECD totalt	3,6	3	3	4,4	4½	4½
Norges handelspartnere	3,0	2¼	2¼	4,3	5	4¾

Kilde: OECD, IMF og Norges Bank.

met bremsset noe opp. Sysselsettingsveksten har vært svak etter årsskiftet, uten at dette har ført til noen økning i arbeidsledigheten.

I Japan og Vest-Tyskland holder derimot den høye veksten seg godt oppe og er nå klart sterkere enn i USA. Målt ved utviklingen i innenlandsk etterspørsel er forskjellen enda større. Et slikt «vekstgap» er nødvendig for å redusere de store ubalansene i handelen mellom de tre landene. Disse ubalansene oppstod de årene innenlandsk etterspørsel økte klart mer i USA enn i øvrige land. Den dempende effekten som de senere års renteoppgang har hatt på etterspørselen i Japan og Vest-Tyskland, er blitt motvirket av sterk inntektsvekst for husholdningene og sterke investeringsønsker med bakgrunn i høy kapasitetsutnyttelse og gode driftsresultater i store deler av næringslivet.

I Storbritannia ble veksten kraftig dempet i 1989. Dette er ventet å fortsette i år. Derimot er den økonomiske veksten fortsatt sterk i de øvrige EF-landene, med unntak av Danmark.

For hele OECD-området regner vi med en BNP-vekst på 3 prosent i 1990, det samme som ble anslått i Penger og Kreditt 4/89. For viktige handelspartnere, som Sverige og Storbritannia, har vi nedjustert våre vekstanslag, slik at BNP hos handelspartnerne nå ventes å øke med 2¼ prosent mot 2½ prosent i Penger og Kreditt 4/89.

Den noe svakere veksten i 1990, sammen med lavere råvarepriser, innebærer redusert fare for at inflasjonen i OECD-området skal tilta. Utnyttelsen av både arbeidskraft og kapital blir noe lavere, noe som også må ses på bakgrunn av de senere års sterke investeringsvekst.

Dette betyr igjen at myndighetene neppe vil behøve å stramme til den økonomiske politikken for å bremse en tiltakende inflasjon. Det ligger derfor an til at den økonomiske veksten vil bli omkring 3 prosent også i 1991. Privat konsum vil være hoveddrivkraften i oppgangen med bakgrunn i fortsatt sterk inntektsvekst. Investeringsveksten vil derimot trolig reduseres noe fra det meget høye nivået de siste årene. Investeringer har i de aller fleste land høyere importinnhold enn konsum. En slik dreining i sammensetningen av etterspørselen fra investering til konsum vil derfor føre til noe lavere vekst i verdenshandelen. I 1988 økte volumet av verdenshandelen målt som gjennomsnitt av import og eksport med hele 9 prosent. Veksten ble redusert til 7,3 prosent i 1989. Vi venter en ytterligere nedgang til om lag 6½ prosent vekst i år og så en svak økning i veksttakten i 1991.

Om lag en tredel av norsk eksport av tradisjonelle varer går til Sverige og Storbritannia. Norsk eksport til disse landene har økt sterkt de siste årene, både fordi de har

hatt sterk vekst i innenlandsk etterspørsel og fordi sterk lønnsvekst har ført til svekket konkurransevne vis-à-vis norsk industri. I begge landene er nå importveksten avdempet, og vil både i 1990 og 1991 være lavere enn den gjennomsnittlige importveksten hos våre handelspartnere. Lønnsveksten er imidlertid fortsatt sterk i begge landene. Dette vil isolert sett bidra til at norsk industri fortsatt styrker sin konkurransevne overfor dem. Etter hvert som etterspørselspresset reduseres, vil imidlertid også lønnsveksten bli svakere. Om noen tid kan vi derfor stå overfor en situasjon med svak importvekst og styrket konkurransevne i to viktige markeder og konkurrenter for norsk industri.

Inflasjonen kan ha nådd toppen

Internasjonalt påvirkes fortsatt konsumprisveksten av en del spesielle forhold. I Vest-Tyskland viser prisstigningstallene målt ved tolv månedersraten at prisveksten nå avtar. Dette skyldes at effekten av den avgiftsøkning som fant sted første halvår i fjor, er i ferd med å uttømmes. Fallet i råvareprisene i 1989 bidrar også til lavere prisvekst. I tillegg spiller de relativt betydelige valutakursendringene det siste året en rolle i de enkelte landene. Valutakursutviklingen trekker i retning av lavere prisstigning i land med appresierende valuta (Vest-Tyskland og øvrige EMS-land), og sterkere prisvekst i land med depresierende valuta (Japan og Storbritannia). I tråd med forventningen om noe lavere økonomisk vekst venter vi nå at prisstigningen vil stabilisere seg på om lag 4,5 prosent både for OECD-området totalt og for Norges handelspartnere det neste halvannet år.

Gode utsikter på lang sikt, men flere usikre faktorer

Selv om bildet generelt er lyst, er det flere usikkerhetsmomenter:

— Den politiske utviklingen i Øst-Europa går meget raskt. Det er vanskelig å vurdere hva effekten på de vestlige lands økonomier vil bli, både av en utvikling som fortsetter som hittil, og en alternativ utvikling som innebærer at reformprosessen stanser opp. Spesielt vanskelig er det å anslå effekten på vest-tysk økonomi av en økonomisk og monetær union med Øst-Tyskland. Selve reform- og omstillingsprosessen vil den nærmeste tiden føre til meget svak økonomisk utvikling i øst. En må likevel regne med en økning i etterspørselen rettet mot vest, selv om etterspørselen i noen grad begrenses av lave valutareserver i de øst-europeiske landene. I industrilandene er imidlertid kapasitetsutnyttelsen i utgangspunktet svært høy. Sterk vekst i eksporten til Øst-Europa må derfor på kort sikt dekkes ved reduksjon i øvrige etterspørselskomponenter, ellers vil det slå ut i økt inflasjon. Den økningen i de lange rentene som skjedde tidligere på året, var nok i noen grad et uttrykk for at markedsaktørene ventet fortsatt stram pengepolitikk for å hindre høyere inflasjon. Renteøkningen vil virke gjennom redusert innenlandsk etterspørsel i industrilandene og således skape rom for økte leveranser til Øst-Europa. Men økningen i de lange rentene er nok også i noen grad et signal om at reformprosessen i øst vil innebære en generell heving av avkastningskravet til investeringene. På lengre sikt vil en slik høyere kapitalavkastning føre til sterkere økonomisk vekst både i øst og vest. I våre prognoser har vi lagt til grunn at endringene i Øst-Europa bidrar til noe sterkere vekst enn en ellers ville fått i Vest-Tyskland, men at utviklingen for øvrig får liten effekt på vestlige økonomier det nærmeste halvannet år.

— Det har vært mye uro på de finansielle markedene. I Japan falt aksjekursene med nesten 30 prosent fra årsskiftet og

fram til begynnelsen av april. JPY-kursen falt gjennom store deler av 1989 og langt inn i 1990, stikk i strid med hva som må til for å redusere landets strukturelle overskudd i utenrikshandelen. Den siste tiden har det imidlertid funnet sted en reversering av begge disse utviklingstrekkene. I USA har det vært noe nær et sammenbrudd i markedet for høyrisiko-obligasjoner («junk-bonds»). Det er videre høyst usikkert hvordan krisen i sparebankvesenet skal løses. Det er oppstått frykt for at problemene på de finansielle markedene i USA kan føre til større tilbakeholdenhet fra finansinstitusjonenes side med å yte nye lån og således føre til en svakere etterspørselsutvikling. Renteforskjellen mellom private papirer og risikofrie statspapirer har økt markert. Men både i USA og resten av verden har imidlertid realøkonomien det siste tiåret vist seg å være mer robust overfor forstyrrelser i de finansielle markedene enn hva man tidligere trodde.

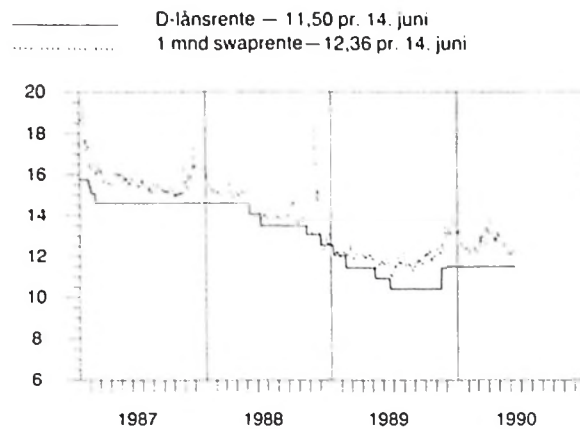
- Sannsynligheten for tiltakende inflasjon synes liten, men i mange toneangivende land oppfattes den nåværende inflasjonen som urovekkende høy, og tiltak for å dempe den kan svekke vekstimpulsene. Særlig er det fare for at sterkere lønnsvekst enn det som er lagt til grunn, kan gi næring til inflasjonen. Arbeidsmarkedet vil normalt fortsette å strammes til etter at konjunkturbølgen har passert toppen. Lønnsveksten kan derfor fortsatt forsterkes selv om den økonomiske veksten avtar.

Norsk økonomi

Økt rentedifferanse har bidratt til en sterkere krone

På grunn av internasjonal renteoppgang var rentenivået i Norge ved utgangen av februar om lag det samme som hos våre handelspartnere. Det viste seg imidlertid at dette

Figur 1.1. Enmånedes swaprente og D-lånsrente (effektiv)



Fram til sommeren 1989 var forskjellen mellom swaprenten og D-lånsrenten stort sett liten. Fra sommeren 1989 synes det som om forskjellen har vært større. Dette kan skyldes at ubalansene i valutamarkedet har bidratt til stram likviditet, noe som har presset pengemarkedsrentene oppover. I enkelte situasjoner har også Norges Bank dratt inn likviditet for å få rentenivået opp, noe som har bidratt til å stabilisere valutamarkedet. Manglende stabilitet i valutamarkedet kan også føre til forventninger om høyere D-lånsrente, noe som også vil presse pengemarkedsrentene oppover.

Kilde: OECD, Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

ikke gav balanse i det norske valutamarkedet, og Norges Bank solgte i annen halvdel av februar og første halvdel av mars valuta for 8 milliarder kroner. Dette bidro til en stram likviditetssituasjon i pengemarkedet som presset de kortsiktige rentene opp. I løpet av mars økte tremånedersrenten med 0,8 prosentpoeng til 13,0 prosent (effektivt). Rentedifferansen overfor utlandet økte dermed til 1,1 prosentpoeng ved utgangen av måneden, noe som førte til en stabilisering av valutamarkedet. I april begrenset Norges Banks nettosalg av valuta seg til om lag 800 millioner kroner. Rentedifferansen økte ytterligere til 1,3 prosentpoeng. Fra siste del av april har kronen vist en sterkere tendens. For første gang siden begynnelsen av januar har det vært mulig for Norges Bank å kjøpe tilbake valuta for betydelige

beløp. I tillegg til den økte rentedifferansen har lave prisstigningstall trolig bidratt til dette. Sammen med nedgang i det internasjonale rentenivået i slutten av april og i begynnelsen av mai har dette lettet presset på det norske rentenivået.

Til tross for nedgangen i norske pengemarkedsrenter er forskjellen mellom disse og Norges Banks D-lånsrente større enn hva som var vanlig fram til midten av 1989. Dette fremgår av figur 1.1.

Ytterligere nedgang i bankenes rentemargin

Bankenes gjennomsnittlige rentesats for utlån til publikum gikk ned fra 14,4 til 14,3 prosent fra utgangen av 1989 til utgangen av første kvartal 1990. Siden første kvartal 1988 har utlånsrentenivået falt med nesten 2,6 prosentpoeng, hvorav vel 2 prosentpoeng av nedgangen skjedde i 1989. Bankenes gjennomsnittlige rentesats for innskudd fra publikum var 9,0 prosent ved utgangen av første kvartal 1990 eller vel 0,1 prosentpoeng høyere enn ved utgangen av 1989.

Det er fortsatt stor spredning i utlåns- og innskuddsrentenivå mellom bankene. En tredel av bankene hadde under 14 prosent i gjennomsnittlig utlånsrente ved utgangen av første kvartal, mens nesten en femdel hadde en utlånsrente på 15 prosent eller mer.

Rentemarginen, det vil si differansen mellom bankenes rentenivå på utlån til og innskudd fra publikum, falt med $\frac{1}{4}$ prosentpoeng til 5,3 prosentpoeng i første kvartal 1990. Dette er det laveste nivået siden første kvartal 1987 og representerer en nedgang på 0,6 prosentpoeng siden den nådde sin høyeste verdi i første kvartal 1989.

Fortsatt svake driftsresultater for bankene i første tertial 1990

Resultatregnskapet for bankene viser at forretningsbankene i første tertial samlet hadde et underskudd etter tap for andre tertial

på rad, mens (et utvalg på 20 av de største) sparebankene snudde et underskudd til et moderat overskudd. Sammenliknet med tredje tertial bedret begge bankgrupper sine driftsresultat før tap, men de er lavere enn for ett år siden. Bokførte tap på utlån og garantier var omlag uendret i forretningsbankene, men falt i sparebankene. Videre er forskjellen mellom bankenes totale renteinntekter og –utgifter (rentenettoen) redusert. Tidligere har bankene ved å øke rentemarginen motvirket virkningen av at bankene i stigende grad har finansiert seg på andre (og dyrere) måter enn gjennom innskudd fra kunder. Med fallende rentemargin faller nå også rentenettoen. Siden 1986 har Norges Bank vært bankssystemets største enkeltkreditor og i 1987 introduserte Norges Bank fastrentelån (F-lån) for å skjerme deler av bankenes lånekostnader i sentralbanken fra fluktuasjoner i de korte pengemarkedsrentene. For tiden utgjør F-lånene i underkant av halvparten av sentralbankfinansieringen. Norges Bank tar sikte på å ytterligere å øke andelen av F-lån i tiden fremover.

Lavere vekst i innenlandsk kredittvolum, men mer kreditt fra utlandet

I hele 1989 lå veksten i kommunenes, foretakenes og husholdningenes gjeld innenfor og til dels i nedre del av målsonen på 5-9 prosent. I begynnelsen av 1990 har tolv månedersveksten ligget i underkant av 6 prosent. Finansinstitusjonenes tap vil isolert sett bidra til lavere utestående lån når de avskrives og dermed føre til at veksten i ny kreditt blir undervurdert. I 1989 bidrog tapsavskrivningene til å redusere den målte kredittvekst med 1,7 prosentpoeng. Korrigert for tap var tolv månedersveksten i kreditten 7,2 prosent i april.

Publikums gjeld til utlandet økte i 1989 betydelig sterkere enn innenlandsk gjeld, og denne utviklingen har fortsatt inn i 1990. Utviklingen må blant annet ses på bakgrunn av økt tillit til at valutakursen vil bli holdt

fast, og at bedriftenes adgang til å oppta lån i valuta gradvis er blitt mer fri. Valutareguleringen er også mer generelt blitt bygget trinnvis ned, og Regjeringen har varslet en tilnærmet full avvikling med virkning fra 1. juli 1990.

De senere årene har de norske og de internasjonale finansmarkedene blitt knyttet nærmere sammen, og valutareguleringen er derfor blitt stadig mindre effektiv. Renteendringer ute slår nå raskt gjennom i Norge. Avviklingen av valutareguleringen vil likevel kunne gi positive effekter gjennom friere adgang til finansielle disposisjoner og skjerpet konkurranse i det norske finansmarkedet.

En integrert del av valutareguleringen har vært den såkalte nullposisjonsreguleringen. Denne begrenset autoriserte finansinstitusjoners mulighet til å ha systematiske valutaposisjoner mot norske kroner. Dette var ment å bidra til å virke stabiliserende på kronekursen, men har fått mindre betydning fordi den øvrige valutareguleringen er blitt bygget ned og potensialet for kapitalbevegelser er økt. Finansinstitusjoner som har åpne posisjoner i valuta, tar betydelig risiko. Av hensyn til soliditeten i finansinstitusjonene vil en derfor, som i andre land,

oppretholde en begrensning på hvor store valutaposisjoner finansinstitusjonene kan ta. Utformingen av denne er nærmere behandlet i kapittel 2.

Fortsatt finansiell konsolidering for private og kommuner

I Revidert nasjonalbudsjett for 1990 ble anslaget på 7,5 prosent økning i pengemengden i 1990 opprettholdt. Gjennom 1989 økte pengemengden med 7,6 prosent. Etter moderat vekst i pengemengden i første halvdel av 1989 har veksttakten økt noe. I de første fire månedene i år var pengemengden i gjennomsnitt vel 8 prosent høyere enn i tilsvarende periode i fjor. Tolvmånedersveksten ved utgangen av april var 6,6 prosent. Publikums øvrige fordringer, både i norske kroner og i annen valuta, har også vist tiltakende vekst siden begynnelsen av 1989. Sammen med redusert kredittvekst gir dette et bilde av relativt sterk finansiell konsolidering i publikumssektoren, (jf. tabell 1.2). Norges Banks anslag antyder at økningen i private og kommuners nettogjeld stanset og ble reversert i tredje kvartal 1989. Deretter er nettogjelden redusert med i alt vel 11 milliarder kroner.

Tabell 1.2. Endring i private og kommuners finansielle fordringer og gjeld. Milliarder kroner. Korrigerte tall¹⁾

	1987	1988	1989	1.kv. 1989	1.kv. 1990
Økning i fordringer	89	59	72	11	27
Innenlandske fordringer (likvide fordringer, sertifikater, obligasjoner, forsikringskrav m.v.)	60	43	53	3	17
Fordringer på utlandet	29	17	19	8	11
Økning i gjeld	142	90	79	17	18
Innenlandsk kredittilførsel	117	61	50	7	10
Gjeld til utlandet	25	28	29	10	8
Nettogjeldsøkning	53	30	7	6	-9

1) Omfatter private foretak inklusive olje og sjøfart, husholdninger, kommuner og kommundeforetak. Anslagene er dels basert på tall fra Kreditmarkedsstatistikken, utenriksregnskap m.v. og dels på anslag laget i Norges Bank. Både fordringer og gjeld er korrigert for ulike former for utlånsavlastninger. Det understrekes at anslagene er beheftet med betydelig usikkerhet.

Kilde: Norges Bank.

Moderat vekst i norsk økonomi i 1990 og 1991

Forrige gang Norges Bank kom med prognoser for norsk økonomi var i Penger og Kredit 4/1989. Vi la da til grunn en moderat oppgang i norsk økonomi gjennom 1990. Kvartalsvist nasjonalregnskap for første kvartal viser imidlertid at BNP for Fastlands-Norge falt fra fjerde kvartal 1989 til første kvartal 1990. Dette fallet hadde særlig sammenheng med tre forhold:

- Offentlig etterspørsel gikk kraftig ned. Her er imidlertid statistikkgrunnlaget i Kvartalsvist nasjonalregnskap forholdsvis dårlig, og vurderingene i budsjettene tilsier en vekst fra i fjor til i år. Uten denne nedgangen i offentlig etterspørsel ville BNP for Fastlands-Norge ha vist en oppgang i stedet for en nedgang i første kvartal.
- Boliginvesteringene fortsatte å falle, og de ligger nå 17,2 prosent lavere enn samme kvartal i fjor.
- Importen av tradisjonelle varer økte meget sterkt fra fjerde til første kvartal. Importveksten var betydelig sterkere enn utviklingen i innenlandsk etterspørsel. Dette kan indikere at norske produsenter har tapt markedsandeler fra fjerde til første kvartal. Men en del av den sterke importveksten kan forklares ved at lagrene av importvarer har økt sesongjustert med vel 8 prosent i første kvartal. I tillegg øker importen som følge av en vridning av innenlandsk etterspørsel i retning av forbruk og investeringer med høyere importinnhold.

To av disse tre faktorene som begrenset veksten i første kvartal, vil neppe gjøre seg gjeldende i de kommende kvartaler. Offentlig etterspørsel vil trolig ta seg opp mer i samsvar med budsjettene, og den sterke veksten i importen av tradisjonelle varer vil neppe fortsette. Vi legger derfor til grunn en moderat vekst i norsk økonomi i tiden fremover.

Tabell 1.3. Tilgang og bruk av varer og tjenester. Prosentvis volumendring fra foregående år

	1989	1990	1991
Privat konsum	-1,9	2	2
Offentlig konsum	2,5	2¼	¾
Realinvesteringer,			
Fastlands-Norge	-16,3	-5¼	3¼
Påløpte oljeinvesteringer	1,6	½	7½
Innenlandsk anvendelse	-2,2	¼	1¾
Herav: Fastlands-Norge ¹⁾	-3,5	1¾	2
Eksport	10,3	6½	7¾
Olje og gass	25,6	4	13
Andre varer	5,4	6	6
Import	0,9	3½	2¾
Andre varer	-5,1	6¾	4½
BNP	1,2	1½	4
BNP, Fastlands-Norge	-1,2	1	2¾
Bruttoprodukt industri	0,4	1	3¾
Memo:			
Utførte timeverk,			
Fastlands-Norge	-3,6	-1¼	¾
Sysselsatte personer	-2,6	-1¼	¾
Konsumpriser,			
årgjennomsnitt	4,6	4	3½
Nivå tall:			
Husholdningenes sparerate	-0,9	-½	0
Driftsbalanse,			
milliarder kroner	1,7	0	12

1) Inklusive lagerinvesteringer, men utenom lagerinvesteringer i plattformer under arbeid.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

Selv om veksten internasjonalt er noe avdempet, er det fortsatt grunn til å vente drahjelp fra utlandet. Gjennom siste del av 80-tallet tapte vi eksportmarkedsandeler alle år unntatt 1987. Dette falt sammen med en kontinuerlig svekkelse av industriens konkurransevne fra 1980 til 1988. Bedringen av konkurransevnen i 1989, sammen med forutsetningen om fortsatt bedring i årene fremover, tilsier at den negative utviklingen i markedsandeler bremser opp. Vi legger derfor til grunn en volumvekst i den tradisjonelle vareeksporten på linje med markedsveksten, det vil si om lag 6 prosent både i 1990 og 1991.

Etterspørselen fra Fastlands-Norge antas å vise en moderat vekst på 1¾ prosent i

1990 og 2 prosent i 1991. Privat konsum vil ventelig øke med 2 prosent både i 1990 og 1991. For realinvesteringene i Fastlands-Norge har vi lagt til grunn et fall på 5¼ prosent i år, mens vi venter en økning på 3¼ prosent neste år. Investeringsoppgangen vil særlig komme i bedrifter, og sterkest i industrien.

For 1990 venter vi at en forholdsvis stor del av etterspørselsøkningen vil dekkes av import, og vi har lagt til grunn en vekst i BNP for Fastlands-Norge på 1 prosent. For neste år har vi forutsatt nær uendrede markedsandeler på hjemmemarkedet for norske produsenter. BNP-veksten for Fastlands-Norge er anslått til 2¾ prosent.

Vekst i privat konsum

Etter en langvarig nedgang viste privat konsum oppgang i midten av 1989. Oppgangen stoppet opp mot slutten av året, men økt bilsalg og klar stigning i varekonsumet hittil i år indikerer at privat konsum igjen vokser. Veksten i tjenestekonsumet er imidlertid stoppet helt opp. Nordmenns konsum i utlandet, som falt kraftig gjennom 1989, gikk litt opp igjen i første kvartal.

Husholdningenes disponible realinntekt vil ventelig øke med 2½ prosent fra 1989 til 1990. Fallet i sysselsettingen fører til at utbetalt lønn trekker inntekten ned. Det er veksten i stønader fra det offentlige, en viss skattelette og reduserte netto renteutgifter som gir økningen. Realinntekten ventes å øke med 2½ prosent også i 1991 tross moderat vekst i stønadene fra det offentlige. Det vil nå være lønnsinntektene som bidrar mest positivt, med en realvekst i timelønningene på om lag 1 prosent og en økning i timeverkene på ¾ prosent.

Gjeldsbelastningen er fortsatt stor for mange husholdninger, selv om nettogjelden, slik den måles i kredittmarkedsstatistikken, i fjor ble redusert for første gang siden 1984. En positiv realrente etter skatt har skapt en ny situasjon for husholdningene. Dette trekker i retning av at de fortsatt

Tabell 1.4. Husholdningenes tilpasning

	1988	1989	1990	1991
<i>Prosentvis vekst i:</i>				
Privat konsum	-2,5	-1,9	2	2
Disponibel realinntekt	-0,2	0,9	2½	2½
Bidrag fra:				
– reallønn	-0,9	-2,6	-1	1½
– stønader fra det offentlige	2,6	2,6	2	¾
– netto renteutgifter	-1,5	-0,6	¾	¾
<i>Andel av disponibel inntekt:</i>				
Sparing	-3,8	-0,9	-½	0
– Netto realinvesteringer	4,6	2,1	1	1
= Netto finansinvesteringer fra inntektssiden	-8,4	-3,0	-1½	-1
Fordringer ¹⁾	140,5	139,0		
– Gjeld	154,4	156,2		
= Nettofordringer ¹⁾	-13,8	-10,9	-7	-4

¹⁾ Fordringstallene omfatter sedler og mynt, bankinnskudd, innskudd i finansieringsselskap og forsikringskrav, men ikke aksjer og obligasjoner. Det er tatt hensyn til at kredittmarkedsstatistikken gjennomgående viser høyere finansinvesteringer enn inntektsregnskapet.

Kilde. Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

Tabell 1.5. Bruttoinvesteringer etter næring. Milliarder kroner og årlig vekst i prosent

	Milliarder kroner	Prosentvis vekst		
		1989	1990	1991
Pålopte oljeinvesteringer ¹⁾	34,1	½	7½	
Oljeboring og utenriks sjøfart	21,7	-37½	-25	
Fastlands-Norge, fast kapital	106,8	-5¼	3¼	
Bedrifter	59,4	-3½	5½	
Herav: industri og bergverk	15,8	-5	15	
Boliger	24,5	-15	0	
Offentlig forvaltning	23,0	½	1	
Varelagre eksklusive plattformer	-8,0	1 ²⁾	0 ²⁾	
Bruttoinvesteringer i alt	154,6	-5	1½	
Bruttoinvesteringer i fast kapital	170,5	-22¼	14	

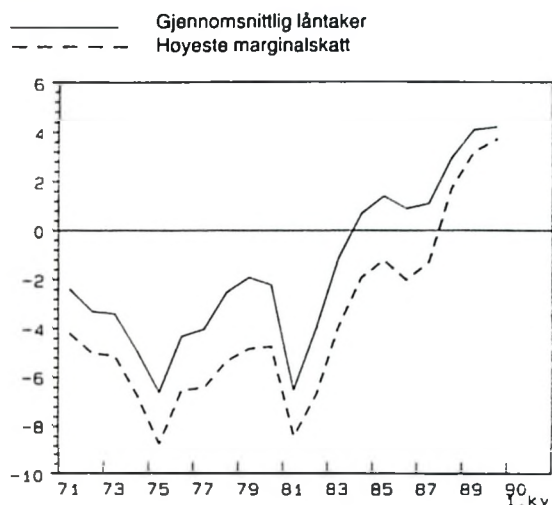
¹⁾ Investeringer i oljeutvinning og rørtransport og endring i lager av oljeplattformer under arbeid.

²⁾ Disse volumvekstratene gir endring i lagerinvesteringene i prosent av bruttonasjonalproduktet året før.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

Lånekostnader i Norge og andre land

Realrente etter skatt for lån i bank



Realrenten etter skatt for en gjennomsnittlig låntaker var negativ helt fram til 1984, men den ligger nå på 4,2 prosent for lån i private banker. For de med høye inntekter ble realrenten etter skatt først positiv i 1988 og ligger nå på 3,7 prosent. Omleggingen av skattesystemet med lavere skatt på nettoinntekt har visket ut mye av forskjellen i lånekostnad mellom den gjennomsnittlige låntakeren og de med de høyeste inntektene.

En vesentlig del av boligmassen i Norge er finansiert i andre finansinstitusjoner enn banker. Både i statsbankene, kredittforetakene og livsforsikringsselskapene er utlånsrenten lavere enn i private banker. I gjennomsnitt for alle typer boliglån kan realrenten etter skatt anslås til om lag 3 prosent for en gjennomsnitts låntaker.

Skattereglene er en vesentlig årsak til at lånekostnadene i mange år var negative i Norge — særlig for de med høye inntekter. Og fortsatt er det slik at av hver krone som betales i gjeldsrenter, betaler det offentlige nesten 40 øre i form av redusert skatteinnngang.

Den skattemessige behandling av renter varierer så pass mye mellom land at det er vanskelig å få et helt dekkende bilde av de reelle lånekostnadene i ulike land. En detaljert gjennomgang av dette er gitt i Skjæveland og Stokstad (1988). Norge er et av de få landene som har full fradragsrett for renter på forbrukslån. For boliglån er det langt flere land som har visse former for skattelempinger, og en sammenlikning er derfor vanskeligere å foreta.

Av de landene som er med i figuren under, har Norge klart høyest realrenter før skatt. Men for realrente etter skatt er det neppe noen tvil om at for forbruks- og boliglån ligger Norge fortsatt i det nedre eller midlere

vil redusere sin nettogjeld. Norges Bank legger til grunn en økning i spareraten på 1/2 prosentpoeng i hvert av årene 1990 og 1991. Dette gir grunnlag for en vekst i privat konsum på 2 prosent både i 1990 og 1991.

Ved vurdering av nivået på husholdningenes sparerate må det tas hensyn til at slik nasjonalregnskapet måler denne, har den de siste årene ligget betydelig lavere enn det beregninger på grunnlag av kredittmarkedsstatistikken viser. For de siste seks årene i gjennomsnitt er forskjellen så stor som nesten 5 prosentpoeng. Dette gjør at spareraten i nasjonalregnskapet er negativ, selv om kredittmarkedsstatistikken viser at nettogjelden er redusert. I 1991 ventes imidlertid

også nasjonalregnskapets sparerate å bli nær null, og beregnet på grunnlag av kredittmarkedsstatistikken kan spareraten i husholdningene komme opp i rundt 5 prosent.

Når det gjelder veksten i offentlig konsum har vi lagt til grunn anslagene i Revidert nasjonalbudsjett. Veksten reduseres fra 2,2 prosent i år til 0,8 prosent i gjennomsnitt i årene 1991-93.

Omslag til vekst i investeringene i Fastlands-Norge

Lavere kapasitetsutnyttelse, sammen med økte avkastningskrav til bedriftenes og husholdningenes realinvesteringer, har ført til

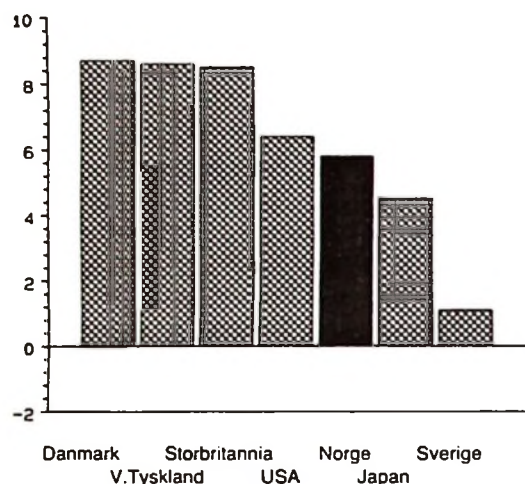
sjiktet i forhold til de andre landene. Sverige ligger imidlertid klart lavere enn Norge for begge typer lån. Dette har delvis sammenheng med den sterke prisveksten i Sverige de første månedene i år, men også utformingen av skattesystemet med svært gunstig behandling av gjeldsrenter. Skattereformen i Sverige

i år og neste år vil imidlertid i vesentlig grad redusere verdien av fradraget for gjeldsrenter.

Referanse: Skjæveland, A. og P. E. Stokstad: «Hvorfor sparer nordmenn så lite?», Penger og Kreditt 1988/3.

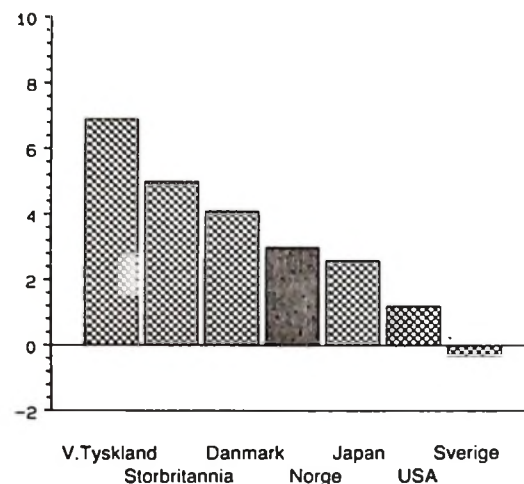
Realrente etter skatt for forbrukslån

A. Forbrukslån



Realrente etter skatt for boliglån

B. Boliglån



at investeringene i Fastlands-Norge har falt kraftig siden 1987. Styrket konkurransevne, god lønnsomhet og høy kapasitetsutnyttelse i deler av industrien tilsier at investeringene der vil ta seg opp. Statistisk sentralbyrås investeringstelling for annet kvartal 1990 indikerer også en viss vekst i industriinvesteringene i år om vi holder raffineringssektoren utenom. For 1991 indikerer tellingen betydelig vekst i industriinvesteringene. Likevel ser det ut til at de samlede investeringer i Fastlands-Norge vil falle med vel 5 prosent i 1990. Selv om investeringene har falt sterkt de siste årene, vil de samlede realinvesteringer i år utgjøre om lag

23 prosent av BNP. Dette er noe høyere enn gjennomsnittet for OECD-landene.

Det kan være flere grunner til å vente en forholdsvis svak samlet investeringsutvikling, selv om forholdene ligger til rette for sterk investeringsvekst i deler av næringslivet. I skjærmede næringer er det lav kapasitetsutnyttelse, og i store deler av landet er det ledige næringsbygg og boliger. Disse forholdene presser lønnsomheten ved denne type investeringer. Tilpasningen til høyere avkastningskrav som følge av økt realrente, vil generelt bidra til at færre investeringsprosjekter blir lønnsomme. Den varslede skatteomlegging vil kunne bidra til

Utviklingen i arbeidsstyrken

I 1989 falt arbeidsstyrken for første gang siden 1973. Ifølge Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse (AKU) gikk arbeidsstyrken ned med 30 000 personer. Hele nedgangen kom i aldersgruppen 16-24 år. Nedgangen i arbeidsstyrken har bidratt til å redusere omfanget av arbeidsledigheten, jf. følgende tabell:

Endring i arbeidsledigheten fra samme periode året før. 1000 personer

	1989				1990
	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.
Bidrag fra					
— reduksjon i antall sysselsatte	75	59	70	58	43
— reduksjon i arbeidsstyrken	-20	-19	-35	-40	-27
Arbeidsledighet	54	39	34	17	16

Memo:

Antall arbeidsledige 108 104 109 101 124

Kilde: Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse (AKU).

Andelen av befolkningen i ulike grupper som er sysselsatte eller arbeidssøkere (yrkesfrekvenser), falt i 1989 for alle aldersgrupper og for begge kjønn, jf. tabellen under. For de fleste grupper var nedgangen relativt beskjeden. I aldersgruppen 16-24 år var denne nedgangen mer markert, særlig for aldersgruppen 16-19 år, der yrkesfrekvensen gikk ned fra 53,3 til 46,1 prosent. Svakt arbeidsmarked og sterk økning i antall elev- og studieplasser har ført til at flere unge har valgt å ta utdanning. Omfanget av deltidsarbeid blant elever og studenter har trolig også blitt redusert.

Arbeidsstyrken som andel av befolkningen i ulike grupper. Prosent

	Gjennomsnitt			1. kvartal	
	1980-84	1985-87	1988	1989	1990
16-24 år	59,8	63,6	67,0	62,5	
menn	65,2	66,6	69,9	65,1	
kvinner	54,1	60,3	64,0	59,2	
25-66 år	77,4	80,1	80,8	80,3	
menn	89,8	89,3	88,6	88,2	
kvinner	64,8	70,7	72,7	72,0	

Totalt
16-74 år 67,9 70,2 71,1 69,8 68,8

Kilde: Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse (AKU).

Yrkesdeltakingen er til en viss grad konjunkturavhengig. I nedgangskonjunkturer vil det være tendens til nedgang i yrkesfrekvensene for eksempel ved at ungdom velger utdanning fremfor arbeid, og at omfanget av førtidspensjonerte og uføretrygdde øker. I oppgangskonjunkturer med vekst i etterspørselen etter arbeidskraft vil det være lettere å få arbeid og yrkesfrekvensene øker. Dette ga seg utslag i en sterk økning i yrkesfrekvensene i årene 1985-87. Nedgangen i yrkesfrekvensene, som vi nå har hatt, kan være tegn på at yrkesdeltakingen er i ferd med å vende tilbake til et mer normalt nivå.

Utviklingen i arbeidsledigheten fremover avhenger selvsagt av sysselsettingsveksten, men også av endringer i arbeidsstyrken. Her knytter usikkerheten seg spesielt til endringene i yrkesfrekvensene. Arbeidsledigheten kan dermed komme til å falle mindre enn økningen i sysselsettingen skulle tilsi.

nedgang for skattemotiverte realinvesteringer. I tillegg vil redusert næringsstøtte og en mer riktig prising av elektrisk kraft, svekke den privatøkonomiske lønnsomhet av realinvesteringer i de næringer som berøres. Det høye norske kostnadsnivået sammen med usikkerhet om vi nå er inne i en

bane som vil gi tilstrekkelig styrking av konkurranseevnen på varig basis, kan også fortsatt virke dempende på investeringsetterspørselen. På den annen side vil fjerning av dagens «særordninger» sammen med lavere skattesatser bidra til økt lønnsomhet for de som ikke har hatt fordeler av slike

«særordninger». Samlet bidrar dette til stor usikkerhet om utviklingen i realinvesteringene. Usikkerheten forsterkes av at forventninger om endringer i fremtidige rammebetingelser kan påvirke valget av gjennomføringstidspunkt for investeringene gjennom forsering av prosjekt som mister subsidier, og utsettelse av prosjekter som i dag diskrimineres. Vi legger til grunn en vekst i investeringene i Fastlands-Norge på 3¼ prosent i 1991. Veksten ventes å bli sterkest i industri, mens vi har lagt til grunn moderat vekst i offentlige investeringer og uendrede boliginvesteringer.

Løpende statistikk tyder på at sammensetningen av investeringene i Fastlands-Norge endres betydelig, med økte andeler for maskiner og transportmidler og reduserte andeler for bygninger og anlegg. Sammensetningen av oljeinvesteringene vris kraftig fra tjenester til varer. Begge endringene fører til økte importandeler for investeringene.

Tiltakende vekst i fastlandsøkonomien gir mulighet for sysselsettingsvekst neste år

Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) for første kvartal viste et større fall i sysselsettingen og utførte timeverk enn ventet. Vekst i BNP for Fastlands-Norge på 1 prosent og fortsatt forholdsvis sterk vekst i produktiviteten innebærer at vi får en nedgang i timeverkene på 1¼ prosent i år. Selv om den gjennomsnittlige arbeidstid er redusert, blant annet som følge av økt fravær og økt bruk av deltid, regner vi med en nedgang i antall sysselsatte personer på om lag 1¼ prosent i 1990. Med nedgangen gjennom 1989 og resultatene fra AKU for første kvartal innebærer dette likevel en økning i sysselsettingen gjennom året.

Selv med rimelig høy produktivitetsvekst er det for 1991 grunn til å vente en økning i timeverkene og sysselsettingen i Fastlands-Norge på ¾ prosent. Det er stor usikkerhet forbundet med utviklingen i arbeidsstyrken, men utviklingen kan gi

Tabell 1.6. *Komponenter på driftsbalansen. Milliarder kroner*

	1989	1990	1991
Eksport	262,1	280	308
Petroleum	73,5	75	84
Skip og plattformer	6,4	10	11
Tradisjonelle varer	109,8	114	125
Bruttofrakter skipsfart	42,0	49	54
Øvrige	30,4	32	34
Import	236,1	255	271
Skip og plattformer	26,0	22	18
Tradisjonelle varer	137,6	153	164
Skipsfartens utgifter i utlandet	27,5	31	35
Øvrige	45,0	49	54
Eksportoverskudd	26,0	25	37
Tradisjonell varebalanse	-27,8	-39	-40
Rente- og stonadsbalansen	-24,3	-25	-25
Driftsbalansen	1,7	0	12
Nettogjeld til utlandet pr. 31.12¹⁾ i prosent av BNP	20,8	19	16

1) Ved beregning av nettogjeld er det tatt hensyn til omvurderinger på grunn av valutakursendringer. Som en teknisk forutsetning er det lagt til grunn uendrede valutakurser ut 1991.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

grunnlag for en viss nedgang i arbeidsledigheten og muliggjøre en nedtrapping av arbeidsmarkedstiltakene.

Økende underskudd i handelen med tradisjonelle varer

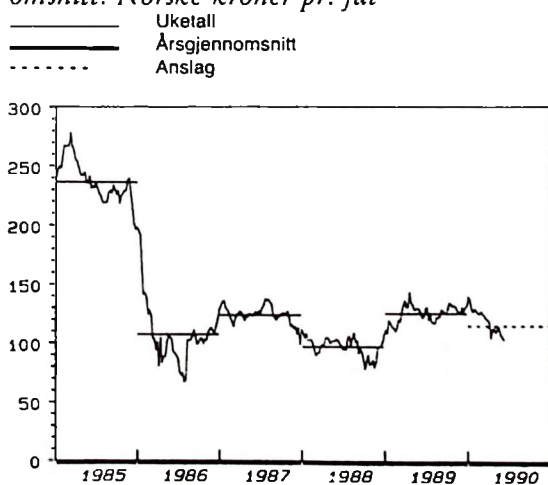
Vi legger til grunn en volumvekst på om lag 6 prosent for den tradisjonelle vareeksporten både i 1990 og 1991. Likevel venter vi en svekkelse av den tradisjonelle varebalansen i forhold til 1989. Dette skyldes delvis at den svake utviklingen i eksportprisene hittil i år gir grunn til å vente et prisfall på om lag 2 prosent. I tillegg vil trolig økningen i innenlandsk etterspørsel gå i retning av forbruk og investeringer med høyt importinnhold. Sammensetningseffekter bidrar derfor til økte importandeler. Dette kan resultere i at importen i år vil øke på

Oljepris og skipsimport skaper stor usikkerhet om driftsbalansen

Utviklingen i oljeprisen er avgjørende for utviklingen i vår driftsbalanse. Det er vel kjent at prisfallet fra 236 kroner pr. fat i 1985 til 107 kroner pr. fat i 1986 ga oss store underskudd i utenriksøkonomien og var startsignalet for snuoperasjonen i norsk økonomi.

Selv betydelig mindre svingninger i oljeprisen vil gi store utslag på driftsbalansen. I vår prognose er det lagt til grunn en oljepris på om lag 110 kroner pr. fat resten av året og uendret realpris fra dette nivået neste år. Skulle prisene ta seg opp igjen, slik at gjennomsnittet for i år blir 120 kroner pr. fat — slik det har vært i årets første fem måneder, vil det gi et driftsoverskudd på 3 milliarder kroner i år i stedet for et lite underskudd. Uendret realpris ut 1991 vil da gi et overskudd på 20 milliarder kroner i 1991 i stedet for 12 milliarder som vår prognose viser. Om oljeprisen skulle bli 100 kroner pr. fat fra nå og ut 1991, vil underskuddet i år øke til 4 milliarder kroner, mens overskuddet neste år reduseres til 2 milliarder kroner. Forskjellen mellom høyeste og laveste alternativ her er 7 milliarder kroner for i år og 18 milliarder kroner for neste år. Det bør understrekes at oljeprisen godt kan komme både under det laveste og over det høyeste alternativet. I

Spotpris Brent Blend, ukepriser og årsgjennomsnitt. Norske kroner pr. fat



Kilde: Financial Times og Norges Bank

1988 var prisen 97 kroner pr. fat, i 1989 125 kroner. Vi har lagt til grunn Revidert nasjonalbudsjetts anslag på volumet av olje- og gasseksporten. Dette forutsetter en viss vekst gjennom året.

Også skipspostene representerer et stort usikkerhetsmoment når en skal lage prognoser for driftsbalansen. Etter opprettelsen av Norsk Internasjonalt Skipsregister (NIS) 1. juli 1987 begynte en storstilt tilbakeflagging av norskeide skip, som de foregående årene var blitt registrert i andre land. Det var lenge ventet at den store importen ville være et kortvarig fenomen som ville avta når utflaggede skip var tatt tilbake. Dette har ikke vært tilfelle. Importen i fjor var i stor grad kjøpt av skip som ikke tidligere var norskeide.

Import av nye og nettoimport av brukte skip. Milliarder kroner

1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990 ¹⁾	1991 ¹⁾
0,1	-7,0	-8,5	-4,4	11,3	21,7	12	8½

¹⁾ Anslag.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

I årets fire første måneder utgjorde importen av nye og nettoimporten av brukte skip 4,5 milliarder kroner, mot 4,8 milliarder i samme periode i fjor. Uendret nivå ut året vil gi 13½ milliarder kroner i år, mens et mønster gjennom året som det vi hadde i fjor med sterkt økende import mot slutten av året, vil gi 21 milliarder kroner.

Det er vanskelig å ha noen klar oppfatning av hvor store skipsinvesteringene vil bli. Vi har lagt til grunn at de vil avta betydelig både i år og neste år, slik at importen av nye og nettoimporten av brukte skip blir nær 15 milliarder kroner i år og 10½ milliarder kroner neste år. Et moment som kan tale for avtakende skipsinvesteringer, er at det trolig er grenser for hvor stor del av norsk risikokapital investorene vil kanalisere til denne ene sektoren.

Den vekst vi har hatt og venter i den norskeide flåten, tilsier en fortsatt økning i netto driftsinntekter fra skipsfarten (bruttofrakter minus skipsfartens utgifter i utlandet), som i 1989 var vel 14 milliarder kroner.

linje med eksporten i volum, mens prisene ventes å øke med om lag 4 prosent. For 1991 venter vi ikke ytterligere økning av betydning i importandelene. Da er det også grunn til å vente mer lik prisutvikling for eksport og import. Samlet gir dette en svekkelse av den tradisjonelle varebalansen med nær 11 milliarder kroner i år og stabilisering neste år.

Eksportvolumet av olje og gass ventes å øke med 4 prosent i år og 13 prosent neste år. Det er stor usikkerhet om oljeprisen, som hittil i år har svingt mellom 15 og 22 dollar pr. fat. Vi har på basis av prisene i den senere tid lagt til grunn en oljepris resten av året på 17 dollar pr. fat og en dollarkurs på 6,50 kroner. For neste år er det forutsatt uendret realpris fra dette nivået.

Det knytter seg også betydelig usikkerhet til skipsimporten. Vi har på usikkert grunnlag lagt til grunn et betydelig fall i nettoimporten av brukte og importen av nye skip. Nettofraktene vil øke som følge av veksten i den norske flåten. Uten store endringer i de andre postene på driftsbalansen gir disse forutsetningene balanse på driftsregnskapet i år og et overskudd på 12 milliarder kroner neste år. Usikkerheten om olje- og skipspostene er nærmere belyst i ramme 1.3.

Driftsbalansen for Norge viste et underskudd på vel 24 milliarder kroner i 1988, mens det nå ventes et overskudd på 12 milliarder kroner i 1991. Disse betydelige endringene i finansinvesteringene for Norge totalt reflekteres i en sterk økning i finansinvesteringene for husholdninger og foretak uten olje og sjøfart. Nettofinansinvesteringene for disse sektorene øker i denne perioden med om lag 55 milliarder til rundt 13 milliarder kroner. Nettofinansinvesteringene for staten derimot, reduseres kraftig fra 1988 til 1991. Dette innebærer at den etter norske forhold uvanlige sammensetningen av finansinvesteringene som kom til syne i 1989, fortsetter og forsterkes i 1990 og 1991. Tidligere har det vært vanlig at staten har hatt betydelige positive finansinveste-

ringer i form av kapitalinnskudd i forretningsdriften og utlån til statsbankene, samtidig som også overskuddet for lånetransaksjoner var positivt. Privat sektor, særlig foretakene, har tradisjonelt hatt store negative finansinvesteringer.

Konkurransenevnen kan bli styrket i 1990 og 1991

Det er petroleumsvirksomheten og skipspostene som hindrer en langt sterkere svekkelse av utenriksøkonomien i år og står for den ventede bedringen neste år. Av hensyn til sysselsettingen og en varig balanse er det derfor like nødvendig som noen gang at kostnadsnivået gradvis bringes mer på linje med konkurrentenes. I 1989 ble den kostnadsmessige konkurransenevnen i industrien styrket med 4,7 prosent som et resultat av sterk produktivitetsvekst og noe lavere lønnsvekst enn hos handelspartnerne. Produktivitetsveksten, som fremkom ved at industrisysselsettingen ble redusert med nesten 6 prosent, kan neppe gjentas. Nøkkelen til fortsatt forbedring av konkurransenevnen ligger i en lavere nominell lønnsvekst i Norge.

Tabell 1.7. Finansinvesteringer (netto fordriingsøkning) for Norge, samlet og fordelt på sektorer¹⁾. Milliarder kroner

	1988	1989	1990	1991
Offentlig sektor	20	7	- 8	- 3
Staten og Norges Bank	29	14	- 2	1
Kommuner	- 9	- 7	- 6	- 4
Privat sektor	-44	-5	8	15
Oljeutvinning	-7	-3	-7	-6
Sjøfart og oljeboring	-7	-14	-5	0
Finansinstitusjoner utenom Norges Bank	11	11	11	9
Øvrige privat	-41	1	9	12
Samlet finansinvestering (overskudd på driftsbalansen)	-24	2	0	12

¹⁾ Korrigert for lagerendring av plattformer under arbeid.

Kilde. Norges Bank.

Tabell 1.8. Lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien. Prosentvis endring¹⁾

	1988	1989	1990 ²⁾	1991 ²⁾	1980-88	1988-91 ²⁾
Norges handelspartnere						
Lønnskostnader	4,9	6,1	6	6	71	19
Produktivitet	3,9	3,3	2½	2¾	32	8½
LPE, nasjonal valuta	1,0	2,7	3½	3¾	29	9¾
Norsk industri						
Lønnskostnader	6,2	4,2	4½	4½	116	14
Produktivitet	2,1	6,4	3¾	3	25	13
LPE	4,0	-2,0	1¾	1½	75	1
Relativ LPE, nasjonal valuta	3,0	-4,6	-2¾	-1¾	36	-8
Valutakursendringer ³⁾	0,4	0,1	0	0	17	0
Relativ LPE, felles valuta	2,6	-4,7	-2¾	-1¾	16	-8

1) Tall for våre handelspartnere og valutakurs er beregnet som veide geometriske gjennomsnitt (med valutakurvvekter) på grunnlag av indeksserier med 1985 som basisår.

2) Anslag.

3) Positivt tall innebærer en effektiv svekkelse av den norske kronen.

Kilde: IMF, OECD, Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

Norges Bank la i prognosene i Penger og Kreditt 4/89 til grunn en årslønnsvekst i industrien på 3½ prosent i 1990. Vi mente dette var realistisk i en situasjon med lavt overheng, redusert prispress, skattelettelser og lite press i arbeidsmarkedet. Resultatet så langt indikerer at lønnsveksten blir noe sterkere enn vi la til grunn. Det forkastede forslag til sentralt oppgjør mellom LO og NHO ga en ramme på årslønnsveksten på i overkant av 4 prosent. Det var imidlertid ikke kjent hva som ville blitt den samlede virkning av de lokale forhandlingene. Vi forutsetter nå en årslønnsvekst på 4,5-5 prosent.

Dersom et slikt oppgjør lar seg gjennomføre indikerer tallene at faren for en «eksplosjon» etter to år med lønnslov blir avverget. Likevel er det elementer det er grunn til å være betenkt over. Lønnsveksten innebærer at muligheten for bedring av konkurransesituasjonen ikke blir fullt utnyttet med de negative konsekvenser det har for sysselsettingen på lenger sikt. I tillegg ser det ut til at overhendet inn i 1991 for noen grupper blir høyere enn i år. Dette gjelder spesielt for kommunesektoren, der den sene iverksettelsen av avtalte tillegg

medfører en økning i årslønnen neste år på linje med rammen for årets oppgjør — selv uten ytterligere tillegg i 1991. Dersom profilen på oppgjøret beholdes innebærer det også at lønnskostnadene i mange bedrifter med svak lønnsomhet øker sterkt. En kan derfor ikke se bort fra at konkurransen vil resultere i økt avskalling av arbeidskraft i bedrifter med høy andel lavlønte.

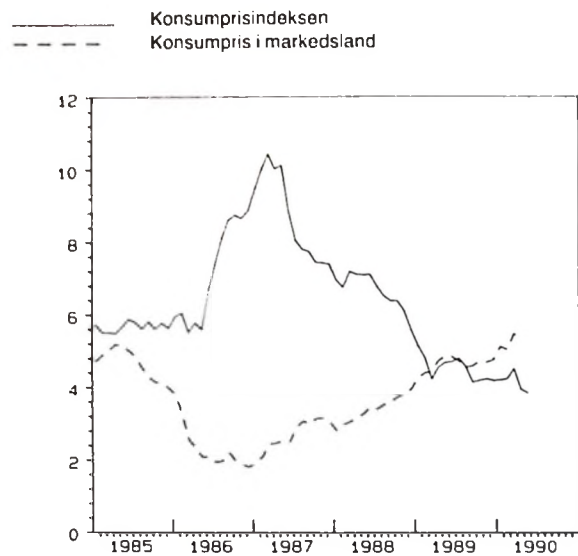
Veksten i lønnskostnadene i norsk industri anslås på usikkert grunnlag til 4½ prosent i år og neste år. Med en produktivitetsvekst på rundt 3¾ prosent gir det en økning i lønnskostnader pr. produsert enhet på 1¾ prosent. Dette er en kostnadsvekst på linje med det handelspartnerne hadde på slutten av 80-tallet. Imidlertid ventes fortsatt sterk kostnadsvekst i Sverige og Storbritannia i 1990 og 1991. Dette bidrar til at norsk industri med et moderat lønnsoppgjør neste år har muligheter for å styrke sin kostnadsmessige konkurransevne med om lag 2 prosent begge årene. Anslagene er imidlertid usikre. Som det fremgår av tabell 1.8, har vi forutsatt at konjunkturforløpet bidrar til svak produktivitetsutvikling hos handelspartnerne og fortsatt sterk produktivitetsutvikling i norsk industri.

Den gunstige prisutviklingen bidrar til at moderate nominelle lønnstillegg gir real-lønnsbedring. Tolv månedersraten for konsumprisene er gradvis redusert fra toppnivået på 10,4 prosent i mars 1987 til 3,9 prosent i mai i år. Økende prisstigning i viktige land har bidratt til at prisstigningen hos handelspartnerne har vært høyere enn i Norge siden mars 1989. Forskjellen var i april hele 1,3 prosentpoeng. Fremdeles ligger imidlertid prisutviklingen i EMS-landene noe lavere enn i Norge. Utviklingen hittil i år indikerer at konsumprisveksten kan komme ned mot 4 prosent i år. Forholdene ligger til rette for at den gunstige prisutviklingen i Norge kan videreføres. De siste årenes moderate lønnstillegg kombinert med sterk produktivitetsvekst har gitt lav vekst i lønnskostnader pr. produsert enhet også i skjermede deler av økonomien. Kostnadsutviklingen skulle derfor tilsa meget moderat økning i prisene på norskproduserte varer. Samtidig tilsier ledig kapasitet i deler av skjermet sektor og konkurranse fra utlandet at det ikke er sannsynlig at driftsmarginene øker særlig mye. Selv om husleier og offentlige avgifter skulle øke noe sterkere enn den generelle prisutviklingen, skulle det være mulig å komme ned i en konsumprisvekst på 3½ prosent fra 1990 til 1991.

Ekspansiv finanspolitikk i 1990

Underskuddet på statsbudsjettet i 1989 ble mindre enn ventet. I nysaldert budsjett, som ble fremlagt i desember 1989, var anslaget for underskuddet, korrigert for oljeskatter m.v. og overføringer fra Norges Bank, på 26,1 milliarder kroner. I det foreløpige regnskapet er underskuddet redusert med 5,1 milliarder kroner. Deler av mindreforbruket er overført til 1990, og bidrar til at Revidert nasjonalbudsjetts anslag på det oljekorrigerte underskuddet er økt med 2,2 milliarder kroner til 40,9 milliarder kroner for 1990. Vi har aktivitetskorrigert dette underskuddet på statsbudsjettet på vanlig

Figur 1.2. Konsumprisindeks. Tolv månedersvekst



Prisveksten i Norge har avtatt betydelig siden midten av 1987, og tendensen er fortsatt fallende. Inflasjonen hos våre handelspartnere har vist en jevn økning i samme periode, og prisveksten er nå sterkere i disse landene som gruppe enn i Norge. Det er særlig den sterke prisveksten i Sverige og Storbritannia som har bidratt til dette.

Kilde. OECD, Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

måte, (jf. figur 1.3). Mindreforbruket bidrar til å redusere det aktivitetskorrigerte underskuddet målt som andel av BNP i Fastlands-Norge med ¾ prosentpoeng i 1989 i forhold til anslaget i Salderingsproposisjonen. For 1990 øker imidlertid det aktivitetskorrigerte underskuddet med rundt 2 prosentpoeng, mens anslaget i Salderingsproposisjonen var 0,7 prosentpoeng. Indikatoren for finanspolitikken gir altså et bilde av en meget ekspansiv finanspolitikk i 1990, men samtidig en noe mindre ekspansiv finanspolitikk enn ventet i 1989. En må imidlertid ta hensyn til at en del av overføringene på statsbudsjettet fra 1989 til 1990 gjelder arbeidsmarkedstiltak som faktisk ble gjennomført, men ikke betalt, i 1989. Indi-

katoren undervurderer derfor det ekspansive bidraget fra finanspolitikken i 1989, mens det overvurderes i 1990. For de to årene sett under ett viser imidlertid indikatoren at det aktivitetskorrigerede budsjettunderskuddet vokser med hele 4 prosentpoeng målt som andel av BNP for Fastlands-Norge.

Forutsetninger for en gunstigere sysselsetningsutvikling

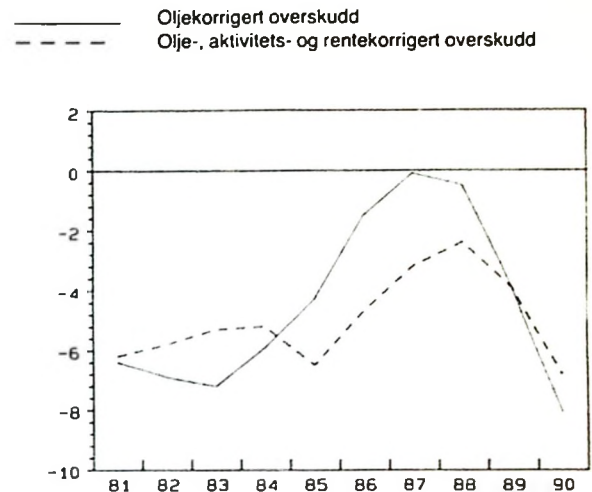
De siste årene har vi vært igjennom en periode med en nødvendig innstramming i innenlandsk etterspørsel. Dette har gitt en betydelig bedring i utenriksøkonomien, men har også ført til nedgang i sysselsettingen og økning i arbeidsledigheten. Utfordringen fremover er å få til en gunstigere utvikling på arbeidsmarkedet uten å forsterke avhengigheten av oljen og uten en ytterligere økning i underskuddet på statsbudsjettet.

I fjor bedret norsk industri sin konkurransevne målt ved lønnskostnader pr. produsert enhet (LPE), men fremdeles ligger timelønnen 20-25 prosent høyere enn hos handelspartnerne. Skal vi sikre sysselsettingen på lenger sikt, er vi avhengige av en fortsatt bedring i konkurransevnen gjennom moderat lønnsvekst og høy produktivitetvekst. Rask gjennomføring av skattereformen og de strukturpolitiske tiltak som er varslet i Revidert nasjonalbudsjett, vil være viktige bidrag til en slik utvikling.

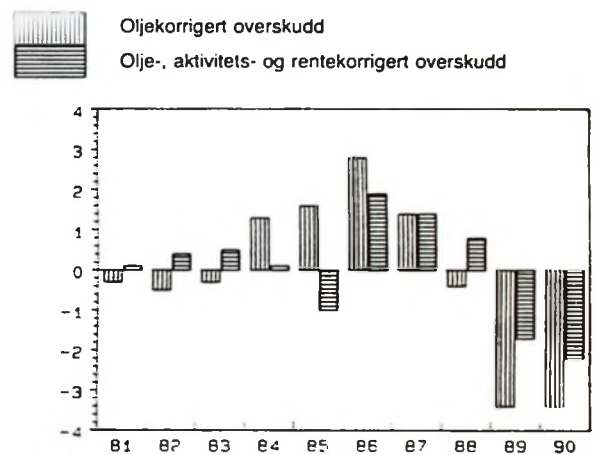
Både på kort og lang sikt er også endringer i lønnsstrukturen av stor betydning for sysselsetningsutviklingen. Ved å tillate større forskjeller i lønnsnivå mellom ulike bransjer og bedrifter kan tempoet i avskallingen av arbeidskraft reduseres. Dette kan på kort sikt bidra til å opprettholde sysselsettingen i perioden fram til det skapes mer lønnsomme arbeidsplasser. På lengre sikt vil en utvikling der lønnsstrukturen er i samsvar med de underliggende produktivetsforhold være nødvendig for at sysselsettingen skal komme tilbake til et mer vanlig leie for norsk økonomi.

Figur 1.3. Indikatorer for finanspolitikken

A. Overskudd i prosent av BNP for Fastlands-Norge



B. Endring fra foregående år. Prosentpoeng.



Indikatorerne for finanspolitikken gir et bilde av en meget ekspansiv finanspolitikk i 1990. Regnet som andel av BNP for Fastlands-Norge øker det aktivitetskorrigerede underskuddet med rundt 2 prosentpoeng fra 1989 til 1990. Finanspolitikken for 1989 fremstår derimot som betydelig mindre ekspansiv enn tidligere anslått. Dette har delvis sammenheng med at arbeidsmarkedstiltak som faktisk ble gjennomført i 1989 ikke blir betalt fra staten før i 1990. For å vurdere hvor ekspansiv finanspolitikken for tiden er, bør en derfor se 1989 og 1990 i sammenheng.

Kilde. Finansdepartementet og Norges Bank.

Nye rammebetingelser for finansinstitusjonenes valutavirksomhet

Nullposisjonsreguleringen av banker og finansieringsforetak (dvs. finansieringsselskaper og kredittforetak) går ut på at de kan ta kortvarige, men ikke systematiske valutaposisjoner over tid mot NOK. Nullposisjonsregulerte banker, som oftest kalt valutabanker, kan i motsetning til nullposisjonsregulerte finansieringsforetak også utføre betalingstjenester mellom innlendinger og utlendinger og i valuta mellom innlendinger.

Siktemålet med nullposisjonsreguleringen har vært å hindre finansinstitusjonene i å skape destabiliserende kapitalbevegelser mellom Norge og utlandet. Nullposisjonsreguleringen har således vært en integrert del av valutareguleringen. Begrunnelsen for denne reguleringen faller bort med avviklingen av den øvrige valutareguleringen.

Reguleringen av finansinstitusjonenes valutavirksomhet var forøvrig moden for revisjon på flere punkter også uavhengig av avviklingen av valutareguleringen.

Norges Banks Hovedstyre har den 13. juni 1990 fastsatt nye prinsipper for valutavirksomheten i banker og finansieringsforetak. Disse vil i løpet av kort tid bli nedfelt i forskrifter, som vil inngå i Norges Banks valutabestemmelser. Forskriftene vil tre i kraft fra 1. juli 1990.

De nye rammebetingelsene for valutavirksomheten i finansinstitusjonene blir mer markedsorienterte, samtidig som det legges økt vekt på soliditetsmessige forhold og tilsyn. Rammebetingelsene er utformet slik at de fremmer konkurranse mellom finansinstitusjonene, og er stort sett de samme for ulike typer finansinstitusjoner. Det

Tabell 1. Illustrasjon av omfanget av valutavirksomheten i valutabankene, pr. utgangen av mars 1990

	Samlet for alle valutabankene		Samlet for de 10 største valutabankene, målt etter forvaltningskapital		
	Motverdien i NOK i milliarder	1 % av forv. kap.	Motverdien i NOK i milliarder	1 % av forv. kap.	
Valutaaktiva (iht. balansen)	121,5	20,3	Valutaaktiva (iht. balansen)	112,1	24,6
Valutapassiva (iht. balansen)	162,9	27,2	Valutapassiva (iht. balansen)	149,3	32,8
Terminaktiva ^{a)}	416,8	69,7	Terminaktiva ^{a)}	372,4	81,4
Terminpassiva ^{a)}	385,6	64,5	Terminpassiva ^{a)}	345,0	75,8

^{a)} Omfatter både valutaterminforretninger med oppgjør i NOK og valutaterminforretninger med oppgjør i valuta (såkalte valuta/valuta terminforretninger)

Kilde: Kredittmarkedsstatistikken.

har videre vært lagt vekt på å utforme et norsk regelverk som harmonerer med regelverk og utviklingstrekk i andre europeiske land.

Omfanget av finansinstitusjonenes valutavirksomhet

Pr. 1. juni 1990 var det 66 valutabanker og 24 nullposisjonsregulerte finansieringsforetak, fordelt på 15 finansieringsselskap og 9 kredittforetak. Tabell 1 og 2 angir noen mål som kan illustrere omfanget av valutavirksomheten i valutabanker og nullposisjonsregulerte finansieringsforetak.

Valutaaktiviteten, etter de målene som inngår i tabellene, er langt større i valutabankene enn i de nullposisjonsregulerte finansieringsforetakene, både absolutt sett og som andel av forvaltningskapitalen. Dette gjelder for balansepostene, og i enda sterkere grad for terminpostene. Videre ser vi at det i absolutte tall er de store valutabankene som dominerer valutaaktiviteten. De 10 største valutabankenes valutaaktivitet målt som andel av forvaltningskapitalen er også merkbart større enn for de resterende bankene sett under ett.

Valutavirksomhet og finansmarkedsstruktur

Gjeldende regulering av finansinstitusjonenes valutavirksomhet er nedfelt i Norges Banks valutabestemmelser. Regelverket er blitt endret relativt ofte de senere år, i takt med at publikums adgang til å gjøre valutaforetninger er blitt utvidet. Under denne prosessen har ikke hensynet til likebehandling av ulike typer finansinstitusjoner blitt godt nok ivaretatt.

Innenfor det nye regelverket får bare finansinstitusjoner med valuta-autorisasjon anledning til å drive valutavirksomhet. Kravet om autorisasjon er satt fordi det gir oversiktlige tilsynsmessige forhold. Finansinstitusjoner med autorisasjon deles i to grupper:

Tabell 2. Illustrasjon av omfanget av valutavirksomheten i nullposisjonsregulerte finansieringsforetak, pr. utgangen av mars 1990

Samlet for alle nullposisjonsregulerte finansieringsforetak		
	Mot- verdien i NOK i milliarder	1 % av forv. kap.
Valutaaktiva	37,6	13,5
Valutapassiva	38,2	13,7
Terminaktiva ^{*)}	8,7	3,1
Terminpassiva ^{*)}	7,1	2,5

^{*)} Omfatter både valutaterminforretninger med oppgjør i NOK og valutaterminforretninger med oppgjør i valuta (såkalte valuta/valuta terminforretninger)

Kilde: Kredittmarkedsstatistikken.

1. Valutabanker, som stort sett får de samme rettigheter som de har i dag. Alle valutabanker må ha systemer for edb-basert rapportering til Norges Bank av innlendingers valutatransaksjoner og transaksjoner som påvirker utenriksregnskapet.
2. Posisjonsregulerte finansinstitusjoner, som i grove trekk får de samme rettigheter som valutabanker, med unntak av at de ikke får drive betalingsformidling mellom innlending og utlending eller i valuta mellom innlendinger. Banker som ikke anskaffer edb-baserte rapporteringssystemer, kan bli autorisert som posisjonsregulerte finansinstitusjoner.

Transaksjoner mellom innlending og utlending påvirker Norges driftsbalanse og/eller Norges fordringer/gjeld overfor utlandet, som til sammen utgjør utenriksregnskapet. Sentralt i oppbyggingen av utenriksregnskapet står løpende rapporter over endringer i saldi på innlendingers og utlendingers konti i norske valutabanker og innlendingers konti i utenlandske banker. Valutabankene ivaretar rapporteringen av

innlendingers transaksjoner til og fra utlending, som går via norske banker. Denne brutto-omsetningen (inngang+utgang) utgjorde ca. 900 milliarder kroner i 1989, fordelt på ca. 1,1 millioner transaksjoner. Dette utgjør drøyt 50 prosent av verdien av de transaksjoner som påvirker utenriksregnskapet. Innlendinger med konti i utenlandske banker må selv rapportere til valutastatistikkontoret i Norges Bank.

Edb-basert rapportering av transaksjoner som påvirker utenriksregnskapet, vil effektivisere statistikkinnhenting og bedre kvaliteten av denne statistikken. Samtidig bedres myndighetenes muligheter for å verifisere utenlandsbetalinger. En forutsetning for de ovennevnte forbedringer er at *alle* valutabanker behersker edb-basert rapportering. Dette er bakgrunnen for kravet om at alle valutabanker må ha edb-baserte rapporteringsopplegg.

Bare banker kan bli valutabanker. Dermed er adgangen til å drive betalingsformidling i valuta eller mellom innlending og utlending beholdt banker. Dette er imidlertid det eneste området med forskjellsbehandling mellom banker og finansieringsforetak. Avgrensning av hva som omfattes av begrepet betalingsformidling overfor utlandet, og hva som omfattes av begrepet valutavirksomhet, er ikke uproblematisk. I det nye regelverket gis det særskilte regler om hvordan posisjonsregulerte finansieringsforetak kan motta og gjøre opp innskudd/innlån fra utlending. Det gjøres videre eksplisitt forbud for finansinstitusjon uten autorisasjon å inngå forretninger med kunder i utenlandsk valuta, eller forretninger med utenlandske kunder i NOK.

Det innføres en rekke interne krav til valutabanker og posisjonsregulerte finansinstitusjoner. Disse kravene skal bidra til at valutavirksomheten drives på en hensiktsmessig og betryggende måte. Et soliditetskrav er at disse finansinstitusjonene til enhver tid oppfyller de kapitaldekningskrav som følger av lovgivingen, og at finansinstitusjoner uten lovfestede minstekrav til ka-

pitaldekning kan pålegges minstekrav til kapitaldekning. Det skal videre foreligge skriftlig dokumentasjon av at en rekke konkrete krav til intern styring og kontroll er oppfylt. Samtidig stilles det visse krav til hvordan valutavirksomheten er organisert, at finansinstitusjonen besitter tilstrekkelig regnskapsmessig kompetanse og at rapporter til myndighetene er utarbeidet på en tilfredsstillende måte. Det konkrete omfanget av kravene til den enkelte institusjon vil imidlertid avhenge av omfanget og arten av dens valutavirksomhet.

Dagens ordning med valutakommisjonærer, som kan gjøre vekslingsforretninger og yte betalingsformidlingstjenester overfor kunder på vegne av en valutabank, vil bli opprettholdt. Norges Bank vil imidlertid la nåværende autorisasjonsordning for valutakommisjonærer falle bort. Samtidig utvides ordningen ved at foretak også utenfor finansiell sektor kan bli valutakommisjonær. Den enkelte valutabank skal som før stå ansvarlig for at transaksjoner som går via egne valutakommisjonærer rapporteres til Norges Bank.

Adgang til å ta valutaposisjoner for finansinstitusjoner med autorisasjon

Nullposisjonsreguleringen, som bare i begrenset grad ivaretok soliditets- og markedsrettede hensyn, oppheves. I stedet innføres en posisjonsregulering som setter maksimalgrenser for hvor store valutaposisjoner autoriserte finansinstitusjoner kan ta i hvert enkelt valutaslag. Posisjoner i NOK behandles på samme måte som posisjoner i ethvert annet valutaslag. Posisjonsgrensene for den enkelte finansinstitusjon settes til 10 prosent av institusjonens ansvarlige kapital. Den samme posisjonsgrensen gjelder for alle valutaer.

Det har tidligere ikke vært satt begrensninger på valutaposisjoner i den enkelte utenlandske valuta, så lenge valutaposisjonen mot NOK har vært i overensstemmelse med nullposisjonsreguleringen. Innføringen

av slike posisjongrenser, og grensene tilknytning til ansvarlig kapital, er satt ut fra soliditetsmessige hensyn.

Norske finansinstitusjoner kan ha behov for å ta ekstra store posisjoner i NOK for å opptre effektivt som «market-makers» i hjemmevalutaen. Dette trekker isolert sett i retning av et høyere forholdstall enn 10 prosent for NOK enn for utenlandske valutaer. Norges Bank mener imidlertid at 10 prosent-grensen også for hjemmevalutaen representerer en balansert avveining mellom hensynet til effektiviteten i det norske valutamarkedet og soliditeten i det innenlandske finansielle system.

I tillegg til valutafordeelte posisjongrenser vil Norges Bank innføre en aggregert posisjongrense. Hensikten med den er å begrense den samlede valutaeksponering. Aggregerte posisjonsmål kan konstrueres på ulike måter. Hvilket mål som gir best uttrykk for den samlede valutaeksponering, vil avhenge av samvariasjonen mellom kursene på de ulike valutaslag. Norges Bank innfører et aggregert posisjonsmål definert som summen av *enten* alle positive *eller* alle negative valutaposisjoner (dvs. inkludert NOK-posisjonen. Disse må være like store). Det synes å være en internasjonal utvikling i retning av å bruke det aggregerte posisjonsmålet som Norges Bank her har valgt. Det vil bli satt en maksimalgrense også for det aggregerte posisjonsmålet, som settes i forhold til den enkelte institusjons ansvarlige kapital.

I forbindelse med de nye reglene innføres en ny rapport, som viser valutaposisjonen i den enkelte valuta og den aggregerte valutaposisjon. Denne valutafordeelte posisjonsrapporten skal gi oversikt over finansinstitusjonenes risikotaking i valuta, og utgjør hovedgrunnlaget for myndighetenes kontroll med at posisjongrensene overholdes. Rapporten skal innleveres månedlig.

Den nåværende valutaposisjonsrapporten, som viser totalposisjonen for alle utenlandske valutaer målt mot NOK, modifise-

res noe. Rapporten vil bare bli brukt til statistiske formål, og vil kun bli innhentet fra de største valutabankene, målt etter valutaaktivitetens størrelse. Rapporthyppigheten vil bli redusert. Tall skal leveres inn for siste dag hver uke og for siste dag hver måned.

Overgangsbestemmelser

Selv om de kommende forskrifter trer i kraft 1. juli 1990, vil det bli åpnet opp for overgangsbestemmelser på flere områder. F.eks. vil det ikke umiddelbart bli krevet innlevering av den nye valutafordeelte posisjonsrapporten.

Det legges ikke opp til noen ny autorisasjonsprosess for finansinstitusjoner som er nullposisjonsregulert fra før. Valutabanker og nullposisjonsregulerte finansieringsforetak må imidlertid gi skriftlig beskjed til Norges Bank om de ønsker å opprettholde sin valuta-autorisasjon. De må videre komme med en tidsplan for når de mener at de tilfredsstiller de nye kravene regelverket setter.

Ikke-nullposisjonsregulerte finansieringsforetak med valutaaktiva/passiva på egne bøker, må søke Norges Bank om posisjonsregulering eller avvikle valutapostene innen en bestemt tidsfrist.

Konsekvenser av de innførte endringer

Mange av de mindre valutabankene må trolig gi slipp på sin valutabankstatus, fordi de ikke har tilstrekkelig stort transaksjonsvolum til at investeringer i edb-basert rapporteringsutstyr vil lønne seg. Disse vil imidlertid kunne bli valutakommisjonærer, og på denne måten opprettholde tilbudet til sine kunder om betalingstjenester overfor utlandet.

Det antas at adgangen til å ta systematiske NOK-posisjoner kan føre til at særlig bankene i noe større grad vil posisjonere seg i det norske valutamarkedet. Norges Bank venter ikke tilsvarende eksponering fra finansieringsforetakene som gruppe,

fordi de fleste av disse har som retningslinje ikke å eksponere seg i valuta. En posisjonsgrense på 10 prosent av ansvarlig kapital vil gi en NOK-svingningsmargin fra yttergrense til yttergrense for alle bankene under ett på ca. 8 milliarder kroner. Dette forutsetter imidlertid at alle banker med valuta-autorisasjon samtidig endrer sin tilpasning fra største negative NOK-posisjon til største positive NOK-posisjon, eller omvendt. Dette vil neppe skje i praksis. I perioder med valutauro vil posisjonsskiftet i valutabankene bare utgjøre en liten andel av posisjonsskiftet i markedet som helhet, fordi publikum og utlandet kan skape kapitalbevegelser som er mange ganger større enn hva disse bankene kan stå for.

Overgangen til ansvarlig kapital som grunnlag for fastsettelse av posisjonsgrenser, vil endre sammensetningen av posisjonsgrensene mot NOK finansinstitusjo-

nene imellom. De store bankene vil få en markert økning i grensen for NOK-posisjoner, sammenliknet med svingningsmarginen i dagens nullposisjonsregulering. De fleste sparebanker og små forretningsbanker får til dels sterk reduksjon i sine posisjonsgrenser for NOK, sammenliknet med svingningsmarginen i nullposisjonsreguleringen. De største finansieringsforetakene vil også få økt posisjonsgrense for NOK, men som tidligere nevnt vil den neppe bli brukt særlig aktivt.

De nye kravene til intern styring og organisering av valutavirksomheten i finansinstitusjoner med valuta-autorisasjon antas å ha en viktig funksjon sett i sammenheng med posisjonsgrensene. Samlet sett antas det at dette vil bidra til å hindre alvorlige tap i finansinstitusjoner som følge av valutavirksomheten.

Utviklinga i penge-, kapital- og valutamarknadene

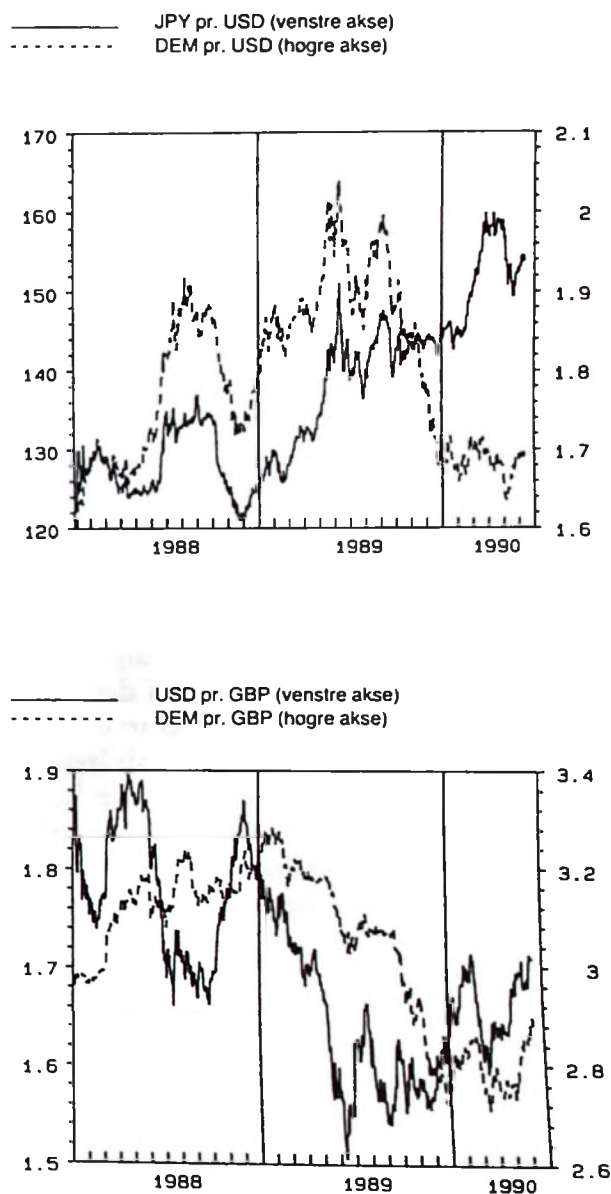
Dei internasjonale penge-, kapital- og valutamarknadene

Dei internasjonale valutamarknadene var i mars prega av ein sterk depresiering av japanske yen og britiske pund. Sjå figur 3.1. Depresieringa av japanske yen hang truleg saman med låge innanlandske pengemarknadsrenter og ein særsvak aksjemarknad. Statsbudsjettet som blei lagt fram i Storbritannia i mars, kan ha vore med på å svekke pundkursen. Marknadsaktørane meinte at budsjettet ikkje var stramt nok til å dempe inflasjonstakten. Etter stabile kurser på hovudvalutaene i april, depresierte den amerikanske dollaren kraftig overfor japanske yen og britiske pund i mai og i byrjinga av juni. Den svake dollaren i mai hang truleg saman med offentliggjeringa av tal for den amerikanske arbeidsmarknaden den 4. mai. Tala synte ein svakare utvikling enn ein før hadde trudd. Kursen på amerikanske dollar overfor tyske mark var rimeleg stabil i heile perioden ifrå byrjinga av mars til midten av juni. Kursen på amerikanske dollar var i midten av juni DEM 1,694, JPY 154,55 og GBP 0,585.

Innan EMS har italienske lire halde sin posisjon i toppen av det snevre kursbandet i mars, april og mai. Belgiske franc låg på botn i mars og april. I mai styrka belgiske franc seg noko medan franske franc svekka seg og låg ved utgangen av mai på botn av det snevre kursbandet.

Renteutviklinga. Dei internasjonale korte rentene har vore stabile i heile 1990. Sjå figur 3.2. I mars og fram mot byrjinga av

Figur 3.1. Kursutviklinga for hovudvalutaene. Januar 1988 — medio juni 1990

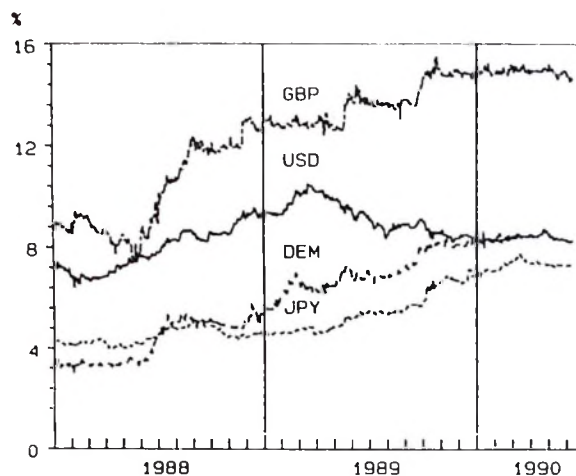


april synte dei korte rentene i USA og Storbritannia ein svak auke for seinere å falle i mai og i første halvdel av juni. Den nominelle tremånadersrenta var i midten av juni 8,3 prosent i USA og 14,5 prosent i Storbritannia. I Japan auka tremånadersrenta med om lag 0,3 prosentpoeng i mars. I april og mai fall renta og var i midten av juni 7,3 prosent, om lag det same som tre månader før. Den korte renta i Tyskland fall fra 8,5 prosent i byrjinga av mars til 8,2 prosent i midten av juni.

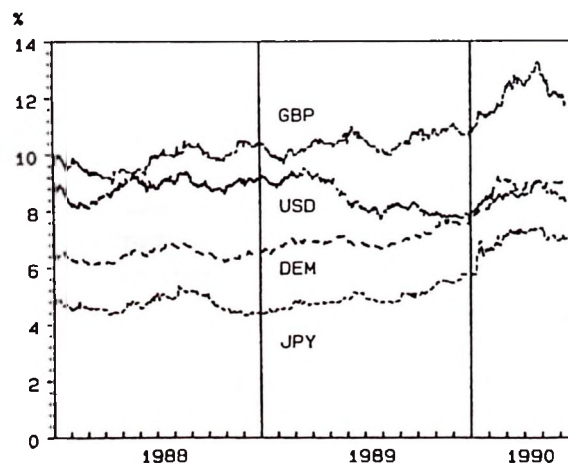
Dei lange internasjonale rentene har auka i første del av 1990. Sjå figur 3.3. I USA, Storbritannia og Japan auka rentene på 10-års statsobligasjonar frå byrjinga av mars fram mot byrjinga av mai. Renteauken var særleg sterk i Storbritannia der ho auka med 1,3 prosentpoeng frå byrjinga av mars til slutten av april. Både i Storbritannia, USA og Japan blei renteauken reversert i mai. Dei lange rentene var 8,5 prosent i USA, 12,0 prosent i Storbritannia og 7,1 prosent i Japan i midten av juni. I Tyskland fall renta på 10-års statsobligasjonar i slutten av mars for seinare å auke noko i april. I midten av juni var den lange renta i Tyskland 9,0 prosent, 0,1 prosentpoeng lågare enn i byrjinga av mars.

Internasjonale kapitalmarknader. Dei internasjonale låneopptaka i 1. kvartal 1990 var mykje lågare enn dei særst høge låneopptaka i 1. kvartal 1989. Trass i dette avveik ikkje låneopptaka i 1. kvartal 1990 mykje ifrå utviklinga det siste halvåret av 1989. Efterspurnaden etter japanske konvertible obligasjonar fall i første kvartal 1990. Denne type obligasjonar hadde vore dominerande på obligasjonsmarknaden i 1988 og 1989. Nyutskrivningar av obligasjonar med fast rente tok seg opp att i 1. kvartal 1990 etter å ha vore lite brukt i dei siste tre kvartalane av 1989. Samanlikna med nye internasjonale bankutlån 1. kvartal 1989 var det ein nedgang i nye lån 1. kvartal 1990 på omlag 50 prosent. Av dei samla nye utlåna på 80 milliardar dollar 1. kvartal

Figur 3.2. Internasjonale rentesatsar for kortsiktige plasseringar (3 månaders eurorente). Nominell rente, prosent p.a. Januar 1988 – medio juni 1990



Figur 3.3. Internasjonale rentesatsar for langsiktige plasseringar (10 års statsobligasjonar). Nominell rente, prosent p.a. Januar 1988 – medio juni 1990



1990, lånte OECD-landa 84 prosent, noko mindre del enn i første kvartal 1989 og heile 1989 sett under eitt. Det er framleis japanske føretak som låner mest på den internasjonale lånemarknaden.

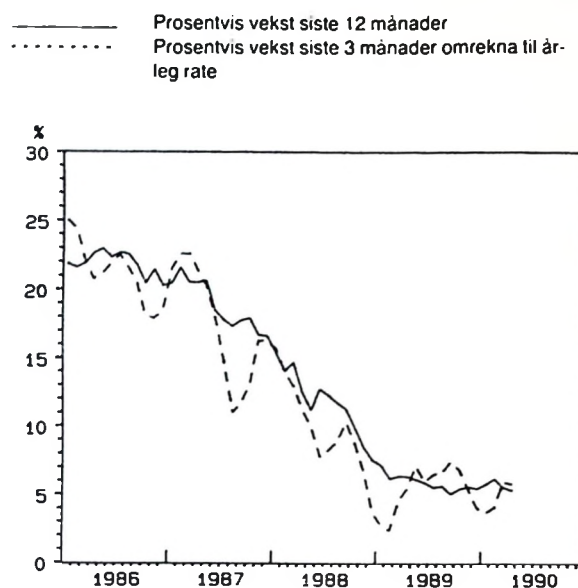
Penge-, kreditt- og valutatilhøva i Noreg. Bruttogjelda som næringsliv, hushaldningar og kommunar har til innlendingar har synt ein avtakande veksttakt frå midten av 1986 til utgangen av 3. kvartal i 1989. Tal det siste halvåret fram til utgangen av april 1990, tyder på at denne trenden har stoppa opp. Sjå figur 3.4. Tolv månadersveksten i kredittvolumet har i det siste halvåret fram til april 1990 variert mellom 5,4 prosent og 6,2 prosent. Den underliggjande veksttakten fall frå 6,8 prosent ved utgangen av oktober til 3,7 prosent ved utgangen av januar for seinare å auke i februar og mars. Ved utgangen av april var den underliggjande veksttakten 5,9 prosent, 0,1 prosentpoeng lågare enn ved utgangen av mars. Den underliggjande veksttakten er definert som veksten i gjennomsnittleg utestående kreditt frå føregående til siste periode på tre månader, rekna om til årleg rate.

Bruttogjelda som næringsliv, husholdningar og kommunar har til utlandet, auka med 10,9 prosent dei siste tolv månadene fram til utgangen av mars 1990. Tolv månadersveksten i utanlandsgjelda var 16,7 prosent ved utgangen av mars 1989.

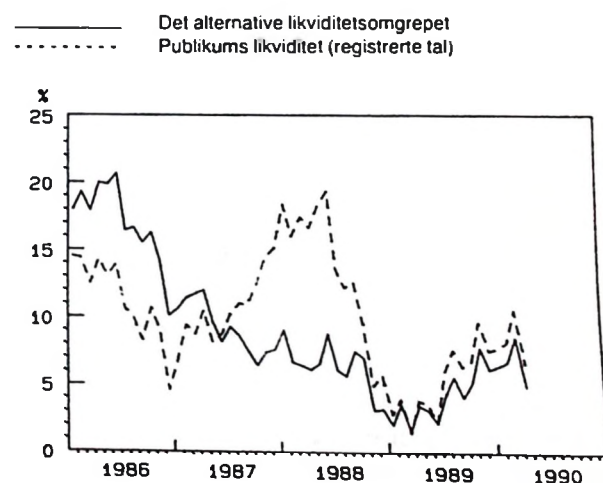
Den samla gjelda for næringsliv, hushaldningar og kommunar auka med 6,9 prosent dei siste tolv månadene fram til utgangen av mars 1990, mot 8,7 prosent ved utgangen av februar 1989.

Publikum sin likviditet. Den registrerte pengemengda — som i første rekkje omfattar publikum sine bankinnskott og setlar og mynt — auka med 6,6 prosent dei siste tolv månadene fram til utgangen av april. Sjå figur 3.5. Tolv månadersveksten i april var 3,9 prosentpoeng lågare enn den sær høge tolv månadersveksten ved utgangen av mars. Den høge tolv månadersveksten i mars var

Figur 3.4. Kredittindikatoren, sesongjustert. Januar 1986 — april 1990



Figur 3.5. Publikum sin likviditet (registrerte tal) og det alternative likviditetsomgrepet. Vekst siste 12 månader, prosent p.a. Januar 1986 - april 1990

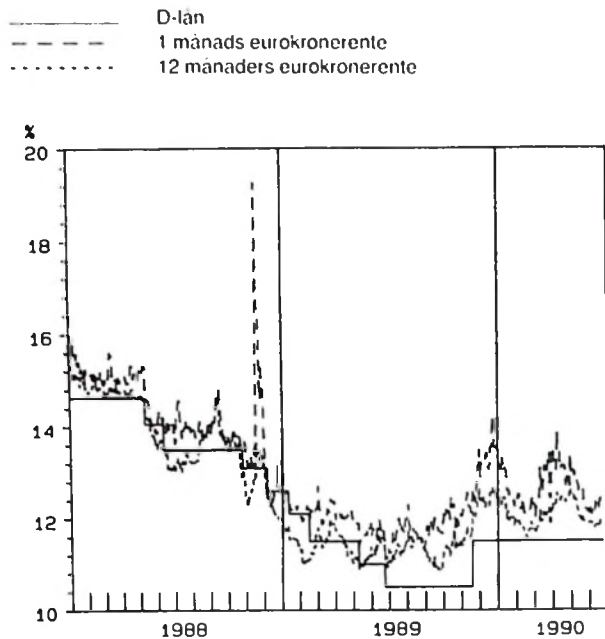


påverka av at nivået på pengemengda var lågt i mars 1989. I Revidert Nasjonalbudsjett 1990 er overslaget på årsveksten i pengemengda sett til 7,5 prosent i 1990. Det alternative likviditetsomgrepet som Noregs Bank nyttar, auka med 4,9 prosent frå utgangen av april 1989 til utgangen av april 1990. Det alternative likviditetsomgrepet omfattar utanom den registrerte pengemengda også publikum sine plasseringar i marknadslån og innskot i finansieringsselskap. I dette omgrepet er finansieringsselskapa rekna saman med bankane framfor å vere ein del av publikum.

Rentene. Dei norske pengemarknadsrentene auka frå byrjinga av mars fram til dei første dagane av april. Særleg høg var auken på einmånadsrenta. Fra 1. mars til 4. april auka ho med 1,5 prosentpoeng. Etter denne auken fall pengemarknadsrentene i april og i mai. I midten av juni var den effektive einmånadsrenta 12,2 prosent og den effektive tremånadsrenta 12,1 prosent. Den effektive tolv månadsrenta var på same tid 11,8 prosent. Skilnaden mellom den effektive dagslånsrenta og den effektive einmånadsrenta auka frå omlag 0,7 prosentpoeng i byrjinga av mars opp til omlag 2,4 prosentpoeng den 4. april. Fallet i einmånadsrenta i april og mai førte til at renteskilnaden blei mindre. I midten av juni var skilnaden mellom den effektive einmånadsrenta og den effektive dagslånsrenta 0,7 prosentpoeng. Det var nær ingen skilnad mellom det kortsiktige rentenivået i Noreg og hos våre handelspartnerar i byrjinga av mars. Den store auken i pengemarknadsrenta i Noreg fram mot dei første dagane i april, fekk renteskilnaden til å auke. I byrjinga av april var renteskilnaden auka til 1,5 prosentpoeng. I resten av april varierte han mellom 1,1 og 1,5 prosentpoeng. I mai blei renteskilnaden redusert for seinare å auke noko i første halvdel av juni. I midten av juni var renteskilnaden 1,0 prosentpoeng.

Utlånsrenta for alle bankane under eitt var 14,3 prosent ved utgangen av første

Figur 3.6. Effektive renter i pengemarknaden. Januar 1988 — medio juni 1990



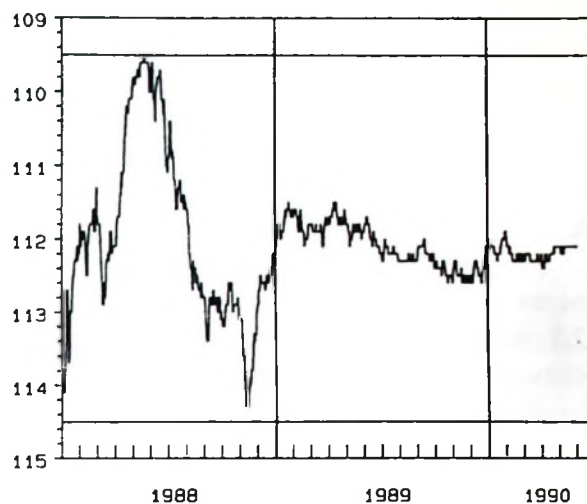
kvartal 1990. Det var 0,1 prosentpoeng lågare enn ved årskiftet. Innskotsrenta i bankane auka med vel 0,1 prosentpoeng frå utgangen av 4. kvartal 1989 til utgangen av 1. kvartal 1990. Rentemarginen fall såleis med om lag eit kvart prosentpoeng til 5,3 prosent i 1. kvartal 1990. Den gjennomsnittlege utlånsrenta i sparebankane var 14,5 prosent, medan den gjennomsnittlege utlånsrenta i forretningsbankane var 14,1 prosent. Utlånsrenta i livsforsikringselskapa og kredittføretaka fall også med 0,1 prosentpoeng i første kvartal i 1990. Ved utgangen av første kvartal 1990 var utlånsrenta i livsforsikringselskapa 12,3 prosent og for kredittføretaka sine samla utlån var gjennomsnittrenta 13,1 prosent.

Valutamarknaden. For mars sett under eitt var kronekursen gjennomgåande stabil. Marknaden var roleg i byrjinga av mars. Midten av månaden var derimot prega av ei svak krone og Noregs Bank måtte støtte kronekursen ved sal av valuta for eit større

beløp. Mot slutten av månaden auka det innanlandske rentenivået og krona styrka seg. Noregs Banks netto sal av valuta motsvarer 0,5 milliardar kroner i mars. Noregs Banks valutaintervensjonar verka til å halde kronkursen fortsatt stabil i april. Noregs Bank intervenerte både gjennom sal og kjøp av valuta. I midten av månaden var kursen svak, og hovudtyngda av Noregs Banks valutasal fann stad på den tida. Den svake krona hang truleg saman med eit fall i prisen på olje. Ein auke i prisen på olje mot slutten av månaden bidrog til styrking av krona mot slutten av april. Netto solgte Noregs Bank valuta motsvarande 0,8 milliardar i april. I mai var krona sterk. I løpet av månaden kjøpte Noregs Bank valuta motsvarande 3,5 milliardar kroner. Kronekursindeksen varierte mellom 112,2 – 112,1. I dei fem første månedene av 1990 har Noregs Bank netto selt valuta motsvarande 0,9 milliardar kroner.

Verkemiddelbruken. Sentralbankfinansieringa var i gjennomsnitt på om lag 70 milliardar kroner i mars, 76 milliardar kroner i april og 74 milliardar kroner i mai. Dei viktigaste formene for denne tilførsla er D- og F-lån, medan kjøp av banksertifikat, valutawappar og S-lån står for mindre beløp. I mars og april blei om lag 44 prosent av sentralbankfinansieringa gitt i form av F-lån og om lag 41 prosent i form av D-lån. I mai hadde delen F-lån auka til 47 prosent og delen D-lån auka til 42 prosent av den totale sentralbankfinansieringa. For å finstyre likviditeten tilførte Noregs Bank i mars pengemarknaden likviditet gjennom netto kjøp av banksertifikat for 1,1 milliardar kroner og gjennom valutawappar for 13,0 milliardar kroner. I april drog Norges Bank inn likviditet frå pengemarknaden ved netto sal og forfall av banksertifikat for 3,3 milliardar kroner. Likviditetsinndragninga gjennom valutawappar utgjorde 15,1 milliardar kroner i april. I mai kjøpte Noregs Bank banksertifikat for 2,2 milliardar. I tillegg til-

Figur 3.7. Kursindeksen for norske kroner. (Stigande kurve tyder sterkare krone). Januar 1988 – medio juni 1990



førte Noregs Bank pengemarknaden 2,1 milliardar kroner gjennom valutawappar.

Sertifikatmarknaden. I 1. tertial 1990 blei det brutto emitert sertifikat for 52,1 milliardar kroner. Bruttoemisjonane i 1. tertial 1989 utgjorde 48,8 milliardar kroner. Delen banksertifikat auka frå 31 prosent i 1. tertial 1989 til 40 prosent i 1. tertial 1990. Delen statssertifikat fall frå om lag 69 prosent i 1. tertial 1989 til 30 prosent i 1. tertial 1990. Kredittsertifikat utgjorde om lag 10 prosent og lånesertifikat utgjorde om lag 20 prosent av dei totale emiterte sertifikata både i 1. tertial 1989 og i 1. tertial 1990. Samla utestående sertifikatgjeld var 46 milliardar kroner ved utgangen av april 1990, om lag det same beløpet som året før.

Den 27. april blei det lagt ut eit 12-måneders statssertifikatlån. Renta på lånet var 11,1 prosent, mot 10,9 prosent ved føregående utlegging i januar. Private institusjonar teikna seg for vel 0,3 milliardar. Noregs Bank teikna seg for 0,5 milliardar kro-

ner medan andre offentlege institusjonar teikna seg for 8 milliardar kroner.

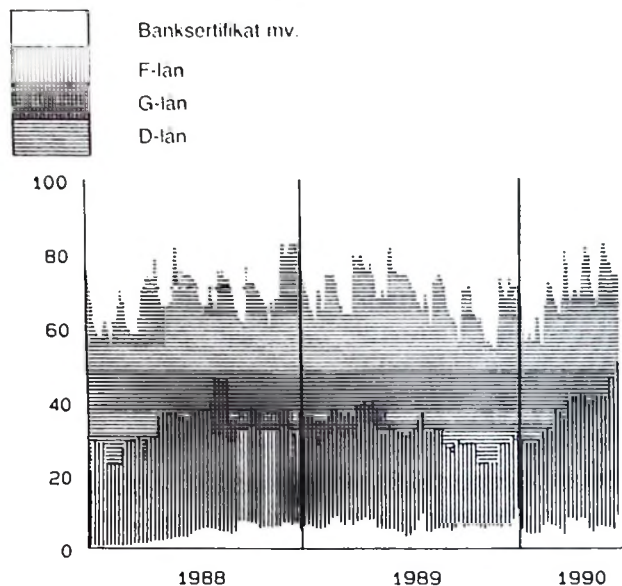
Obligasjonsmarknaden. Det totale emisjonsvolumet i 1. tertial 1990 var 21,5 milliardar kroner, ein auke på 32 prosent i frå emisjonsvolumet i 1. tertial 1989. Auken skuldast i første rekkje kredittføretaka si auka utlegging av obligasjonslån. I 1. tertial 1990 emiterte kredittføretaka obligasjonar for 16,0 milliardar, mot 11,8 milliardar i 1. kvartal 1989.

Utlendingar har i 1990 fram til 1. juni netto selt VPS-registrerte obligasjonar for 2,5 milliardar kroner. Ved forfall av eit statsobligasjonslån i februar reduserte utlendingane si beholdning av obligasjonar med 2,5 milliardar kroner. Den 7. juni var utlendingane si beholdning av obligasjonar på 13,2 milliardar kroner, rekna i pålydande verdi.

I mars, april og mai har Noregs Bank netto kjøpt statsobligasjonar for 0,7 milliardar kroner. Noregs Bank sin brutto handel i statsobligasjonar utgjorde i dei tre månadene 2,3 milliardar kroner. Totalomsetnaden av statsobligasjonar på Oslo Børs utgjorde i same periode 3,9 milliardar kroner. Dei effektive rentene på statsobligasjonar med 0-3 års attståande løpetid auka frå 11,1 ved utgangen av februar til 11,2 i midten av juni. Den effektive renta på statsobligasjonar med attståande løpetid frå 3 til 6 år auka i same periode frå 10,6 prosent til 10,8 prosent. Den effektive renta på private obligasjonar med 5 års attståande løpetid, auka frå 11,0 prosent ved utgangen av februar til 11,3 prosent i midten av juni. Rentenivået for dei private obligasjonane med attståande løpetid på eit år, auka i same periode frå 11,8 prosent til 12,1 prosent.

Aksjemarknaden. Totalindeksen på Oslo Børs auka med 6,1 prosent frå utgangen av februar til utgangen av mai. Slutten av mars og heile april var prega av ein negativ kursutvikling. I mai snudde dette tilhøvet seg og totalindeksen auka tydeleg. Kursauken

Figur 3.8. Sentralbankfinansiering av pengemarknaden. Behaldningstal. Milliardar kroner. Januar 1988 — medio juni 1990



var særleg sterk for industri- og forsikringsaksjar den månaden. Totalt blei det omsett aksjar for 23,4 milliardar i dei tre siste månadene fram til utgangen av mai. I dei fem første månadene av 1990 er det omsett aksjar for 42,1 milliardar kroner. Totalindeksen har i den tida auka med 22,0 prosent. Industri- og forsikringsaksjeindeksen har auka med 25,0 prosent, skipsaksjeindeksen har auka med 19,5 prosent medan bankaksjeindeksen har auka med 5,5 prosent i dei fem første månadene av 1990.

Resultata til finansinstitusjonane. I første tertial 1990 hadde forretningsbankane eit underskot på 0,08 prosent av gjennomsnittleg forvaltningskapital (GFK). I 1989 hadde dei eit overskot på 0,18 prosent av

GFK. Overskotet første tertial 1989 var 0,04 prosent av GFK.

Dei 20 største sparebankane greide å snu underskotet frå 1989 til eit overskot på 0,54 prosent av GFK i første tertial 1990. Sjølv om driftsresultatet er betra frå året 1989, syner tala at overskotet første tertial 1990 er 0,14 prosentpoeng lågare enn første tertial 1989.

Forretningsbankane sine tap på utlån var

framleis høge i første tertial 1990. Samstundes var rentenettoen og inntekter av handelen med verdipapirar o.l. i prosent av GFK lågare enn dei var i 1989. Sparebankane sine inntekter av verdipapirhandel o.l. i prosent av GFK var også lågare i første tertial 1990 enn dei var i 1989. Det betra driftsresultatet for sparebankane i første tertial 1990 samanlikna med året 1989, skuldast i første rekkje ein nedgang i tap på utlån.

Tabell 3.1. Endringar i bankar sine internasjonale fordringar¹⁾. Milliardar USD.

	1986	1987	1988	1989				Ute- stående des. 1989
				1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	
Totalt	510	597	425	212	-2,9	199	183	5 031
— Herav vis-a-vis:								
Ikkje-bankar	37	76	53	25	18	32	23	1 063
Bankar (og ufordelt)	473	522	372	187	-20,9	167	160	3 968

- ¹⁾ Med internasjonale fordringar (external positions) er det meint
- utlån over landegrensene i alle valutaer
 - utlån til innlendingar i framand valuta
 - tilsvarande fordringar utanom utlån

Kjelde: BIS

Tabell 3.2. Bankar sine internasjonale fordringar, valutafordelt. Prosent av samla internasjonale fordringar

	Desember		1989			
	1987	1988	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.
Amerikanske dollar (USD)	40,4	40,5	41,7	41,5	40,5	39,8
Tyske mark (DEM)	7,0	6,5	6,5	6,7	6,6	6,8
Sveitsiske franc (CHF)	3,3	2,5	2,2	2,4	2,3	2,3
Japanske yen (JPY)	3,5	3,5	3,6	3,5	3,6	3,5
Britiske pund (GBP)	1,1	1,5	1,4	1,5	1,6	1,5
ECU	1,9	1,9	1,9	2,0	2,0	2,1
Ufordelt ¹⁾	42,8	43,6	42,7	42,4	43,4	44,0
Totalt i mrd. USD	4 195	4 491	4 596	4 492	4 782	5 031

¹⁾ Inkluderer amerikanske bankars valutafordringar, fordringar på utlandet i nasjonal valuta utanom USD, samt fordringar i annan valuta enn den som er spesifisert.

Kjelde: BIS

Tabell 3.4. Nye internasjonale lån, fordelt etter låntakarland. Prosent av samla opplåning

	1986	1987	1988	1989	1990	
					1.kv.	
OECD	84,4	83,7	86,2	86,7	84,1	
Oljeeksporterande utviklingsland	1,4	} 8,1	6,4	4,4	4,4	
Andre utviklingsland	4,6					
Aust-Europa	1,2		1,2	1,2	1,2	0,8
Internasjonale institusjonar og andre	8,4	7,0	6,2	7,7	6,4	

Kjelde: OECD

Tabell 3.3. Nye internasjonale lån, fordelt på låneinstrument. Milliardar USD

	1987	1988	1989	1989	1990
				1.kv.	1.kv.
Obligasjons-utskrivningar	181	230	254	70	60
— Herav med flytande rente	13	22	17	3	8
Bankutlån	92	126	98	37	18
Anna internasjonal opplåning	31	17	7	2	2
Samla opplåning	304	372	359	109	80

Kjelde: OECD

Tabell 3.5. Valutakursar overfor amerikanske dollar¹⁾

	1988	1989	1990	Prosentvis endring ²⁾
	31.12	31.12	31.05	31.12.89— 31.05.90
Tyske mark (DEM)	1,78	1,70	1,69	-0,5
Pund sterling (GBP)	0,55	0,62	0,59	-4,8
Japanske yen (JPY)	125,3	143,7	152,2	5,9
Sveitsiske franc (CHF)	1,50	1,55	1,42	-8,4
Franske franc (FRF)	6,08	5,80	5,70	-1,7

¹⁾ Valutaening pr. dollar.

²⁾ Negative tal viser svakare dollar.

Kjelde: Noregs Bank

Tabell 3.6. Endringar i publikum sin likviditet etter kjelde. Prosent av samla likviditetsmasse ved inngangen til perioden.

Tilførsel frå:	1988	1989	Siste 12 mndr. pr. 30.04		Overslag for 1990 frå rev. nasj.budsj. 1990
			1989	1990	
A. Sentralstyresmaktene	4,3	9,2			10,7
Ved inntektsunderskot ¹⁾	0,6	5,6			5,6
Ved lånetransaksjonar	4,9	3,6			5,1
B. Private bankar ²⁾	2,8	0,5			2,0
C. Uspesifisert tilførsel/statistiske feil	-1,5	-4,1			..
Innanlandsk likviditets-tilførsel (A+B+C)	5,6	5,6	1,2	1,9	12,7
D. Publikums netto valutasal til private bankar m.m.	0,1	2,0	1,1	-0,4	-5,2 ³⁾
Tilvekst i publikums likviditet (A+B+C+D)	5,7	7,6	2,3	1,5	7,5

¹⁾ Ekskl. oljeskattar

²⁾ Ekskl. valutalån og bankane sine kronelån til oljeverksemda.

³⁾ Omfattar statistiske feil.

Kjelde: Noregs Bank

Tabell 3.7. Innanlandsk kredittilførsel til publikum etter kjelde. Millionar kroner

	1987	1988	1989 ¹⁾
Forretnings- og sparebankar	64 873	17 011	22 249
Statsbankar ²⁾ ³⁾	8 473	9 384	10 138
Private finansierings-selskap	2 357	9 466	-6 713
Skadeforsikringsselskap	526	-930	-855
Livsforsikring, pensjonskasser	12 298	7 540	299
Kredittføretak, obligasjons- og sertifikatmarknaden ⁴⁾	36 728	21 616	20 623
Annan kreditt	35	62	366
Marknadslån	-1 900	-6 500	-3 300
Sum	123 390	57 649	42 807
Aksjemarknaden	12 482	13 000	9 000
Innanlandsk kreditt-tilførsel i alt	135 872	70 649	51 807

¹⁾ Delvis førebelse tal, delvis overslag

²⁾ Inkl. Postsparebanken

³⁾ Ekskl. Kommunalbankens formidlingslån

⁴⁾ Korrigert for utlendingar sin behaldning av norske publikumsobligasjonar utskrivne i Noreg.

Kjelde: Noregs Bank

Tabell 3.8. Behaldningstal i milliardar kroner og vekstratar i prosent for kredittindikatoren

	Behaldning	Vekst siste 12 månader	Underliggiande vekstrakt ¹⁾
Des. 1983	366,4	13,3	12,4
Des. 1984	424,3	15,8	14,8
Des. 1985	515,2	21,4	24,8
Des. 1986	619,9	20,3	18,5
Des. 1987	723,4	16,7	16,3
Des. 1988	778,4	7,6	3,8
1989			
Januar	781,3	7,2	2,9
Februar	782,0	6,2	2,4
Mars	793,2	6,4	4,6
April	792,4	6,4	5,5
Mai	796,7	6,2	7,1
Juni	801,9	5,9	6,0
Juli	806,7	5,6	6,5
August	812,3	5,7	6,7
September	815,3	5,1	7,5
Oktober	817,8	5,5	6,8
November	820,2	5,6	5,5
Desember	821,1	5,5	4,1
1990			
Januar	826,8	5,8	3,7
Februar	830,1	6,2	4,2
Mars	837,8	5,6	6,0
April	835,0	5,4	5,9

¹⁾ Vekst frå føregåande til siste tremånadersperiode omgjort til årleg rate.

Kjelde: Noregs Bank

Tabell 3.9a. Resultat og eigenkapitaldekning for forretningsbankane.¹⁾
Storleik er oppgitt i prosent av gjennomsnittleg forvaltningskapital

	Året 1987	Året 1988	1989 1.tertial	1989 2.tertial	1989 3.tertial	Året 1989	1990 1.tertial
1. Rente- og kred.prov.innt.	12,68	12,66	12,20	11,65	11,37	11,73	11,53
2. Rentekostnader	9,92	9,94	9,19	8,70	8,47	8,78	8,74
3. Netto rente- og kred.innt.	2,76	2,72	3,01	2,95	2,91	2,96	2,79
4. Andre driftsinntekter	0,72	1,20	1,56	1,27	1,26	1,36	0,90
5. Andre driftskostnader	2,86	2,73	2,55	2,47	3,00	2,68	2,46
6. Ordinært driftsres. før tap	0,62	1,19	2,01	1,75	1,17	1,63	1,23
7. Bokførte tap på utlån og garantiar	0,96	1,47	1,98	1,09	1,32	1,45	1,31
8. Ordinært driftsres. etter realiserte tap	-0,34	-0,28	0,04	0,66	-0,15	0,18	-0,08
9. Eigenkapitaldekning i prosent rekna etter forretningsbanklovens §21	7,3	7,4	7,9	7,9	8,6	8,6	8,1

¹⁾ Tala er førebelse.

Kjelde: Noregs Bank

Tabell 3.9b. Resultat og egenkapitaldekning for sparebankane.¹⁾
 Storleik er oppgitt i prosent av gjennomsnittleg forvaltningskapital

	Året 1987	Året 1988	1989 1.tertial	1989 2.tertial	1989 3.tertial	Året 1989	1990 1.tertial
1. Rente- og kred.prov.innt.	14,29	13,97	13,89	13,25	12,49	13,21	12,87
2. Rentekostnadar	10,68	10,50	9,77	8,96	8,43	9,06	8,77
3. Netto rente- og kred.innt.	3,61	3,47	4,12	4,29	4,06	4,15	4,10
4. Andre driftsinntekter	0,67	0,70	1,11	0,95	1,04	1,03	0,85
5. Andre driftskostnadar	3,21	3,23	3,13	2,98	3,45	3,19	3,17
6. Ordinært driftsres. før tap	1,07	0,94	2,10	2,26	1,64	2,00	1,78
7. Bokførte tap på utlån og garantiar	0,81	1,64	1,42	1,91	3,22	2,19	1,24
8. Ordinært driftsres. etter realiserte tap	0,27	-0,70	0,68	0,36	-1,58	-0,19	0,54
9. Egenkapitaldekning i prosent rekna etter sparebanklovens §25 ²⁾	4,7	4,8	5,3	5,5	5,4	5,4	5,5

¹⁾ Eit utval på 20 sparebankar. Tala er førebelse.

²⁾ Overslag som gjeld alle sparebankar, ikkje berre vårt utval.

Kjelde: Noregs Bank

Tabell 3.9c. Resultat for sparebankar.¹⁾
 Storleik er oppgitt i prosent av gjennomsnittleg forvaltningskapital

	Året 1987	Året 1988	Året 1989
1. Netto rente- og kred.prov.innt.	3,97	3,83	4,29
2. Andre inntekter	0,59	0,69	0,98
3. Andre utgifter	3,28	3,28	3,27
4. Ordinært driftsres. før tap	1,28	1,24	2,01
5. Bokførte tap på utlån og garantiar	0,71	1,39	1,94
6. Ordinært driftsresultat etter realiserte tap	0,57	-0,15	0,07

¹⁾ Tala er førebelse

Kjelde: Noregs Bank

Tabell 3.9d. Resultat for finansieringsselskap.¹⁾ Storleik er oppgitt i prosent av gjennomsnittleg forvaltningskapital

	Året 1987	Året 1988	Året 1989
1. Netto rente- og kred.prov.innt.	3,68	4,21	5,16
2. Andre inntekter	1,87	1,40	1,55
3. Andre utgifter	4,54	4,48	5,64
4. Ordinært driftsres. før tap	1,02	1,12	1,07
5. Bokførte tap på utlån og garantiar	3,02	4,57	4,30
6. Ordinært driftsres. etter realiserte tap	-2,01	-3,45	-3,23

¹⁾ Tala er førebelse

²⁾ Basert på eit utval av finansieringsselskap med ca. 50% av den samla forvaltningskapitalen.

Kjelde: Noregs Bank

Tabell 3.9e. Resultat for kredittforeta-
ka.¹⁾ Storleik er oppgitt i pro-
sent av gjennomsnittleg for-
valtningskapital

	Året 1987	Året 1988	Året 1989
1. Rente- og kred.prov.innt.	12,35	13,08	13,06
2. Rentekostnader	10,89	11,77	11,93
3. Netto rente- og kred.innt.	1,45	1,31	1,12
4. Andre driftsinntekter	0,10	0,13	0,24
5. Andre driftskostnader	0,42	0,38	0,40
6. Ordinært driftsres. før tap	1,13	1,06	0,96
7. Bokførte tap på utlån og garantiar	0,11	0,14	0,29
8. Ordinært driftsres. etter realiserte tap	1,02	0,92	0,68

¹⁾ Tala er forebelse

Kjelde: Noregs Bank

Tabell 3.10a. Månadlege konjunktural, sesongjustert

	1989	1989							Prosentvis endring				
		3.kv.	4.kv.	1.kv.	Feb.	Mar.	Apr.	Mai	Frå samt månad året før	Siste 3 mndr mot føre- gåande 3 mndr	Hittil i år mot samt periode året for	Siste 3 mndr ut året ¹⁾	
Privat													
varekonsum	99,0	99,6	96,9	102,5	101,7	106,0	99,1	...	4,1	4,3	2,8	3,1	
Sal av nye bilar	4 738	4 794	5 254	5 556	5 468	5 799	4 805	5 711	30,5	0,3	23,1	14,8	
Bygg igangsett totalt	5 928,8	1 445,7	1 409,4	1 385,8	493,5	382,1	383,2	...	-26,0	-13,2	-17,2	-13,5	
Boliger, kvm.	3 487,2	813,8	814,2	956,2	312,7	283,6	257,4	...	-23,2	-3,8	-13,1	0,1	
Andre bygg kvm.	2 441,6	630,4	578,1	513,8	180,2	138,2	117,1	...	-31,5	-26,9	-22,4	-26,6	
Industriproduksjon	109,3	109,9	110,8	108,2	109,6	106,8	112,4	...	2,2	-0,5	0,7	0,2	
Import trad. varer	137 627	34 959	35 306	37 491	11 778	12 323	12 316	14 768	40,8	6,3	15,9	13,7	
Eksport trad. varer	107 182	27 571	27 142	26 752	9 010	8 532	10 112	8 927	4,6	0,8	5,4	2,7	
Eksport olje og gass	73 540	18 375	19 345	18 875	5 437	6 776	5 439	5 508	-13,8	-3,6	-1,7	-3,2	
Registrerte ledige	82 922	86 437	83 563	91 964	91 190	90 540	91 490	90 442	11,1	0,1	15,2	9,9	
Sum ledige og tiltak	132353	135081	147026	151877	151535	151809	150551	145896	14,1	-0,8	22,5	13,2	
Tilgang ledige plasser	15 923	15 617	17 189	20 289	19 151	20 103	17 129	21 978	46,5	0,2	29,1	24,6	
Konsumpris- indeksen	222,1	223,4	225,6	227,6	227,3	228,8	228,9	230,0	3,9	1,1	4,2	3,1	
Leiande indikator	101,0	100,9	99,3	98,6	98,3	98,7	-3,2	
Samanfallande indikator	97,2	97,1	96,4	96,3	96,4	96,5	-1,2	

¹⁾ Når desember tal føreligg gjeld overslaget neste år

Tabell 3.10b. Kvartalsvise konjunkturtal, sesongjustert

	Prosentvis endring										
							Frå	Siste to	Hitil i	Siste to	Siste to
	1988	1989	1989	1989	1989	1990	same	kv. mot	år mot	kv. ut	kv. ut
		2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	kv.	føregående to	samme	periode	året ¹⁾	året ¹⁾
Sysselsette personar AKU	2 114	2 049	2 067	2 043	2 028	2 015	-2,1	-1,6	-2,1	-1,7	-1,4
Arbeidsstyrken AKU	2 184	2 154	2 172	2 148	2 135	2 134	-1,3	-1,2	-1,3	-0,9	-0,9
Arbeidsledige AKU	70	106	105	106	107	120	15,3	7,5	15,3	13,5	9,0
Utførte timeverk AKU	1 823	1 747	1 756	1 732	1 734	1 711	-3,1	-1,3	-3,1	-2,1	-1,6
Eksporthandel trad. varer	99,5	106,4	107,6	106,7	103,9	101,6	-5,3	-4,1	-5,3	-4,4	-3,7
Eksporthandel trad. varer	103,3	109,5	109,7	112,2	114,3	114,8	12,2	3,3	12,2	4,8	4,6
Importpriser trad. varer	99,8	105,6	104,3	106,0	107,9	107,3	2,9	2,3	2,9	1,6	1,8
Importvolum trad. varer	102,3	95,1	97,9	95,6	95,2	101,6	10,3	1,7	10,3	6,7	4,2
Industriinvesteringar	271,2	198,7	212,7	199,3	179,9	...	-23,5	-10,3	-27,2	-9,5	-4,6
Eksporthandel trad. varer	342,7	398,2	421,2	382,9	346,8	355,9	-19,5	-12,6	19,5	-10,6	-11,5
Innanlandsk ordretting industri ²⁾	193,9	164,9	173,2	169,8	155,5	166,6	2,4	-6,1	2,4	1,0	-1,5
Ordretting, bygg og anlegg	131,8	121,8	130,9	128,2	123,1	79,6	-24,9	-21,8	-24,9	-34,6	-21,2
Lagerhald i alt	76,8	75,0	75,2	76,4	74,4	75,7	2,2	-1,0	2,2	0,9	0,3
Importvarelagre	74,7	59,1	57,1	57,5	57,0	61,8	-4,3	3,7	-4,3	4,7	1,6
Timelønn industriarbeidarar ³⁾	82,70	87,00	88,34	87,52	88,11	88,33	5,1	0,3	5,1	1,5	1,4

¹⁾ Når tal for 4. kvartal føreligg gjeld overslaget neste år

²⁾ For metall og verkstadprodukt ekskl. transportmiddel og boreriggjar

³⁾ Ikkje korrigert

Kreditt- og likviditetsoversikt for året 1989

Norges Bank har fra og med 1990 utarbeidet 2 kredittindikatorer, symbolisert ved K2 og K3, i tillegg til den opprinnelige kredittindikatoren, K1. Her står K1 for brutto innenlandsk kredittvolum, K2 for brutto kreditt fra utenlandske kilder inklusive innenlandsk valutafinansiering og K3 for samlet brutto kredittvolum. Dette innebærer at $K3=K1+K2$. En nærmere omtale av dette er gitt i en egen artikkel i Penger og Kreditt 1990/1.

Samlet kreditt fra innenlandske og utenlandske kilder (K3) økte med 75,8 milliarder kroner (7,4 prosent) i 1989. I 1988 var veksten 85,9 milliarder kroner (9,1 prosent). Innenlandske kilder (K1) stod for 42,8 milliarder kroner mens utenlandske kilder m.v. (K2) stod for 33,0 milliarder kroner. Den innenlandske kreditttilførselen svarte således til 56 prosent av den samlede kreditttilførselen, en reduksjon fra 1988 hvor innenlandsandelen utgjorde 65 prosent. Ved utgangen av 1989 skrev 75 prosent av publikums bruttogjeld seg fra innenlandske kilder, mot knapt 77 prosent ett år tidligere.

I det etterfølgende er det gjort nærmere rede for de enkelte kredittkomponenter.

Kapitalinngang fra utlandet m.v. til publikum

I Nasjonalbudsjettet 1989 (NB 1989) ble publikums netto kapitalinngang fra utlandet — medregnet deres valutafinansiering i norske finansinstitusjoner — anslått til i alt 10 milliarder kroner i 1989. Foreløpige tall viser at det var en direkte nettokapitalutgang på 2,7 milliarder kroner, mens det ved innenlandske valutalån ble tilført kreditt for 16,5 milliarder kroner, dvs. i alt netto inngang 13,8 milliarder kroner, mot 13,6 milliarder i 1988. Tabell 1 viser hvordan disse beløpene fordeler seg på de ulike komponenter.

I tabell 2 er sammenhengen angitt mellom netto kapitalinngangstallene i tabell 1, bruttoveksten i publikums samlede finansielle fordringer på utlandet og utviklingen i K2.

Av tabellen framgår det at kreditt til publikum fra utlandet m.v. (K2) økte med 33,0 milliarder kroner i 1989, dvs. noe mer enn i 1988 da veksten var 30,3 milliarder. Halvparten av økningen i 1989 falt på innenlandsk valutafinansiering, mot vel en tredjedel året før. Veksten på 33,0 milliarder kroner medførte at publikums gjeld til

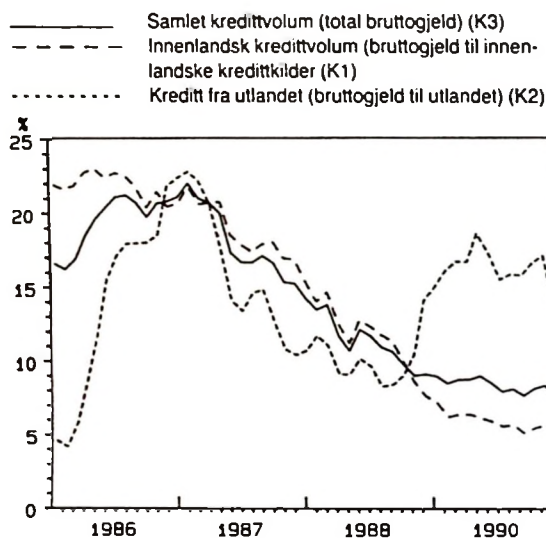
Tabell 1. Publikums netto kapitalinngang (kapitalutgang —) fra utlandet samt valutafinansiering innenlands

	Milliarder kroner	
	1988	1989
1. Direkte langsiktig kapitalinngang fra utlandet	85,6	96,4
2. Direkte langsiktig kapitalutgang til utlandet	69,2	86,4
3. Netto direkte langsiktig kapitalinngang fra utlandet (1-2)	16,4	10,0
4. Netto direkte kortsiktig kapitalinngang fra utlandet	-13,6	-12,7
5. Netto direkte kapitalinngang fra utlandet (3+4)	2,8	-2,7
Herav: Netto direkte investeringer i Norge	1,7	9,3
Netto direkte investeringer i utlandet	-3,3	-8,9
Utlandets nettokjøp av norske verdipapirer, porteføljeinv.	1,8	7,7
Nettokjøp av utenlandske verdipapirer, porteføljeinv.	-2,3	-3,4
Annen inngang, netto	4,0	-7,4
6. Innenlandsk valutafinansiering i alt	10,8	16,5
Herav: Forretnings- og sparebanker	8,7	14,1
Finansieringsselskaper	0,1	-0,1
Kredittforetak	2,0	2,4
Statsbanker	—	0,1
7. Sum netto kapitalinngang og innenlandsk valutafinansiering (5+6)	13,6	13,8

Tabell 2. Netto og brutto kapitalinngang til publikum inklusive innenlandsk valutafinansiering. Milliarder kroner

	1988	1989
1. Netto direkte kapitalinngang fra utlandet	2,8	-2,7
Herav:		
1 a. Brutto inngang	19,5	16,5
1 b. Brutto utgang	16,7	19,2
2. Innenlandsk valutafinansiering, brutto	10,8	16,5
3. Publikums bruttokapitalinngang fra utlandet, medregnet innenlandsk valutafinansiering (1a+2=K2)	30,3	33,0

Figur 1. Publikums gjeld. Prosentvis vekst siste 12 måneder



utlandet økte med 13,7 prosent i 1989. Tilsvarende var veksten 14,1 prosent i 1988. Denne utviklingen framgår også av figur 1, hvor utviklingen i publikums gjeld er framstilt.

Innenlandsk kreditttilførsel

I NB 1989 ble målsonen for veksten i den samlede kreditt fra innenlandske kilder angitt til 5-9 prosent. Siden sikringen av en

stabil valutakurs har vært den overordnede målsetting i den løpende penge- og kredittpolitikk, kan denne målsonen betraktes som et hjelpemiddel ved bruken av de kredittpolitiske virkemidlene og for de rentene myndighetene fastsetter direkte.

Det fant sted en betydelig avvikling av reguleringer i det innenlandske kredittmarkedet i 1987 og 1988. Ved inngangen til 1989 var kun en av de tidligere reguleringsne tilbake, nemlig kvotereguleringen av obligasjonslån for finansiering av utlån til kommunene.

Denne reguleringen ble opphevet i en ny emisjonsforskrift 28.februar 1989, jf. Norges Banks rundskriv nr.4/3. mars 1989. Etter at rammereguleringen er opphevet for alle låneformål, består emisjonsreguleringen hovedsakelig av bestemmelser om emisjonsprosedyre og lånevilkår. Bestemmelsene skal sikre oversiktighet og effektivitet i sertifikat- og obligasjonsmarkedet samt ivareta visse strukturpolitiske, skattemessige og statistiske hensyn.

Den omfattende dereguleringsprosessen som ble innledet i det innenlandske kredittmarkedet i 1987, ble altså fullført i 1989. Dereguleringen må imidlertid ikke oppfattes som lettelse i virkemiddelbruken, men som en overgang til en kredittpolitikk basert på indirekte og generelle virkemidler. Dette innebærer at myndighetene i første rekke påvirker kredittvolumet gjennom tiltak som påvirker rentenivået.

I tabell 3 er det gitt en oversikt over den innenlandske kreditttilførselen fordelt på kilder. På grunn av manglende statistikk for kreditttilførselen over aksjemarkedet, (de tallene som er angitt i teksttabellen, er anslag) velger en, som i Norges Banks kredittindikator (K1), å se bort fra aksjemarkedet i kommentarene til den samlede kredittutviklingen. I 1989 utgjorde den registrerte innenlandske kreditttilførselen slik den blir definert i Norges Banks kredittindikator, 42,8 milliarder kroner. Dette var 15,1 milliarder kroner (25,7 prosent) mindre enn året før og innebar en vekst i kredittvolumet på

Tabell 3. Innenlandsk kredittilførsel til publikum etter kilde

	1987		1988		1989 ¹⁾	
	Mill. kroner	Prosent	Mill. kroner	Prosent	Mill. kroner	Prosent
Forretnings- og sparebanker	64 873	24,2	17 011	5,1	22 249	6,3
Statsbanker ²⁾)	8 473	6,3	9 384	6,5	10 138	6,6
Private finansieringsselskaper	2 357	12,7	9 466	45,1	-6 713	-22,1
Skadeforsikring	526	8,2	-930	-13,4	-855	-14,2
Livsforsikring, pensjonskasser	12 298	24,9	7 540	12,2	299	0,4
Kredittforetak	28 598	48,7	23 875	27,3	11 247	10,1
Obligasjons- og sertifikatmarkedet ⁴⁾	8 130	23,2	-2 259	-5,3	9 376	22,9
Markedslån	-1 900	-5,8	-6 500	-21,1	-3 300	-13,6
Annen kreditt	35	9,5	62	15,3	366	78,4
Sum ⁵⁾	123 390	20,4	57 649	7,9	42 807	5,5
Aksjemarkedet	12 482	..	13 000	..	9 000	..
Innenlandsk kredittilførsel i alt	135 872	..	70 649	..	51 807	..

1) Delvis foreløpige tall, delvis anslag.

2) Inkl. Postsparebanken.

3) Ekskl. Kommunalbankens formidlingslån.

4) Korrigert for utlendingers beholdning av norske publikumsobligasjoner utstedt i Norge.

5) Svarer til Norges Banks kredittindikator, men er ikke korrigert for avlastninger.

Kilde: Norges Bank.

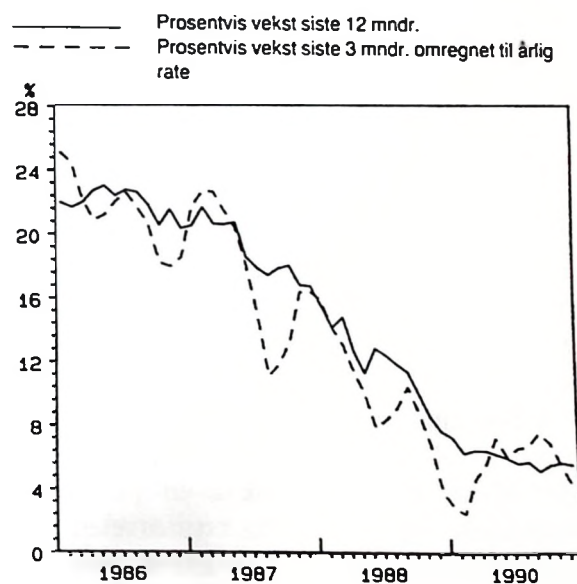
5,5 prosent. Den registrerte kredittveksten ble således nær nedre grense i den målsonen som ble skissert i NB 1989.

Som det framgår av tabellen, var det store forskjeller mellom de enkelte kredittkildene når det gjelder den prosentvise kredittveksten. Kredittforetakenes markedsandel økte også i 1989, men utlånveksten ble betydelig redusert i forhold til den meget sterke veksten som ble registrert i 1987 og 1988. Kreditt direkte over obligasjons- og sertifikatmarkedet økte meget sterkt i 1989 etter nedgang året før. Finansieringsselskapenes og skadeforsikringsselskapenes utlån ble derimot kraftig redusert i 1989, i likhet med kreditt i form av markedslån, mens såvel de private bankene som statsbankene hadde en liten økning i sine markedsandeler.

Som nevnt ble veksten i innenlandsk kredittvolum 5,5 prosent i 1989. Ved inngangen til året var veksttakten (korrigert for avlastninger) 7,6 prosent. Det fant således sted en viss demping av kredittveksten også gjennom 1989, hvorav mesteparten falt på første halvår. I løpet av de siste fire årene

er veksttakten blitt redusert til en fjerdedel av hva den var ved utgangen av 1985 da den var hele 21,4 prosent. Dette framgår av fi-

Figur 2. Kredittindikatoren. Innenlandsk kreditt (K1)



1) Definert som vekst i gjennomsnittlig utestående kreditt siste tremånedersperiode i forhold til foregående tremånedersperiode omregnet til årlig rate.

gur 2 hvor utviklingen i Norges Banks kredittindikator (K1) er framstilt. Den reduserte kredittveksten er en av faktorene bak de rentenedsettelsene Norges Bank iverksatte på sine D-lån til forretnings- og sparebankene i 1988 og 1989. D-lånsrenten ble således brakt ned fra 13,8 prosent (nominell rente) til 11 prosent.

I de siste årene har finansinstitusjonenes tap på utlån vært betydelige. De store tapene påvirker kredittallene ved at utestående kreditt blir redusert med de tapsavskrivninger som er foretatt. Tar en hensyn til dette ved å korrigere kredittallene for bokførte tap, blir kredittveksten 7,2 prosent i 1989, mot 9,4 prosent i 1988 og 17,8 prosent i 1987. Det knytter seg imidlertid en god del usikkerhet til disse beregningene. 1989-tallene er for en stor del fortsatt å betrakte som anslag. En kjenner dessuten ikke tapenes sektorfordeling.

Pengemengden

Pengemengdestatistikken viser endringer i publikums likvide fordringer og hvilke kilder som bidrar til disse. Hvilke finansobjekter som inngår i pengemengden (M_2) — og hva publikumsbegrepet omfatter — er imidlertid et definisjonsspørsmål. Statistiske måleproblemer kan til en viss grad være avgjørende for de valg en treffer. Men en ønsker heller ikke å endre definisjonene for ofte eller avvike for sterkt fra de definisjoner som brukes i internasjonal statistikk. Av disse grunner vil publikumsbegrepet i pengemengdesammenheng avvike noe fra det en bruker blant annet i kredittindikatoren, men tallmessig betyr dette forholdsvis lite.

Tilførselen av «penger» kan ha sin bakgrunn såvel i innen- som utenlandske kilder. Mens myndighetene i en periode i 1980-årene brukte lividitetstilførselen fra innenlandske kilder, blant annet, som en målstørrelse i penge- og kredittpolitikken, er den overordnede målsettingen nå, slik det er nevnt foran, å sikre en fast valutakurs. I

Tabell 4. Endring i publikums likviditet etter kilde (ekskl. oljeskatter) i 1987, 1988 og 1989 (Tilførsel +, inndragning —). Milliarder kroner og bidrag til vekst (%)

	1987	1988	1989
Sentralmyndighetenes inntektsoverskudd m.v. ekskl. oljeskatter ¹⁾	1,9 (0,6%)	-2,2 (-0,6%)	22,6 (5,6%)
Sentralmyndighetenes lånetransaksjoner	13,3 (4,0%)	8,8 (4,9%)	14,8 (3,6%)
Forretnings- og sparebanker ¹⁾³⁾	87,9 (26,4%)	12,2 (3,2%)	3,8 (1,0%)
Skattefrie fondsavsetninger og SMS	-1,5 (-0,4%)	-1,4 (-0,4%)	-2,1 (-0,5%)
Uspesifisert tilførsel og statistiske feil	-8,0 (-2,4%)	-5,7 (-1,5%)	-16,8 (-4,1%)
Sum innenlandske kilder	93,6 (28,2)	21,7 (5,7%)	22,4 (5,5%)
Statens nettoutgifter til statlig petroleumsvirksomhet (ekskl. dir. skatter)	7,7 (2,3%)	8,1 (2,1%)	0,8 (0,2%)
Forretnings- og sparebankenes utlån mot valutalisens og kronelån til ojevirsomhet ²⁾	7,7 (2,3%)	8,6 (2,3%)	12,6 (3,1%)
Nettovalutasalg til bankene, ekskl. salg i forbindelse med oljeskatter ²⁾	-55,8 (-16,8%)	-16,4 (-4,3%)	-5,3 (-1,3%)
Sum likviditetstilførsel til publikum	53,2 (16,0%)	22,0 (5,7%)	30,5 (7,6%)
Oljeskatter	18,1	11,9	15,6

¹⁾ Ekskl. utlån med valutalisens og kreditt til oljevirsomhet.

²⁾ Justert for bokholdermessige virkninger av valutakursendringer.

³⁾ Renter på bankenes lån i Norges Bank er inkludert i «sentralmyndighetenes inntektsoverskudd» (-) med 9,5 og 8,7 milliarder kroner i 1989, 1988 og 1987.

Merknad: Tabellen er satt opp i samsvar med månedsstatistikken for publikums likviditet (vedleggstabell 22 bak i heftet). På grunn av ulike kilder/beregningsmåter avviker tabellene i månedsstatistikken noe fra den årsstatistikken som brukes i nasjonalbudsjettet.

den sammenheng fokuseres det mer også på utenlandssiden av kreditt- og pengetilførselen. Utviklingen i den samlede pengemengden inngår imidlertid fortsatt som en hjelpeindikator i den løpende oppfølgingen av den økonomiske politikken.

I nasjonalbudsjettet for 1989 ble veksten i M_2 i 1989 anslått til 5 prosent. Anslaget ble ikke endret i det reviderte budsjettet, men justert opp til 7,5 prosent ved fremleggelsen av nasjonalbudsjettet for 1990. Etter at 12 måneders-veksten hadde vært avtakende gjennom siste halvdel av 1988 og første halvdel av 1989, steg vekstraten igjen utover høsten. Den registrerte veksten for året som helhet på 7,6 prosent var således helt i samsvar med budsjettanslaget. I 1988 økte M_2 med 5,7 prosent.

Utviklingen i pengemengden bestemmes ikke bare av tilførselen av kreditt. Også publikums inntektsoverskudd overfor såvel andre innenlandske sektorer som utlandet har betydning. Sentralmyndighetenes inntektsunderskudd blir således sammen med deres lånetransaksjoner en viktig likviditetskilde.

I nasjonalbudsjettet for 1989 ble det anslått at tilførselen ved sentralmyndighetenes samlede transaksjoner isolert sett skulle bidra til en økning i M_2 på 1,7 prosent i 1989. Dette ble oppjustert først til 4,9 prosent og senere til 8,1 prosent. Oppjusteringen gjaldt i hovedsak statens inntektsunderskudd, som dermed ble endret fra et overskudd i 1988 til et tilsvarende underskudd i 1989. I alt utgjorde tilførselen fra sentralmyndighetene slik den beregnes i pengemengdestatistikken, vel 37 milliarder kroner i 1989 (8,1 prosent) mot 16,5 milliarder kroner (4,3 prosent) året før. Men tallene må sees i sammenheng med en forholdsvis stor uspesifisert post som viste en langt sterkere inndragning i 1989 enn i 1988.

Sentralmyndighetenes inntektsoverskudd omfatter også inndragningen ved Norges Bank i form av bankenes rentebetalinger på lån i Sentralbanken, som bankene på sin side må dekke ved et renteoverskudd vis à vis publikum. Denne inndragningen utgjorde henholdsvis 7,7, 9,5 og 8,7 milliarder kroner i årene 1989, 1988 og 1987. Disse renteinntektene i Norges Bank danner i neste omgang grunnlag for overføringer til statskassen.

Nettotilførselen fra forretnings- og sparebankene, medregnet effekten av rentebetalinger til Norges Bank (jf. omtalen over), samt utlån i valuta og kronelån til oljevirkosomhet, beløp seg til vel 14 milliarder kroner (3,6 prosent) i 1989, mot 19,4 milliarder (5,1 prosent) året før. At tilførselen fra bankene således ble noe mindre i 1989 har blant annet sammenheng med at deres inntektsoverskudd økte noe i 1989 i forhold til året før.

Forretnings- og sparebankene

Forretnings- og sparebankenes bidrag til den samlede innenlandske kredittilførselen til publikum er tradisjonelt blitt beregnet som summen av bankenes utlånsvekst (eksklusive utlån med lisens og valutalån uten lisens) og veksten i deres beholdning av omsetningsdokumenter utstedt av private kredittforetak.

Med basis i denne definisjonen økte forretnings- og sparebankenes utlån til publikum med 22,2 milliarder kroner (6,3 prosent) i 1989, mot 17,0 milliarder kroner (5,1 prosent) i 1988. Utlånsveksten var dermed moderat for andre året på rad sammenlignet med veksten på hele 64,9 milliarder kroner (24,2 prosent) i 1987. Det fallet i den registrerte utlånsveksten som oppstod i 1988, stoppet opp i 1989, og veksten økte svakt fra og med 2. kvartal i fjor. En må imidlertid være oppmerksom på at tallene for 1987 og 1988 er preget av tilpasninger til den kredittpolitiske virkemiddelbruken. Den reelle veksten i 1988 var således 10-12 milliarder kroner høyere enn den registrerte. I 1989 er datamaterialet ikke lenger preget av omfattende avlastningsforretninger mellom banker og andre finansinstitusjoner idet disse i stor grad ble avvirket i takt med den kredittpolitiske avreguleringen i 1988.

Forvaltningskapitalen i forretnings- og sparebankene har utviklet seg forholdsvis parallellt med deres utlån også de siste årene. Veksten var således 3,6 prosent i 1989 etter et fall på 2,1 prosent i 1988 og en vekst

Tabell 5. Forretnings- og sparebankenes balanse (Millioner kroner)

	31.12 1987	31.12 1988	31.12 1989
<i>Eiendeler:</i>			
Primærlikvider	10 817	3 780	3 840
Statssertifikater	252	2 988	4 207
Andre sertifikater	26 755	7 389	5 099
Stats- og statsbankobligasjoner	34 222	37 788	31 487
Private og kommunale obligasjoner	31 426	34 134	33 661
Innskudd i forretnings- og sparebanker	16 801	7 853	5 588
Innskudd i utenlandske banker	18 945	16 055	11 910
Lån til utlandet	20 825	18 399	20 421
Utlån til publikum	332 782	349 917	372 244
Utlån til private finansinstitusjoner	20 607	19 723	14 946
Valuta med lisens til innlendinger	40 504	50 280	59 684
Valutalån uten lisens til innlendinger	238	650	3 969
Kronelån til oljevirksomhet	2 162	803	569
Øvrige eiendeler	41 144	36 096	38 222
Forvaltningskapital	597 480	584 955	605 847
<i>Gjeld og egenkapital:</i>			
Innskudd fra publikum	283 351	299 473	322 274
Innlån i form av banksertifikater	23 751	11 033	13 625
Innskudd fra forretnings- og sparebanker	16 285	9 329	7 658
Innskudd fra private finansinstitusjoner	16 480	12 784	14 609
Innskudd fra statsbanker og andre statlige sektorer	5 637	6 226	6 812
Lån og innskudd fra Norges Bank	75 512	77 197	61 280
Lån og innskudd fra utlandet	127 567	128 231	128 378
Skatteinnbetalinger	877	1 052	990
Annen gjeld	20 872	13 927	19 622
Aksjekapital	7 704	8 246	9 868
Avsetninger, fond etc.	19 444	17 457	20 731

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

på hele 21,3 prosent i 1987. Bankene er fortsatt i en konsolideringsfase etter de store utlånstapene som er blitt registrert de siste årene.

Av særtrekk i utviklingen i bankenes balanser i 1989 (tabell 5), kan nevnes at bankene økte sine beholdninger av statssertifikater, men reduserte beholdningene av andre typer sertifikater. Denne nedgangen skrev seg særlig fra bank- og finanssertifikater, men også lånesertifikatbeholdningene gikk ned. Videre avtok veksten i lisensierte valutalån til innlendinger noe i forhold til i 1988. Økningen i nye valutalån som kan gis uten lisens, oppveide imidlertid dette. Slike lån har likevel foreløpig et beskjedent omfang i forhold til de samlede utlån i valuta. Sees valutalån med og uten lisens under ett,

var den prosentvise veksten i 1989 om lag like stor som i 1988 (ca. 25,0 prosent). Bankenes interbankinnskudd falt i 1989, om ikke på langt nær så meget som i 1988. Forretnings- og sparebankenes samlede lån i Norges Bank gikk ned i fjor, men utgjorde fremdeles en så høy andel av bankenes forpliktelse som 10,1 prosent ved utgangen av året. Lån og innskudd fra utlandet endret seg lite i 1989 i likhet med året før.

Tabell 6 viser utviklingen i bankenes beholdning av norske ihendehaverobligasjoner. Fra en sterk beholdningsvekst i 1987 og via en mer moderat vekst i 1988, gikk beholdningen av norske obligasjoner ned med 6,8 milliarder kroner, eller 9,4 prosent i fjor. Vel 90 prosent av nedgangen skrev seg fra stats- og statsbankobligasjoner. Og-

Tabell 6. Utvikling i forretnings- og sparebankenes beholdning av norske ihendehaverobligasjoner, fordelt på utstedersektorer

	Endring i 1987		Endring i 1988		Endring i 1989		Andel av obliga- sjons- massen desember 1989
	Mill.kr.	Prosent	Mill.kr.	Prosent	Mill.kr.	Prosent	Prosent
Stats- og statsbankobligasjoner	1 641	5,0%	3 566	10,4%	-6 300	-16,7%	48,3%
Private og kommunale obligasjoner ¹⁾	17 295	122,8%	2 708	8,6%	-472	-1,4%	51,7%
Herav:							
Kommuneforvaltning	3 840	111,9%	-329	-4,5%	562	8,1%	11,5%
Næringsliv	1 342	46,5%	65	1,5%	-858	-19,4%	5,5%
Private kreditforetak	12 113	-156,2%	2 972	15,0%	-176	-0,8%	34,7%
Norske obligasjoner i alt ¹⁾	19 009	40,7%	6 274	9,3%	-6 772	-9,4%	100,0%

¹⁾ Eksklusive obligasjoner i henhold til lisens og til finansiering av oljevirksomhet og eksklusive obligasjoner utstedt av private banker.

så beholdningene av private og kommunale obligasjoner ble redusert. Her var reduksjonen sterkest for næringslivsobligasjoner.

Tabell 7 viser utviklingen i forretnings- og sparebankenes utlån (ekskl. omsetningsdokumenter) til og innskudd fra publikum.

Som nevnt økte bankenes utlån til publikumssektorene igjen i 1989 etter en nedgang i 1988. Av utlånsveksten på 22,3 milliarder kroner i 1989 skrev hele 81 prosent seg fra utlån til lønnstakere som økte med 9,1 prosent (3,7 prosent i 1988) og dermed

Tabell 7. Forretnings- og sparebanker. Utvikling i utlån¹⁾ og innskudd, fordelt på publikumsektorer

	Endring i 1987		Endring i 1988		Endring i 1989		Andel av h.h.v. utlåns-/ innskudds- massen des. 1989
	Mill.kr.	Prosent	Mill.kr.	Prosent	Mill.kr.	Prosent	Prosent
<i>Utlån til:</i>							
Kommuner ²⁾	2 425	25,7%	3 229	27,2%	-414	-2,7%	3,9%
Næringsliv	23 325	22,0%	7 947	6,2%	4 853	3,6%	37,9%
Lønnstakere	39 004	25,6%	7 031	3,7%	18 067	9,1%	58,0%
Andre private sektorer	320	18,7%	-1 072	-52,5%	-185	-80,8%	0,2%
Utlån til publikum i alt	65 074	24,3%	17 135	5,1%	22 321	6,4%	100,0%
<i>Innskudd fra:</i>							
Kommuner ²⁾	208	1,3%	-1 152	-7,0%	2 007	13,0%	5,4%
Næringsliv	16 599	20,2%	8 845	8,9%	15 543	14,4%	38,3%
Lønnstakere	21 498	15,0%	9 079	5,5%	6 050	3,5%	55,7%
Andre private sektorer	-527	-14,1%	-650	-18,0%	-799	30,2%	0,6%
Innskudd fra publikum i alt:	37 778	15,4%	16 122	5,4%	22 801	7,6%	100,0%

¹⁾ Ekskl. valuta med og uten lisens og kronelån til finansiering av oljevirksomhet.

²⁾ Kommuneforvaltningen inkl. kommuneforetak.

hadde sterkest vekst av publikumssektorene. Veksten i utlån til næringslivet var derimot kun 3,6 prosent i 1989 og dermed noe lavere enn i 1988. Bankenes utlån til kommunene falt med 2,7 prosent i 1989 etter en vekst på hele 27,2 prosent i 1988. Utlån til kommuner utgjorde kun 3,9 prosent av bankenes totale utlån til publikum ved utgangen av 1989.

Publikums innskuddsvekst var 22,8 milliarder kroner (7,6 prosent) i 1989, mot 16,2 milliarder kroner (5,7 prosent) året før. Hele 68 prosent av 1989-veksten skrev seg fra innskudd fra næringslivet som økte med 14,4 prosent etter å ha vokst med 8,9 prosent i 1988. Kommunenes innskudd økte også sterkt i 1989, med 13,0 prosent, etter et fall på 7,0 prosent i 1988. Lønnstakernes innskuddsvekst som har falt i flere år, falt ytterligere i 1989 til 3,5 prosent. Lønnstakernes andel av innskuddsmassen fra publikum var 55,7 prosent ved utgangen av fjoråret.

I hele perioden 1987-89 har bankenes innskuddsstruktur endret seg mot en større andel anfordringsinnskudd. Dette skyldes både nye innskuddsformer i bankene og endringer i statistikkspesifikasjoner og -forskrifter.

Statsbankene

Utlånsøkningen i statsbankene er en funksjon av tidligere innvilgede utlån innenfor rammer fastlagt av myndighetene, fratrukket innbetalte avdrag på tidligere utbetalte lån. Veksten i utlån til publikum ble om lag 10,1 milliarder kroner i 1989, nesten 800 millioner kroner større enn året før. Regnet i prosent var veksten den samme i 1989 som i 1988, nemlig 6,6 prosent. De samlede innvilgningsrammene for statsbankenes utlån ble oppjustert med vel 3,1 milliarder kroner i løpet av året, til i overkant av 26,8 milliarder kroner. Rammene ble således hele 6,0 milliarder kroner, eller 28,8 prosent, høyere enn året før.

Tabell 8. Statsbankenes virksomhet i 1989. (Millioner kroner)

	Innvilgningsrammer i 1989		Faktisk utlansøkning ¹⁾²⁾	
	Ifølge nasj.-budsjett 1989	Ifølge nasj.-budsjett 1990	1988	1989
Husbanken	10 990	12 485	5 680	5 450
Landbruksbanken	480	585	200	100
Kommunalbanken	1 870	2 270	-1 070	-610
Industribanken	1 080	1 280	90	270
Småbedriftsfondet	240	240	20	-90
Industrifondet	650	650	230	100
Fiskarbanken	360	360	110	80
Lånekassen for utdanning	3 800	4 600	2 800	3 460
Distriktenes utbyggingsfond	1 050	1 050	280	100
Lånekassen for aviser	25	25	-10	-10
Sum	20 545	23 545	8 330	8 850
Postsparebanken	3 124	3 274	1 053	1 293
I alt	23 669	26 819	9 383	10 143

¹⁾ Norges Banks anslag. (Utenlandsk valuta er ført til løpende kurs.)

²⁾ Eksklusive utlån etter lisens.

Kilde: Finansdepartementet.

Også i 1989 kom omtrent hele veksten i statsbankenes forvaltningskapital i form av økte innlån direkte fra statskassen. Det ble emittert statsbankobligasjoner for 3 425 millioner kroner, hele beløpet innenlands. Blant annet som følge av betalte avdrag på tidligere opptatte lån, ble likevel statsbankenes obligasjonsgjeld redusert med vel 500 millioner kroner i 1989.

Skadeforsikringsselskapene

Skadeforsikringsselskapenes utlån til publikum ble redusert med 855 millioner kroner (-14,2 prosent) i 1989, dvs. omtrent som i 1988 hvor nedgangen var 930 millioner kroner (-13,4 prosent). Den nedgangen som ble registrert i skadeforsikringsselskapenes utlån i annet halvår 1988, dvs. i tiden etter at utlansreguleringen var avvirket, fortsatte såle-

Tabell 9. Skadeforsikringsselskapenes utlån og andre plasseringer. (Millioner kroner)

	31. desember		
	1987	1988	1989
<i>Utlån:</i>			
Stats- og trygdeforvaltningen	105	104	104
Finansinstitusjoner	1 334	736	2 076
Publikum	6 935	6 005	5 150
<i>Herav:</i>			
Kommuner ¹⁾	295	317	534
Næringsliv	2 646	2 643	2 263
Lønnstakere m.v.	3 352	2 843	2 246
Andre private sektorer	642	202	107
Utlandet	40	151	109
Utlån i alt	8 414	6 996	7 439
<i>Andre plasseringer:</i>			
Kassebeholdning	4	3	2
Norske bankinnskudd	4 202	4 966	4 614
Sertifikater	138	667	621
Norske ihendehaverobligasjoner	1 947	4 829	7 442
Norske aksjer	3 725	3 844	4 881
Utenlandske bankinnskudd	430	590	589
Utenlandske ihendehaverobligasjoner	2 725	2 618	2 384
Utenlandske aksjer	1 219	1 364	1 567
Andre plasseringer i alt	14 390	18 881	22 100
Sum plasseringer	22 804	25 887	29 539

¹⁾ Kommuneforvaltningen inklusive kommuneforetak.

des i 1989. Utlånene gikk imidlertid noe opp igjen mot slutten av året. Nedgangen i 1989 skrev seg hovedsakelig fra utlån til lønnstakere og næringslivet, mens utlån til kommuner gikk opp.

Relativt sterk vekst i flere av skadeforsikringsselskapenes øvrige plasseringer bidrog til at selskapenes samlede plasseringer økte med 14,1 prosent i 1989, også dette omtrent som året før da veksten var 13,5 prosent. Deres utlån til finansinstitusjoner ble nesten tredoblet, riktignok etter å ha blitt bortimot halvert året før. Dessuten økte selskapenes beholdninger av norske ihendeobligasjoner med mer enn 50 prosent og det etter å ha mer enn doblet seg i 1988. Også beholdningene av norske aksjer viste en betydelig vekst i 1989. Av den ovennevnte utlånsvæksten skrev størstedelen seg fra utlån til

finansieringsselskaper, mens økningen i obligasjonsbeholdningene særlig falt på kredittforetaksobligasjoner. Skadeforsikringsselskapenes beholdninger av bankinnskudd og ihendehaverobligasjoner gikk noe ned i 1989, etter å ha vist sterk vekst året før.

Livsforsikringsselskaper mv.¹⁾

Det var sterk vekst i livsforsikringssektoren også i 1989. Livsforsikringsselskapenes samlede plasseringer økte således med 18,3 prosent i 1989, mot 13,9 prosent og 16,4

¹⁾ Omfatter foruten livsforsikringsselskaper, private og kommunale pensjonskasser og –fond, i det videre benevnt pensjonskasser.

Tabell 10a. Livsforsikringsselskapenes utlån og andre plasseringer (Millioner kroner)

	31. desember		
	1987	1988	1989
<i>Utlån:</i>			
Stats- og trygdeforvaltningen	2	5	2
Finansinstitusjoner ¹⁾	7 242	8 516	8 249
Publikum	48 662	53 259	53 957
<i>Herav:</i>			
Kommuner ²⁾	7 735	9 410	10 886
Næringsliv	12 613	12 996	11 091
Lønnstakere m.v. ³⁾	27 403	30 227	31 066
Andre private sektorer	911	626	814
Utlandet	5	—	—
Utlån i alt	55 911	61 780	62 108
<i>Andre plasseringer:</i>			
Kassebeholdning	1	1	1
Norske bankinnskudd	3 363	3 138	4 435
Sertifikater	740	858	712
Norske ihendehaverobligasjoner	37 334	43 807	57 094
Norske aksjer	3 948	3 694	10 940
Grunnfondsbevis	—	67	248
Utenlandske bankinnskudd	—	—	21
Utenlandske ihendehaverobligasjoner	—	6	4
Utenlandske aksjer	207	244	1 243
Andre plasseringer i alt	45 593	53 815	74 698
Sum plasseringer	101 504	115 595	136 806

¹⁾ Inklusive omsetningsdokumenter.

²⁾ Kommuneforvaltningen inklusive kommuneforetak.

³⁾ Inklusive utlån til bolig.

prosent i henholdsvis 1988 og 1987. Pensjonskassenes plasseringer økte med 9,1 prosent i 1989, mens veksten var 17 prosent i 1988.

Til tross for den sterke veksten i selskapenes samlede plasseringer, økte utlånene (inklusive omsetningsdokumenter) til publikum fra livsforsikringsselskapene og pensjonskassene sett under ett ikke med mer enn knapt 300 millioner kroner (0,4 prosent) i 1989.

Livsforsikringsselskapenes utlån til publikum økte med knapt 600 millioner kroner (1,1 prosent) i 1989. Utlån til næringslivet ble redusert med 1,9 milliarder kroner (-14,7 prosent) mens utlånene til de andre publikumssektorene gikk opp. 60 prosent av den samlede veksten i disse utlånene kan tilskrives kommunene, mens det var utlån til andre private sektorer (lav beholdning) som hadde prosentvis sterkest vekst.

Livsforsikringsselskapenes sertifikat-beholdninger og deres utlån til finansinstitusjoner ble redusert i 1989. For øvrig var det relativt sterk vekst i de fleste av selskapenes andre plasseringer. Deres beholdninger av norske aksjer ble nesten doblet med en vekst på vel 5,2 milliarder. Videre steg livsforsikringsselskapenes obligasjons-beholdninger med nesten 13,3 milliarder kroner (30,3 prosent) etter en sterk vekst også året før (6,5 milliarder kroner, dvs. 17,3 prosent). Mer enn halvparten av veksten i obligasjonsmassen skrev seg fra kreditforetaksobligasjoner, men også selskapenes beholdninger av stats- og kommuneobligasjoner gikk kraftig opp i 1989. Veksten i livsforsikringsselskapenes beholdninger av bankinnskudd økte med 1,3 milliarder kroner (41,3 prosent).

Ifølge foreløpige tall økte pensjonskassenes utlån til publikum med om lag 300 millioner kroner (3,4 prosent) i 1989, en betydelig svakere vekst enn året før da veksten var 1,2 milliarder kroner (15,7 prosent). Pensjonskassenes bankinnskudd endret seg lite, mens deres obligasjonsbeholdninger gikk opp også i 1989.

Tabell 10b. Private og kommunale pensjonskassers og -fonds¹⁾ utlån og andre plasseringer. (Millioner kroner)

	31. desember		
	1987	1988	1989
Utlån til publikum	7 690	8 900	9 200
Bankinnskudd	1 920	2 350	2 300
Norske ihendehaverobligasjoner	8 752	9 859	10 852
Andre plasseringer	1 969	2 670	3 582
I alt	20 331	23 779	25 934

¹⁾ Omfatter de institusjonene som var underlagt plasseringsplikt/primærreservekrav.

²⁾ Foreløpige tall.

Private finansieringsselskaper

Finansieringsselskapenes registrerte utlån til publikum ble redusert med vel 6,7 milliarder kroner (-22,1 prosent) i 1989, mot en vekst på nesten 9,5 milliarder kroner (45,1

Tabell 11. Balanse for private finansieringsselskaper (Millioner kroner)

	31. desember		
	1987	1988	1989
Bankinnskudd	3 753	1 460	1 012
Statkasserveksler og sertifikater	1 125	94	3
Ihendehaverobligasjoner	4 885	227	52
Utlån (brutto) ¹⁾	38 017	43 287	29 990
Herav:			
Utlån til publikum (netto)	20 973	30 439	23 728
Utlån til andre sektorer (netto)	10 049	9 464	2 757
Andre aktiva	6 712	7 527	6 779
Aktiva i alt	54 493	52 595	37 836
Finanssertifikater	3 480	763	390
Lån fra andre enn banker	21 599	19 450	14 416
Lån fra banker	17 194	19 716	12 815
Kapital, fond m.v.	5 319	6 169	6 656
Andre passiva ²⁾	6 901	6 497	3 559
Passiva i alt	54 493	52 595	37 836

¹⁾ Inklusive ansvarlig lånekapital og leiefinansiering.

²⁾ I 1988-tallene er inntekter-utgifter ført under «andre passiva».

prosent) i 1988. Den sterke veksten i 1988 hadde imidlertid sammenheng med at selskapene tok inn igjen i sine balanser tidligere avlastede utlån for anslagsvis 12 milliarder kroner etter at reguleringen av deres utlån var blitt avvirket med virkning fra 1. juli 1988. Korrigerer en for dette, finner en at finansieringsselskapenes utlån til publikum egentlig ble redusert også i 1988.

Nedgangen i finansieringsselskapenes publikumsutlån i 1989 fordelte seg med omtrent halvparten på utlån til næringslivet og halvparten på utlån til lønnstakere. I likhet med situasjonen et år tidligere skrev således 51 prosent av publikumsutlånene seg fra næringslivet og 48 prosent fra lønnstakere også ved utgangen av 1989.

I tillegg til den sterke reduksjonen i finansieringsselskapenes utlån til publikum ble også de fleste andre av selskapenes plasseringer redusert i 1989. Den samlede nedgangen i deres aktiva ble således nærmere 14,8 milliarder kroner (-28,1 prosent). Særlig sterk var nedgangen i selskapenes utlån til finansinstitusjoner som gikk ned til under en tredjedel etter en nedgang på 6,5 milliarder kroner. Også beholdningene av sertifikater og obligasjoner (små initialbehold-

ninger) ble prosentvis kraftig redusert, mens beholdningene av bankinnskudd gikk ned med vel 400 millioner kroner (30,7 prosent).

De største motpostene på passivasiden til den store nedgangen i finansieringsselskapenes aktiva var en reduksjon i lån fra banker på 6,9 milliarder kroner (-35 prosent) og i lån fra andre enn banker på vel 5 milliarder kroner (-25,9 prosent). Også gjeld i form av finanssertifikater ble redusert i 1989. Sertifikatgjelden var relativt lav allerede ved årets inngang.

Private kredittforetak

Kredittforetakenes bidrag til den samlede innenlandske kreditttilførselen til private og kommuner er tradisjonelt blitt beregnet ved å ta utgangspunkt i veksten i de private kredittforetakenes utlån (ekskl. utlån etter lisens) til publikum, og fra dette trekke et beløp svarende til økningen i kredittforetakenes gjeld i form av omsetningsdokumenter. Beregnet på denne måten var deres kreditttilførsel 11,2 milliarder kroner (10,1 prosent) i 1989, dvs. under halvparten av hva den var året før da deres kreditttilførsel var knapt 23,9 milliarder kroner (27,3 prosent).

Etter meget sterk vekst i 1987, ble veksten i kredittforetakenes samlede eiendeler redusert gjennom 1988 og 1989. I 1989 var således veksten 10,7 prosent, mot 27,5 prosent i 1988 og 38,2 prosent i 1987. Foruten at den samlede innenlandske kreditttilførsel er blitt redusert de siste årene, kan nedgangen i kredittforetakenes veksttakt ha sammenheng med at også kredittforetakene er blitt berørt av de samme problemene som har preget de fleste andre finansinstitusjonene de siste årene i form av økte tapsavskrivninger og redusert inntjening forøvrig.

Av tabell 13 framgår det at kredittforetakenes utlån til publikum (ikke korrigert for omsetningsdokumenter og utlån etter lisens) gikk opp med 12,9 milliarder kroner (9,9 prosent) i 1989 mot 27,7 milliarder kroner (27,2 prosent) i 1988. Mer enn halv-

Tabell 12. *Private finansieringsselskapers utlån¹⁾ (netto) fordelt på låntakersektorer. Millioner kroner*

	31. desember		
	1987	1988	1989 ²⁾
Statsforvaltningen	16	14	12
Finansinstitusjoner	9 820	9 219	2 713
Publikum	20 973	30 439	23 728
Herav:			
Kommuner ³⁾	66	86	51
Næringsliv	16 617	15 496	12 187
Lønnstakere m.v.	4 231	14 603	11 343
Andre private sektorer	59	254	147
Utlandet	213	231	32
Sum utlån (netto)	31 022	39 903	26 485

¹⁾ Eksklusiv utlån etter lisens og utlån i norske kroner til finansiering av oljevirkosomhet.

²⁾ Foreløpige tall.

³⁾ Kommuneforvaltningen inklusiv kommunefortak.

Tabell 13. Balanse for private kredittforetak (Millioner kroner)

	31. desember		
	1987 ¹⁾	1988	1989
Norske bankinnskudd	4 466	3 284	2 925
Sertifikater	4 594	6 445	6 104
Ihendehaverobligasjoner	2 143	6 914	9 149
Utlån til finansinstitusjoner	856	453	766
Utlån til publikum ¹⁾	101 848	129 540	142 410
Herav:			
Kommuner ²⁾	5 018	6 140	7 254
Næringsliv	72 683	89 298	94 149
Lønnstakere m.v.	23 704	33 676	40 614
Andre private sektorer	443	426	393
Andre utlån	7 717	8 562	9 666
Andre aktiva ³⁾	5 248	6 617	8 152
Sum eiendeler	126 872	161 815	179 172
Kortsiktig gjeld	17 584	25 021	17 610
Langsiktig gjeld	103 074	129 319	152 421
Herav:			
Ihendehaverobligasjonslån i norske kroner	75 577	93 864	114 638
Andre passiva	6 214	7 475	9 141
Sum gjeld og egenkapital	126 872	161 815	179 172

¹⁾ Inklusive utlån etter lisens.

²⁾ Inklusive kommuneforetak.

³⁾ Underkurs ved utlån og avsetning til dekning av tap på utlån er fratrukket under «andre aktiva».

⁴⁾ Tilbakegående korreksjoner i tallene er anslått i Norges Bank

parten av denne veksten, 54 prosent, skrev seg fra utlån til lønnstakere, som økte med hele 20,6 prosent og dermed også økte prosentvis mest av disse utlånene. Den sterke veksten her har sammenheng med kredittforetakenes økte engasjement i boliglånemarkedet de siste årene. 38 prosent av veksten skrev seg fra utlån til næringslivet som økte med 5,4 prosent i 1989 mens de resterende 8 prosent av veksten hovedsakelig skrev seg fra utlån til kommuner hvor veksten var 18,1 prosent.

Av passivasiden i kredittforetakenes balanseoppstilling framgår det at størstedelen av deres innlån fortsatt er basert på langsiktig finansiering. Andelen av kortsiktig finansiering ble redusert igjen i 1989 etter å ha vist en tiltakende tendens i de foregående år.

Obligasjons- og sertifikatmarkedet

Ved beregningen av den innenlandske kreditttilførselen direkte til publikum over obligasjons- og sertifikatmarkedet, tas det utgangspunkt i de samlede bruttoemisjonene av obligasjoner og sertifikater utstedt av publikumssektorene (alle andre innenlandske utstedersektorer enn staten og finansinstitusjoner). Fra disse trekkes låntakersektorenes innbetalte avdrag på utestående gjeld av denne typen og veksten i utlandets beholdning av slike obligasjoner. Beregnet på denne måten var kreditttilførselen direkte over obligasjons- og sertifikatmarkedet knapt 9,4 milliarder kroner i 1989, noe som innebærer at veksten i publikums utestående obligasjonsgjeld var 22,9 prosent. I 1988 ble publikums obligasjonsgjeld redusert med knapt 2,3 milliarder kroner (-5,2 prosent).

Av de 9,4 milliardene som netto ble tilført publikum over disse markedene i 1989, representerte obligasjonslånene knapt 7,2 milliarder etter en vekst på 20,8 prosent og sertifikatlånene 2,2 milliarder (34,8 prosent).

Av tabell 14 framgår at det brutto ved samtlige sektorer ble emittert ihendehaver-

Tabell 14. Bruttoemisjoner av ihendehaverobligasjoner i norske kroner, fordelt på låntakergrupper. (Millioner kroner)

	1987	1988	1989
Statsforvaltningen	—	—	10 862
Statsbanker	2 475	3 100	3 425
Private banker, finansieringsselskaper og skadeforsikringselskaper	143	470	3 754
Private kredittforetak	23 693	27 692	43 657
Private og kommuner	4 483	4 604	10 759
Herav:			
Statsforetak	250	391	1 025
Kommuner og kommuneforetak	3 311	3 427	7 417
Private foretak	922	786	2 317
I alt	30 794	35 866	72 457

Tabell 15. Sertifikater lagt ut i Norge, fordelt på låntakergrupper. (Millioner kroner)

	Bruttoemisjoner			Utestående sertifikatgjeld pr. 31. desember	
	1987	1988	1989	1988	1989
Staten	10 668	25 980	31 123	20 430	27 723
Statsbanker	—	250	—	250	—
Private banker	56 708	185 067	42 253	5 116	8 964
Private finansieringsselskaper	12 109	6 409	920	1 304	390
Private kredittforetak	3 570	11 932	10 167	9 542	6 284
Private og kommuner	43 318	23 590	23 867	6 350	8 557
Herav:					
Statsforetak	5 665	4 650	4 690	900	1 375
Kommuner og kommuneforetak	5 208	6 530	6 141	2 310	2 546
Private foretak	32 445	12 410	13 036	3 140	4 636
I alt	126 373	253 228	108 330	42 992	51 918

obligasjoner for om lag 72,5 milliarder kroner i 1989, dvs. mer enn det dobbelte av i 1988. 44 prosent av oppgangen fra året før skrev seg fra økt salg av obligasjoner utstedt av private kredittforetak og 30 prosent tilskrives staten. Statens låneopptak ble imidlertid foretatt for å dekke Folketrygdfondets plasseringsbehov. Publikumssektorenes brutto låneopptak i dette markedet økte også og bidrog til 17 prosent av veksten i bruttoemisjonene, mens den resterende delen av emisjonsveksten skrev seg fra andre finansinstitusjoner enn kredittforetak.

I 1989 ble det brutto emittert sertifikater for 108,3 milliarder kroner, dvs. for mindre enn halvparten av i 1988. Som det framgår av tabell 15 skrev mesteparten av den sterke nedgangen seg fra banksertifikater, en nedgang som har sammenheng med en endring i banklovene som innebærer at banksertifikater ikke lenger kan brukes til å oppfylle likviditetskravet. Også finansieringsselskapenes emisjonsaktivitet i sertifikatmarkedet ble meget kraftig redusert i 1989. Bruttoemisjonene av sertifikater utstedt av publikumssektorene var omtrent uendret fra 1988 til 1989, mens emisjonene av statssertifikater økte. Til tross for det reduserte emisjonsvolumet, økte samlet utestående sertifikatgjeld i løpet av 1989. Det var imidlertid

store forskjeller i utviklingen i sertifikatgjelden for de ulike låntakersektorene.

Markedslån

Registrerte markedslån — med og uten garanti — beløp seg til 21,0 milliarder kroner ved utgangen av 1989. Dette var en nedgang på 3,3 milliarder, dvs. 13,6 prosent siden årsskiftet. I 1988 ble markedslånene redusert med 6,5 milliarder kroner (21,1 prosent).

Lån med garanti ble redusert med 3,7 milliarder i 1989, mens lån uten garanti viste en økning på 0,4 milliarder. Lån uten garanti formidlet av banker gikk ned med 0,9 milliarder, mens slike lån formidlet av megler økte med 1,3 milliarder.

Av de samlede markedslån med garanti var «lønnstakere og andre private sektorer» fortsatt den største låntakergruppen, med en andel på 50 prosent. Andelen ble redusert med 4 prosentpoeng i 1989 og med 15 prosentpoeng siden 1987 da den var særlig høy.

Foretakene er fortsatt den største långivarsektoren med 61 prosent av markedslånene (med garanti) ved utgangen av 1989. Dette var en økning i andelen på 1 prosentpoeng siste 12 måneder.

Tabell 16. Markedslån. (Milliarder kroner)

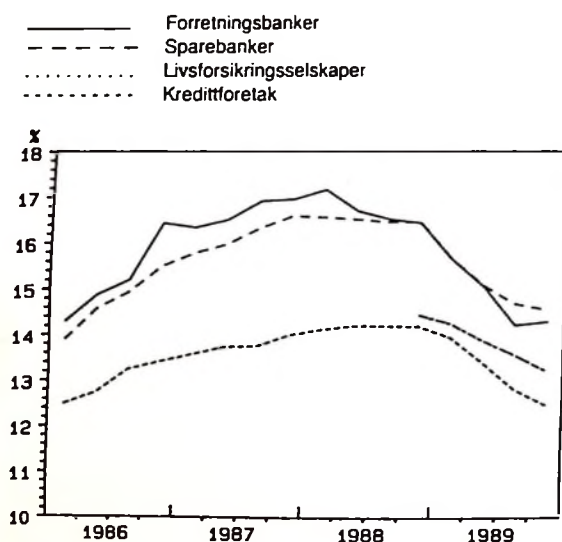
	31. desember			
	1986	1987	1988	1989
Garantert av:				
Private finansieringsselskaper	3,2	3,0	0,5	0,1
Forsikringselskaper	9,8	9,3	9,9	7,6
Forretningsbanker	5,6	5,4	5,5	4,5
Sparebanker	1,8	2,3	1,3	1,3
Sum lån med garanti	20,4	20,0	17,2	13,5
Lån uten garanti:				
Formidlet av megler	9,4	8,1	4,3	5,6
Formidlet av bank	2,9	2,7	2,8	1,9
Sum markedslån med og uten garanti	32,7	30,8	24,3	21,0

Renteutviklingen i private finansinstitusjoner i 1989

Sammendrag

Utlånsrentenivået for bankene var 16,4 prosent p.a. ved inngangen til 1989. I løpet av 1989 falt dette med vel 2 prosentpoeng til 14,4 prosent p.a. Når de nullstilte utlånene holdes utenfor beregningene, gikk rentenivået ned med 1,9 prosentpoeng fra 16,8 ved utgangen av 1988 til 14,9 prosent p.a. ved utgangen av 1989. Innskuddsrentene gikk i

Figur 3. Utlånsrentenivået i private finansinstitusjoner



Tabell 17. Veide gjennomsnittlige rentesatser overfor publikum i prosent p.a. Utlån/innskudd i NOK

	31/12	31/03	30/06	30/09	31/12
	1988	1989	1989	1989	1989
1. Bankutlån i alt	16,4	15,6	15,1	14,4	14,4
2. Ikke nullstilte utlån	16,8	16,0	15,4	14,9	14,9
3. Bankinnskudd i alt	10,7	9,6	9,1	8,7	8,8
4. Rentemargin (1-3)	5,7	6,0	6,0	5,7	5,6
5. Utlån livselskaper	14,2	13,9	13,4	12,8	12,5
6. Utlån kredittforetak	14,4	14,2	13,9	13,6	13,2

løpet av 1989 ned med i underkant av 1,9 prosentpoeng fra 10,7 til 8,8 prosent p.a. Bankenes rentemargin overfor publikum falt således med om lag 0,2 prosentpoeng i 1989.

Livsforsikringselskapene tok i gjennomsnitt 12,5 prosent p.a. på sine utlån ved utgangen av 1989. Dette var vel 1,7 prosentpoeng lavere enn ett år tidligere.

Kredittforetakenes utlånsrentenivå var 13,2 prosent p.a. ved utgangen av 1989. Dette gir en nedgang på vel 1,2 prosentpoeng fra utgangen av 1988.

Nærmere om renteutviklingen

Bankene

Utlånsrenter

Ved inngangen til 1989 var bankenes gjennomsnittlige rentesats for utlån til publikum i NOK 16,44 prosent p.a. I løpet av året falt utlånsrentenivået med 2,05 prosentpoeng til 14,39 prosent p.a. Vi må tilbake til første halvår 1986 for å finne et lavere nivå enn dette. Bankenes utlånsrentenivå falt alle kvartaler i 1989. Nedgangen var størst i første kvartal med 0,8 prosentpoeng. Både i andre og tredje kvartal falt nivået med om lag 0,6 prosentpoeng, mens det bare var en ubetydelig nedgang i fjerde kvartal. Det var imidlertid store forskjeller i renteutviklingen for de ulike utlånsgruppene i fjerde kvartal. Rentene på forret-

Tabell 18. Veide gjennomsnittlige rentesatser i prosent p.a. for bankutlån til publikum i NOK

	31/12 1988	31/03 1989	30/06 1989	30/09 1989	31/12 1989	End- ring 1989
<i>Alle banker:</i>						
Utlån i alt	16,44	15,64	15,05	14,42	14,39	-2,05
Kortsiktige utlån	16,59	15,76	15,08	14,15	14,45	-2,14
Kassakreditter	17,63	16,57	16,05	15,64	16,31	-1,32
Boligbyggelån	15,65	15,24	14,82	14,56	14,35	-1,30
Mellomlange og langsiktige utlån	16,37	15,59	15,04	14,54	14,37	-2,00
<i>Forretningsbanker:</i>						
Utlån i alt	16,44	15,64	15,05	14,20	14,27	-2,17
Kortsiktige utlån	16,44	15,60	14,97	13,74	14,11	-2,33
Kassakreditter	17,49	16,33	15,87	15,35	16,27	-1,22
Boligbyggelån	15,57	15,39	14,90	14,54	14,39	-1,18
Mellomlange og langsiktige utlån	16,44	15,66	15,09	14,48	14,35	-2,09
<i>Sparebanker:</i>						
Utlån i alt	16,45	15,65	15,06	14,66	14,53	-1,92
Kortsiktige utlån	16,86	16,03	15,26	14,87	15,03	-1,83
Kassakreditter	17,88	17,02	16,41	16,21	16,41	-1,47
Boligbyggelån	15,72	15,10	14,75	14,58	14,32	-1,40
Mellomlange og langsiktige utlån	16,32	15,52	14,99	14,59	14,39	-1,93

ningsbankenes kassakreditter økte eksempelvis gjennomsnittlig med i underkant av ett prosentpoeng, og dette bidrog til at rentenivået for de kortsiktige utlån i alt gikk opp med 0,3 prosentpoeng. For de mellomlange og langsiktige utlånene var det derimot en nedgang i rentenivået på om lag 0,2 prosentpoeng.

I tabell 18 inngår en del lån med null i rentesats (nullstilte lån) som følge av at de er misligholdte og således ikke gir bankene renteinntekter. Ved utgangen av 1988 utgjorde de nullstilte utlånene 1,8 prosent av utlånsmassen i rentestatistikken. Denne andelen økte til en topp på 3,5 prosent pr. 30. september 1989 og var vel 3 prosent ved utgangen av 1989. Enkelte banker la i løpet av 1989 om behandlingsmåten for nullstilte utlån i rentestatistikken. Slike tekniske omlegginger forklarer mye av den sterke økningen i den nullstilte utlånsmassen i 1989. De nullstilte utlånene bidrar til å trekke ned

Tabell 19. Veide gjennomsnittlige rentesatser i prosent p.a. for bankutlån til publikum i NOK eksklusive nullstilte lån

	31/12 1988	31/03 1989	30/06 1989	30/09 1989	31/12 1989	End- ring 1989
<i>Alle banker:</i>						
Utlån i alt	16,75	15,96	15,44	14,93	14,85	-1,90
Kortsiktige utlån	17,39	16,55	16,07	15,62	15,86	-1,53
Kassakreditter	17,89	16,83	16,43	16,11	16,50	-1,39
Boligbyggelån	15,69	15,45	15,08	14,78	14,57	-1,12
Mellomlange og langsiktige utlån	16,45	15,68	15,15	14,65	14,47	-1,98

renteenivået, og den økte andelen av slike utlån i 1989 har isolert sett bidratt til å forsterke den registrerte rentenedgangen. Norges Bank beregner også gjennomsnittlige renter for de utlånene som ikke er nullstilte (se tabell 19). For ikke nullstilte utlån i alt var dette gjennomsnittet 16,75 prosent p.a. ved utgangen av 1988, og det falt med 1,9 prosentpoeng i 1989 til 14,85 prosent p.a. Det fremgår av tabell 18 og 19 at det særlig er for de kortsiktige utlånene at de nullstilte utlån trekker ned rentenivået. Dette skyldes at mange banker grupperer alle de misligholdte utlån som kortsiktige.

Det er liten forskjell mellom de to bankgruppens rentenivå. Bak gjennomsnittstallene skjuler det seg imidlertid store forskjeller enkeltbanker i mellom. I tabell 20 har vi illustrert dette ved å se på antall banker som befinner seg innenfor ulike renteintervaller ved utgangen av 1988 og hvert av kvartalene i 1989. Ved utgangen av 1989 hadde om lag 9 prosent av bankene et utlånsrentenivå som lå under 13,5 prosent p.a., samtidig som nesten 8 prosent av bankene lå over 15,5 prosent p.a. Denne tabellen illustrerer også den nedgangen i rentenivået som har skjedd i 1989. Mens over halvparten av bankene hadde et utlånsrentenivå på over 16 prosent p.a. ved utgangen av 1988, var det bare i underkant av 2 prosent som tilhørte denne gruppen ved utgangen

av 1989. I figur 4 gis en grafisk fremstilling av fordelingen for utgangen av 1988 og 1989.

Tabell 20. Bankenes utlånsrentenivå medregnet nullstilte utlån. Prosentvis antall banker innenfor ulike renteintervaller

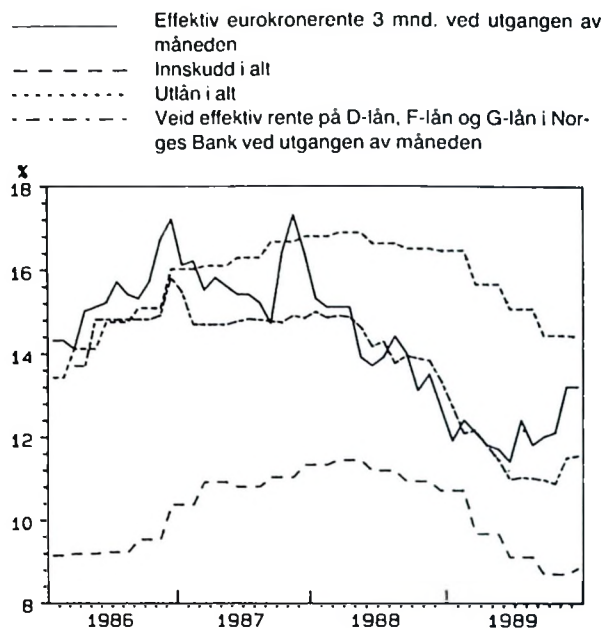
	31/12 1988	31/03 1989	30/06 1989	30/09 1989	31/12 1989
—13.49	2,17	3,23	4,37	7,78	9,04
13.50—13.99	0,00	1,08	4,37	13,33	16,95
14.00—14.49	2,72	5,38	13,66	23,89	31,07
14.50—14.99	5,98	12,90	26,78	29,44	21,47
15.00—15.49	11,41	21,51	27,87	15,56	13,56
15.50—15.99	19,57	26,88	14,75	6,67	6,21
16.00—16.49	33,15	20,43	6,01	2,22	1,69
16.50—	25,00	8,60	2,19	1,11	0,00

Tabell 21. Veide gjennomsnittlige rentesatser i prosent p.a. på bankinnskudd fra publikum i NOK

	31/12 1988	31/03 1989	30/06 1989	30/09 1989	31/12 1989	Endring 1989
<i>Alle banker:</i>						
Innskudd i alt	10,70	9,66	9,10	8,69	8,83	-1,87
På ordinære vilkår	10,00	9,02	8,47	8,04	8,17	-1,83
Anfordring ¹⁾	9,77	8,79	8,31	7,88	8,05	-1,72
Tid	10,58	9,57	8,93	8,52	8,58	-2,00
SMS	10,09	9,14	8,71	8,21	8,27	-1,82
På spesielle vilkår	12,58	11,36	10,85	10,48	10,64	-1,94
<i>Forretningsbanker:</i>						
Innskudd i alt	10,48	9,50	8,89	8,43	8,70	-1,78
På ordinære vilkår	9,50	8,61	8,02	7,52	7,56	-1,94
Anfordring ¹⁾	9,42	8,61	8,06	7,56	7,82	-1,60
Tid	9,54	8,58	7,64	7,26	7,41	-2,13
SMS	9,86	8,85	8,32	7,67	7,85	-2,01
På spesielle vilkår	12,45	11,21	10,72	10,31	10,65	-1,80
<i>Sparebanker:</i>						
Innskudd i alt	10,91	9,80	9,30	8,93	8,95	-1,96
På ordinære vilkår	10,42	9,34	8,83	8,45	8,50	-1,92
Anfordring ¹⁾	10,12	8,98	8,52	8,16	8,25	-1,87
Tid	11,14	10,10	9,75	9,31	9,37	-1,77
SMS	10,25	9,35	8,98	8,59	8,57	-1,68
På spesielle vilkår	12,78	11,59	11,03	10,72	10,62	-2,16

¹⁾ Arbeids-/brukskonti og andre innskudd uten oppsigelse.

Figur 4. Private bankers utlåns- og innskuddsrente (medregnet nullstilte utlån), effektiv rente i interbankmarkedet (3 mnd.) og på lån i Norges Bank



Innskuddsrenter

Bankenes gjennomsnittlige rentesats for innskudd i NOK fra publikum var 8,83 prosent p.a. ved utgangen av 1989. Dette var om lag 1,9 prosentpoeng lavere enn ved utgangen av 1988, da tilsvarende nivå var 10,7 prosent p.a. Nedgangen var størst i første kvartal da den var over ett prosentpoeng, mens det var en svak oppgang i nivået i fjerde kvartal. Hele oppgangen i fjerde kvartal skrev seg fra forretningsbankene som gjennomsnittlig økte sine innskuddsrenter med nesten 0,3 prosentpoeng, mens sparebankene hadde om lag uendret nivå i fjerde kvartal. Innskuddsrentenivået var henholdsvis 8,7 og 8,95 prosent p.a i forretnings- og sparebankene ved utgangen av 1989, mot 10,48 og 10,41 prosent p.a. ett år tidligere. Nedgangen var således noe større for sparebankene (1,96 prosentpoeng) enn for forretningsbankene (1,78 prosentpoeng) i 1989. Vi må tilbake til siste halvdel av 1984

for å finne et lavere rentenivå for bankinnskuddene samlet enn ved utgangen 1989.

I løpet av 1988 og 1989 har innskudd uten oppsigelse økt sin andel av innskuddene kraftig. Dette skyldes vesentlig at bankene teknisk har flyttet høyrentekontiene fra innskudd på tid til innskudd på anfordring. Denne omleggingen har isolert sett bidratt til å øke rentenivået på innskudd på anfordring.

Når en skal tolke endringer i innskuddsrentenivået, må en ta hensyn til at det er vanlig at bankene opererer med trinnvise rentesatser for enkelte typer innskudd slik at gjennomsnittrenten på enkelte konti vil variere med innstående beløp. Dette gjør det vanskelig å skille endringer i rentesatser fra strukturelle endringer i innskuddsmassen.

Tabell 22 viser hvordan spredningen av innskuddsrentenivået bankene i mellom har utviklet seg fra utgangen av 1988 til utgangen av 1989. Mens det ved utgangen av 1988 var flest banker som hadde mellom 10,5 og 11 prosent p.a. i gjennomsnittlige innskuddsrenter, var det ved utgangen av 1989 flest banker i gruppen mellom 9 og 9,5. Ved utgangen av 1989 hadde i underkant av 6 prosent av bankene et innskuddsrentenivå på under 8,5 prosent p.a., samtidig som nesten 10 prosent hadde mer enn 10 prosent p.a.

Tabell 22. Bankenes innskuddsrentenivå. Prosentvis antall banker innenfor ulike renteintervaller

	31/12 1988	31/03 1989	30/06 1989	30/09 1989	31/12 1989
— 8,49	0,00	0,00	2,72	8,84	5,62
8,50— 8,99	0,00	1,07	7,61	29,28	29,78
9,00— 9,49	0,54	8,56	32,61	33,70	38,20
9,50— 9,99	3,24	24,60	34,78	15,47	16,85
10,00— 10,49	11,89	31,55	11,96	8,29	3,37
10,50— 10,99	37,30	25,13	7,07	2,21	2,25
11,00— 11,49	29,19	5,88	1,63	1,66	1,12
11,50—	17,84	3,21	1,63	0,55	2,81

Rentemargin

Differansen mellom bankenes rentenivå på utlån (inkl. nullstilte lån) til og innskudd fra publikum, dvs. rentemarginen, gikk ned med nesten 0,2 prosentpoeng i 1989 fra 5,74 til 5,56 som er samme nivå som ved utgangen av 3. kvartal 1988. Rentemarginen nådde sin høyeste verdi ved utgangen av 1. kvartal 1989 da den var nesten 6, men falt med vel 0,4 prosentpoeng i siste halvdel av året.

Rentemarginen må ikke forveksles med bankenes rentenetto som er et strømningsbegrep beregnet som totale rente- og kredittprovisjonsinntekter minus totale rentekostnader i løpet av en periode, regnet i prosent av den gjennomsnittlige forvaltningskapitalen i perioden. Dette innebærer at rentenettoen i tillegg til rentemarginen blant annet fanger opp rentekostnader på bankenes lån i Norges Bank og i pengemarkedet. De høye rentemarginer kombinert med lavere renter på lån fra Norges Bank og pengemarkedet i første del av 1989 førte til at bankenes rentenetto var høyere i 1989 enn i 1988. Fallet i bankenes rentemargin på slutten av 1989 og økte pengemarkedsrenter førte til at rentenettoen gikk ned i mot slutten av året.

Det fremgår av tabell 23 at sparebankene har en høyere rentenetto enn forretningsbankene. Rentemarginene derimot ligger på samme nivå for de to bankgruppene. Dette skyldes at balansestrukturen er forskjellig i de to gruppene. Siden det er store forskjeller mellom rentevilkårene som gjelder for ulike balanseposter, vil sammensetningen av balansen ha stor betydning for rentenettoen.

Tabell 23. Rentenetto i prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital

	1988 Året	1989 Året	1989 1.tert.	1989 2.tert.	1989 3.tert.
Forretningsbanker	2,73	2,96	2,98	2,98	2,90
Sparebanker ¹⁾	3,47	4,16	4,12	4,29	4,08

¹⁾ Utvalg på 19 stk.

Faktorer bak renteutviklingen i bankene

Bankenes innlånskostnader vil i stor grad bestemme de rentene som bankene krever på sine utlån. Den viktigste finansieringskilden for bankene er ordinære innskudd fra kunder, men i tillegg kommer betydelige midler i form av lån fra utlandet, Norges Bank og via pengemarkedet som f.eks. innskudd på særvilkår, banksertifikater og valutawapper bankene i mellom. Ved varige endringer i rentenivået i pengemarkedet vil dette normalt også påvirke de ordinære innskuddsrenter. Endringer i rentevilkårene i pengemarkedet vil således påvirke bankenes innlånskostnader både direkte og via innskuddsrentene. Bruken av pengemarkedet som finansieringskilde varierer mye fra bank til bank. Store og mellomstore banker er mest avhengige av dette markedet og disse påvirkes derfor sterkere og fortere av endringer i pengemarkedsrentene enn de mindre banker. Indirekte vil imidlertid de store bankenes renteendringer påvirke de mindre bankene, men slike tilpasninger vil strekke seg utover i tid.

Tabell 24 viser hvordan enkelte renter som har betydning for bankenes rentetil-

pasning, har utviklet seg gjennom 1989. Ved inngangen til året var D-lånsrenten 12 prosent p.a. (12,7 effektiv). I løpet av første halvår ble denne renten satt ned med et halvt prosentpoeng fire ganger slik at den var 10 prosent p.a. (10,5 prosent effektiv) ved utgangen av juni. Også i pengemarkedet viste rentene en nedadgående trend i første halvår. Eksempelvis lå den effektive 3 måneders renten i eurokronemarkedet 1,3 prosentpoeng lavere ved utgangen av juni enn ved inngangen til året. Etter at D-lånsrenten ble satt ned 22. juni, steg det internasjonale rentenivået. Dette førte til valutauro, og Norges Bank måtte foreta store støttekjøp av kronen. Dette medførte at også de norske pengemarkedsrentene steg. Tabell 24 viser at mens den 3 måneders eurokronerenten lå på samme nivå som D-lånsrenten ved årets start, var den over 1,5 prosentpoeng høyere ved utgangen av oktober. D-lånsrenten ble derfor justert ett prosentpoeng opp til 11 prosent p.a. (11,5 effektiv) fra 16. november for at den skulle samsvare bedre med rentenivået i pengemarkedet. Rentestigningen i pengemarkedet fortsatte også etter denne justeringen av D-lånsrenten og nådde årets høyeste nivå

Tabell 24. Utviklingen for enkelte kortsiktige rentesatser som har betydning for bankenes rentetilpasning. Effektive renter, prosent p.a. pr. utgangen av måneden

		Eurokronerenter (NIBOR)			Renter på bankenes lån i Norges Bank	
		1 mnd.	3 mnd.	12 mnd.	D-lån	Veid gjennomsnitt av D- og F-lån
1988	Desember	13,1	12,7	12,0	12,7	13,4
1989	Januar	12,0	11,9	11,3	12,1	12,7
	Februar	12,7	12,4	11,8	11,5	12,1
	Mars	12,1	12,1	11,7	11,5	12,1
	April	11,9	11,8	11,0	11,5	11,8
	Mai	11,7	11,7	11,3	11,0	11,5
	Juni	11,3	11,4	11,0	10,5	11,0
	Juli	12,3	12,4	11,7	10,5	11,0
	August	11,8	11,8	11,3	10,5	11,0
	September	12,1	12,0	11,3	10,5	11,1
	Oktober	12,2	12,1	11,5	10,5	10,9
	November	13,2	13,2	12,3	11,5	11,5
	Desember	13,1	13,2	12,3	11,5	11,5

rundt midten av desember. På slutten av året tilførte Norges Bank likviditet slik at rentenivået falt litt tilbake igjen. Ved utgangen av året lå de kortsiktige rentene på vel 13 prosent p.a., og dette var noe høyere enn ved starten av året. Økningen i pengemarkedsrentene i siste del av året påvirket bankenes prising av kassakreditter, men fikk ikke gjennomslag for utlån med lengre løpetid.

Konkurransforholdene i finansmarkedene generelt — herunder økt rentebevissthet hos publikum — er en viktig faktor bak utviklingen i rentemarginene. En sterk konkurranse finansinstitusjonene imellom vil bidra til større kostnadsbevissthet og redusere bankenes muligheter til å øke sine rentemarginer. Banker som har høyere utlånsrenter og lavere innskuddsrenter enn det som er vanlig, vil etter hvert miste sine kunder. Etter at restriksjonene på kredittforetakenes utlån til boligformål ble opphevet sommeren 1988, har konkurransen på denne delen av markedet blitt skjerpet, og bankene har mistet betydelige markedsandeler til kredittforetakene. Det er grunn til å tro at dette isolert sett har bidratt til å presse rentenivået på dette markedet nedover.

Bankenes rentemargin har vært høy i de senere år. Dette skyldes blant annet høye finansieringskostnader som følge av at bankenes utlån har økt langt sterkere enn innskuddene, slik at deres netto fordringer overfor publikum har økt. Ved utgangen av 1985 utgjorde for eksempel innskudd fra publikum om lag 110 prosent av utlån til publikum, mens denne andelen hadde sunket til om lag 85 prosent i 1989. Innskuddenes reduserte betydning som finansieringskilde har sitt motstykke i at innlån til pengemarkedsvilkår og fra Norges Bank har økt. Denne endringen i bankenes gjeldsstruktur har økt deres gjennomsnittlige finansieringskostnader ettersom rentene i pengemarkedet i gjennomsnitt har vært høyere enn for ordinære innskudd.

Bankene har i perioden 1987-1989 tapt over 20 milliarder kroner på sine utlån. Dis-

se høye tapene har ført til at bankene har hatt et stort behov for å øke sin inntjening. Det er derfor grunn til å tro at bankene i de senere år har lagt større vekt på dette i tilpasningen av sine rentesatser. Dette trekker i retning av økte rentemarginer og større spredning av rentesatsene avhengig av kundeforhold, betalingsevne og sikkerhet.

Livsforsikringsselskaper

Tabell 25. Livsforsikringsselskaper. Veide gjennomsnittlige rentesatser i prosent p.a. for utlån til publikum i NOK

	31/12 1988	31/03 1989	30/06 1989	30/09 1989	31/12 1989	Endring 1989
Utlån i alt	14,17	13,93	13,38	12,80	12,45	-1,72
Til boligformål	14,00	13,76	13,37	12,82	12,56	-1,44
Andre utlån	14,41	14,19	13,40	12,77	12,27	-2,14

Tabell 25 viser at livsforsikringsselskaperenes gjennomsnittlige rente på utlån til publikum i NOK gikk ned med vel 1,7 prosentpoeng i løpet av 1989, fra 14,17 til 12,45 prosent p.a.

I underkant av 60 prosent av livselskaperenes utlån til publikum er til boligformål. Rentenivået for boliglånene var 12,56 prosent p.a. ved utgangen av 1989, og dette var vel 1,4 prosentpoeng lavere enn året før. For andre utlån falt rentenivået med vel 2,1 prosentpoeng i 1989 til 12,27 prosent p.a. ved utgangen av året.

Private kredittforetak

Norges Bank startet med å registrere utlånsrentenivået i kredittforetakene fra og med utgangen av 1988. Enkelte selskaper har hatt problemer med å etablere rutiner som kan beregne rentene på den formen vi ønsker. I de publiserte tallene mangler derfor en del selskaper. Veide gjennomsnittsrenter for de selskapene vi har mottatt oppgaver fra, fordelt på publikumssektorer, gis

Tabell 26. Kredittforeretak. Veide gjennomsnittlige rentesatser i prosent p.a. for utlån til publikum i NOK

	31/12 1988	31/03 1989	30/06 1989	30/09 1989	31/12 1989	Endring 1989
Utlån i alt	14,42	14,23	13,86	13,55	13,19	-1,23
<i>Herav til:</i>						
Kommune for- valtningen	14,56	14,44	13,82	13,39	12,86	-1,70
Kommune- foretak	14,68	14,09	14,04	13,69	12,95	-1,73
Statsforetak	13,47	13,66	12,80	12,82	12,78	-0,69
Private foretak	14,21	13,97	13,63	13,38	13,01	-1,20
Hushold- ninger	14,68	14,52	14,11	13,72	13,40	-1,28

i tabell 26. Pr. utgangen av 1988 var utlånsrentenivået i kredittforetakene 14,42 prosent p.a. I løpet av 1989 falt nivået med 1,23 prosentpoeng til 13,19 prosent p.a.

Kredittforetakene skaffer midlene til sin utlånsvirksomhet primært ved å utstede obligasjoner og sertifikater innenlands. De yter først og fremst langsiktige og mellom-

lange lån med pant i fast eiendom og produksjonsmidler. Lånene har varierende grad av rentebinding, dvs at renten holdes fast for en gitt periode og at låntakerne til en viss grad kan velge bindingstid. I perioder med store endringer i renteforholdene vil rentebindingen medføre at rentenivået på kredittforetakenes samlede utlån kan avvike mye fra tilsvarende nye utlån.

Bankstrukturen

Det var ialt 28 forretningsbanker ved utgangen av 1989 mot 29 ved inngangen til året. Industri- og Skipsbanken A/S (IS-banken) åpnet kontor i Bergen i oktober 1989. Reduksjonen i antall forretningsbanker skyldes at Banque Paribas Norge A/S fusjonerte med Oslobanken A/S pr. 30.11.89. Norion Bank A/S opphørte som selvstendig bank 30.11.1989, og er under avvikling.

Det ble gjennomført 8 fusjoner av sparebanker. Antallet pr. 31.12.89 er dermed redusert til 150 sparebanker.

Følgende sparebanksammenslutninger ble gjennomført i 1989:

Sammensluttede banker	Navn etter sammenslutningen
Sparebanken Østlandet Spareskillingsbanken, Oslo	Sparebanken Østlandet
Sparebanken Vest Sogndal Sparebank	Sparebanken Vest Sparebanken Nordfjord
Sparebanken Nord Tromsø Sparebank	Sparebanken Nord-Norge
Sparebanken Rogaland Jærbanken, Varhaug Sparebank	Sparebanken Rogaland
Sparebanken Vestfold Aasgaardstrand og omegns Sparebank	Sparebanken Vestfold

Sammensluttede banker	Navn etter sammenslutningen
Borre Sparebank Sandefjordbanken Sandar Sparebank	Sandefjordbanken Sandar Sparebank
Sparebanken Midt-Norge Spareskillingsbanken, Trondheim	Sparebanken Midt-Norge
Sparebanken Møre Sparebanken Romsdal	Sparebanken Møre

De største fusjonsbanker i tiden 1960-1989 er:

32				Sparebanken Rogaland
31	«	«	«	Sparebanken Sør
28	«	«	«	Sparebanken Vest
26	«	«	«	Sparebanken Midt-Norge
24	«	«	«	Sparebanken ABC
23	«	«	«	Sparebanken Nord-Norge
20	«	«	«	Sparebanken Nordland
17	«	«	«	Sparebanken Sogn og Fjordane
16	«	«	«	Sparebanken Møre
14	«	«	«	Sparebanken Vestfold
14	«	«	«	Sparebanken Østlandet
13	«	«	«	Sparebanken Pluss

Følgende oppstilling viser antall sammenslutninger og antall sparebanker fra 1960 (én sammenslutning er her definert ved at én sparebank er gått sammen med én annen sparebank. Hvis f.eks. tre sparebanker samtidig er gått inn i en større sparebank, regnes dette som tre sammenslutninger):

År	Fusjoner	Antall banker	År	Fusjoner	Antall banker
1960	2	598	1975	27	384
1961	5	593	1976	18	366
1962	3	590	1977	8	358
1963	12	578	1978	6	352
1964	20	558	1979	10	342
1965	22	536	1980	20	322
1966	8	528	1981	26	296
1967	2	526	1982	26	270
1968	8	518	1983	17	253
1969	16	502	1984	26	227
1970	16	486	1985	29	198
1971	21	465	1986	6	192
1972	21	444	1987	19	173
1973	16	428	1988	15	158
1974	17	411	1989	8	150

De 10 største sparebankene ved utgangen av 1989 er:

	Forv.kapital mill. kroner	%-vis andel av sparebanker ialt
Sparebanken ABC	40 346	16
Sparebanken Midt-Norge	19 528	8
Sparebanken Rogaland	15 565	6
Sparebanken Vest	14 487	6
Sparebanken Nord-Norge	13 577	6
Sparebanken Østlandet	9 275	4
Sparebanken Vestfold	8 582	3
Sparebanken Sør	8 130	3
Sparebanken Møre	7 861	3
Sparebanken Buskerud	7 773	3

Oppstillingen for 1989 viser noen mindre endringer i rekkefølgen av bankenes størrelse sammenlignet med 1988, særlig som følge av fusjoner. Sparebanken ABC har hatt nedgang i forvaltningskapitalen, men er fremdeles den største sparebanken. Sparebanken Midt-Norge fusjonerte med Sparekillingsbanken, Trondheim, og er nå den nest største sparebanken. Banken er nå omtrent halvparten så stor som Sparebanken ABC. Tidligere år har Sparebanken ABC vært bortimot tre ganger så stor som den nest største banken. Etter fusjonene i Tromsø i juli 1989 rangerer Sparebanken Nord-Norge på en 5. plass med ca. 13,6 milliarder kroner i forvaltningskapital. Sparebanken Østlandet fusjonerte med Sparekillingsbanken, Oslo, og det gir denne banken en 6. plass på denne listen.

De 10 største forretningsbankene ved utgangen av 1989 er:

	Forv.kapital mill. kroner	%-vis andel av forretningsbanker totalt
Kreditkassen	105 976	29
Bergen Bank	87 154	24
DnC	71 226	20
Fokus Bank	33 303	9
Nordlandsbanken	8 855	2
Rogalandsbanken	6 442	2
Sunnmørsbanken	6 401	2
Landsbanken	6 163	2
Oslobanken	5 893	2
Sørlandsbanken	5 294	1
Øvrige norskeide banker	17 159	5
Utenlandskeide banker	6 951	2

I likhet med 1988 var Kreditkassen Norges største forretningsbank målt i forvaltningskapital. Bergen Bank og Den norske Creditbank fusjonerte pr. 17.4.1990, og er dermed nå den største banken. Kreditkassen og Forretningsbankenes sikringsfond inngikk 9. mars 1990 en avtale om at Kreditkassen skal overta Sunnmørsbanken.

Fokus Bank opprettholder samme prosentvise andel på 9% som i 1988. De 6 midtstore forretningsbankenes andel er jevnt fordelt på 2% for hver av bankene, mens de 10 øvrige norskeide bankers andel samlet utgjorde 5%. Det var ved utgangen av 1989 åtte utenlandskeide banker. Samlet var deres forvaltningskapital på 6 951 millioner kroner eller 2%.

For ytterligere kommentarer til bankstrukturen generelt vises til tidligere avsnitt i denne artikkelen. For kommentarer til bankstrukturen spesielt viser vi til artikkelen om «Finansinstitusjonenes drift i 1989».

Finansinstitusjonenes drift i 1989

Tom Erlandsen, konsulent i Finansmarkedsavdelingen i Norges Bank

Året 1989 ble nok et vanskelig år for de private finansinstitusjonene med høye tap. Finansinstitusjonene tapte i 1989 hele 12,3 milliarder kroner mot 10,8 milliarder kroner i 1988.

Etter tap fikk forretningsbankene og sparebankene et driftsoverskudd i 1989 mot et underskudd i 1988. Kredittforetakene hadde et lavere overskudd enn året før. En stor økning i tapene var hovedårsaken til dette. De største finansieringsselskapene fikk også i 1989 underskudd.

1989 var et år karakterisert av store endringer i strukturen på finansmarkedet. For første gang siden 1920-årene ble en bank satt under offentlig administrasjon, og myndighetene har tillatt flere større fusjoner både blant forretningsbankene og sparebankene.

Hovedtrekk i utviklingen

I likhet med de to foregående år var også 1989 preget av høye tap på utlån. Tendensen til at privatkundene står for en økende andel av tapene fortsatte i 1989. Men det er fortsatt på utlån til næringslivet finansinstitusjonene taper mest. I løpet av 1989 ble det gjennomført en rekke tiltak for å bedre lønnsomheten i bankvesenet. Finansinstitusjonene gjorde en betydelig innsats for å begrense tapene, både ved strengere kredittvurdering av nye engasjementer og bedre oppfølging av gamle lån. Ved utgangen av 1989 hadde dette arbeidet ennå ikke gitt seg utslag i lavere tap. Imidlertid klarte både forretningsbankene og sparebankene å redusere driftskostnadene. Antall ansatte gikk ned med henholdsvis 9,0 prosent og 6,7 prosent i løpet av året.

Kostnadsbesparelsene bidrog til at både forretningsbankenes og sparebankenes driftsresultat før tap bedret seg betydelig. Forbedringen skyldes likevel hovedsaklig en økning i rentenettoen. Den gunstige utviklingen i rentenettoen må ses i sammenheng med lavere rentekostnader som konsekvens av fallende pengemarkedsrente og dagslånsrente i Norges Bank gjennom store deler av året. Andre inntekter, vesentlig i form av kursgevinster på aksjer og på obli-

gasjoner, bidrog også i betydelig grad til det bedre driftsresultatet før tap.

Høy arbeidsledighet og lav økonomisk vekst bidrog til lav vekst i etterspørselen etter lån. Den beskjedne veksten i finansinstitusjonenes samlede forvaltningskapital fortsatte derfor. Fordelingen av forvaltningskapitalen mellom forretningsbankene, sparebankene og kredittforetakene endret seg lite det siste året. Finansieringsselskapene reduserte sin forvaltningskapital med 25 prosent.

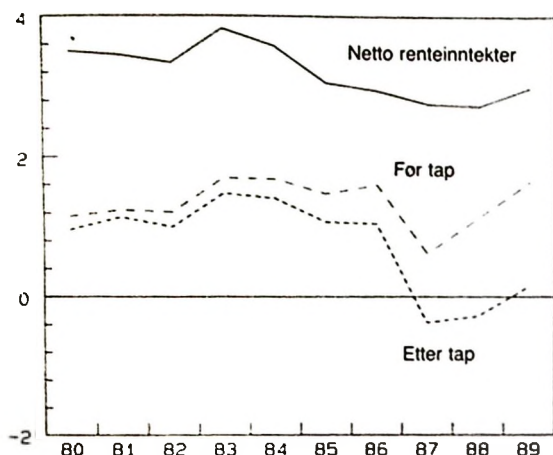
Bankstrukturen gjennomgikk betydelige endringer i 1989. På slutten av året ble det tatt initiativ til å danne en stor enhet både på forretningsbanksiden og på sparebanksiden. Bergen Bank og DnC inngikk en intensjonsavtale i oktober 1989 om etablering av Den norske Bank. Senere på høsten inngikk Sparebanken ABC og 4 distriktsparerebanker på Østlandet en intensjonsavtale om etablering av Sparebanken NOR.

Forretningsbanker

Resultatregnskapet i 1989

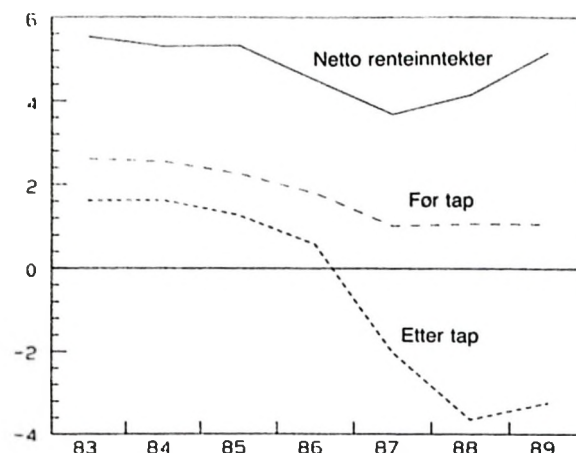
Forretningsbankene fikk i 1989 et driftsresultat før tap på 1,64 prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital (GFK), (jf.

Figur 1a. Driftsresultat i prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital. Forretningsbanker



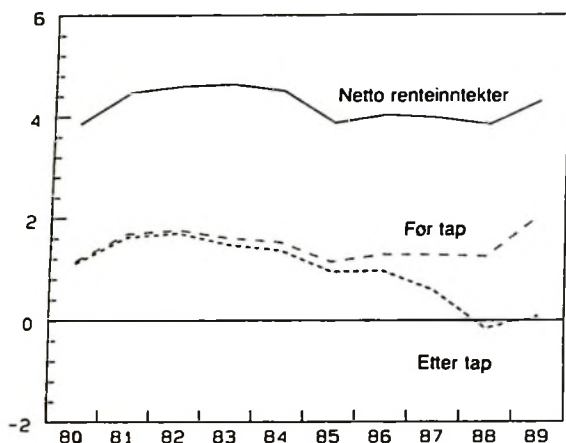
Forretningsbankenes driftsresultat etter tap nådde et toppnivå i 1983, men har deretter blitt redusert som følge av svakere rentenetto og høyere tap på utlån. Tapsutviklingen var hovedårsaken til de svake resultatene i 1987, 1988 og 1989. I 1989 ble underskuddet fra 1988 snudd til et lite overskudd.

Figur 1c. Driftsresultat i prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital. Finansieringsselskap



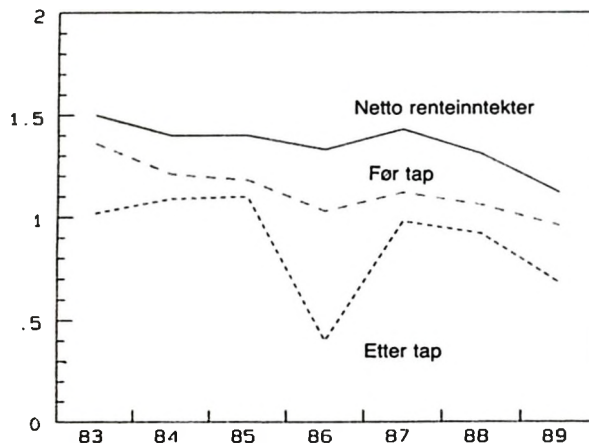
Finansieringsselskapenes driftsresultat etter tap lå tidlig på 1980-tallet omtrent på linje med bankenes resultater. Finansieringsselskapene fikk deretter en sterkere reduksjon i rentenetto og svært høye tap på utlån. Blant hovedgruppene av finansinstitusjoner hadde de det svakest driftsresultatet etter tap i perioden 1986-1989.

Figur 1b. Driftsresultat i prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital. Sparebanker



Sparebankenes driftsresultat etter tap har vært jevnt avtagende siden 1982. Svakere rentenetto har bidratt til dette. Driftsresultatet før tap på utlån har i de senere år utviklet seg jevnere enn for forretningsbankene, da sparebankene ikke ble rammet av fallet i aksjekursene i 1987. I 1989 fikk sparebankene et lite overskudd.

Figur 1d. Driftsresultat i prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital. Kredittforetak



Kredittforetakene er den eneste gruppe med positivt driftsresultat etter tap alle år på hele 1980-tallet. Med unntak av 1986, da et skipskredittforetak hadde spesielt store tap, varierte driftsresultatet lite fra år til år. I 1989 ble kredittforetakenes overskudd redusert som følge av lavere rentenetto og betydelig høyere tap.

Tabell 1a). Resultatregnskap for forretningsbanker. Alle tall oppgitt i prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital

Resultatstorrelse	Forretningsbanker		De tre største förr.bankene		Utenlandskeide förr.banker i Norge	
	1988	1989	1988	1989	1988	1989
Rente- og kredittprovisjonsinntekter	12,77	11,77	12,21	11,32	14,29	13,24
Rentekostnader	9,94	8,78	9,63	8,59	12,89	11,59
Rentenetto	2,78	2,99	2,58	2,73	1,40	1,65
Andre driftsinntekter	1,27	1,36	1,42	1,41	0,61	1,33
Verdipapirgevinster	0,14	0,27	0,16	0,21	0,03	0,27
Valutagevinster	0,20	0,25	0,23	0,29	0,06	0,29
Andre driftskostnader	2,85	2,71	2,80	2,61	1,71	1,95
Personalkostnader	1,38	1,25	1,36	1,20	0,88	0,89
Driftsresultat før tap	1,21	1,64	1,20	1,53	0,30	1,03
Tap på utlån og garantier	1,41	1,58	1,17	1,17	0,04	0,13
Driftsresultat etter tap	-0,20	0,06	0,03	0,36	0,26	0,90

Kilde: Bankforeningen, Norges Bank.

tabell 1a). Sammenliknet med 1988 er det er en forbedring på 0,43 prosentpoeng.

Forbedringen skyldes i stor grad en økning i netto rente- og kredittprovisjonsinntekter (heretter kalt rentenettoen) som følge av lavere rentekostnader. Rentenettoen styrket seg fra 2,78 prosent i 1988 til 2,99 prosent i 1989 og stod for 49 prosent av bedringen i driftsresultat før tap.

Utviklingen i rentenettoen må ses i sammenheng med bankenes rentemargin overfor publikum (forskjellen mellom bankenes utlåns- og innskuddsrenter overfor publikum). Rentemarginen var gjennomsnittlig høyere i 1989 enn året før. Rentemarginen var på sitt høyeste i de 2 første kvartaler av 1989, men ble redusert i 3. og 4. kvartal. Utviklingen i rentenettoen har også sammenheng med lavere rente på dagslån i Norges Bank og i pengemarkedet. Norges Bank reduserte renten på bankenes D-lån med til sammen 2 prosentpoeng ved fire anledninger første halvår til 10 prosent i juni 1989. Rentene i pengemarkedet falt noe mindre. Fra slutten av juni og utover høsten var det en oppgang i pengemarkedsrentene. For å tilpasse D-lånsrenten til de øvrige pengemarkedsrentene, satte Norges Bank

opp D-lånsrenten med ett prosentpoeng i november. Den lavere rentemarginen overfor publikum og høyere finansieringskostnader i pengemarkedet og Norges Bank utover i annet halvår medførte at rentenettoen gikk noe ned fra 2. tertial til 3. tertial.

Endringer i balansestrukturen gjennom 1989 var også med på å bedre rentenettoen. Høyere sparing hos publikum gjorde at kundeinnskuddene gikk opp i forretningsbankene. Innskudd fra kunder er relativt lavt forrentet i forhold til andre finansieringsmåter og slår positivt ut i bankenes rentenetto.

Andre driftsinntekter i form av kursgevinster på verdipapirer og valuta økte betydelig i 1989. Det var særlig kursgevinster på aksjer og obligasjoner som gikk opp. Gjennom 1989 var det stigende kurser og høy omsetning både i aksje- og obligasjonsmarkedet. Åpningen av det norske obligasjonsmarkedet for utlendinger i mai 1989 medførte en betydelig større omsetning. Alle de tre største forretningsbankene har gjennom sine datterselskaper en stor andel av verdipapiriromsetningen i fondsmarkedet. Resultatene fra disse datterselskapene ble i 1989 meget gode.

Tabell 1b). Utvalgte balanseposter¹⁾ for forretningsbanker. Tall i milliarder kroner

Balansepost	Forretningsbanker			De tre største forretningsbankene			Utenlandskeide forr.banker i Norge		
	1988	1989	%	1988	1989	%	1988	1989	%
Gj.snitt. forv.kap.	370,2	381,9	3,2	272,3	282,4	3,7	9,0	6,9	-30,4
Brutto utlån	249,8	267,8	7,2	186,1	215,1	15,6	4,8	4,4	9,1
Innskudd fra kunder	166,3	174,3	4,8	118,1	129,9	10,0	1,2	1,5	25,0
Kapitaldekning ²⁾	8,3	8,6	—	9,2	9,2	—	9,7	11,5	—

¹⁾ 13 måneders gjennomsnitt.

²⁾ Prosent av beregningsgrunnlaget.

Kilde: Bankforeningen, Bankstatistikken.

Forretningsbankene reduserte antall ansatte med 9,0 prosent gjennom 1989. Dette medvirket til at personalkostnadene ble redusert med 0,13 prosentpoeng fra 1988 til 1989.

Forretningsbankenes tap på utlån og garantier økte fra 5,2 milliarder kroner i 1988 til 6,0 milliarder kroner i 1989. Tapene gikk noe ned fra 2. tertial til 3. tertial 1989. Driftsresultatet etter tap ble på 210 millioner kroner (0,06 prosent av GFK). Sammenliknet med første halvdel av 1980-tallet er dette et meget lavt nivå. De store underskuddene i Sunnmørsbanken (908 millioner kroner) og Norion Bank (369 millioner kroner) reduserte forretningsbankenes samlede overskudd betydelig. I alt 6 forretningsbanker fikk et driftsunderskudd i 1989. Det var også i 1989 betydelige forskjeller i lønnsomhet mellom de tre landsomfattende forretningsbankene og forretningsbanker i distriktene. De tre største bankene hadde lavere driftsresultat før tap som følge av vesentlig mindre rentenetto. Men da tapene også var lavere, fikk disse bankene et merkbart høyere driftsresultat etter tap enn distriktsforretningsbankene. Distriktsforretningsbankene har en stor del av sine utlån til bransjer som sliter med store problemer, og har også i 1989 måttet avskrive store tap på disse utlånene.

De utenlandskeide forretningsbankenes resultater fra 1989 viser en klar forbedring fra tidligere år selv om tapene økte. Tapene

i de utenlandskeide bankene er imidlertid fortsatt vesentlig lavere enn for forretningsbankene samlet.

Som gruppe økte forretningsbankene sin gjennomsnittlige forvaltningskapital med 3,2 prosent i 1989, (jf. tabell 1b). Brutto utlån økte med 7,2 prosent det siste året.

Egenkapitalrentabilitet

Tabell 2 viser utviklingen og spredningen i forretningsbankenes egenkapitalrentabilitet. Egenkapitalrentabiliteten er definert som driftsresultat etter tap (men før skatt) i prosent av gjennomsnittlig egenkapital. Egenkapitalrentabiliteten viser således forrentningen av aksjonærenes kapital. Som tabellen viser var det en markert bedring i egenkapitalens avkastning fra 1988 til 1989,

Tabell 2. Forretningsbankenes egenkapitalrentabilitet for 1987-1989

Egenkapitalrentabilitet	1987	1988	1989
Lavere enn -15%	3	7	5
Mellom -10% og -5%	3	1	0
Mellom -5% og 0%	1	2	1
Mellom 0% og 5%	8	8	3
Mellom 5% og 10%	5	4	5
Høyere enn 10%	6	4	15
Antall banker	26	26	29
Veid gjennomsnitt	1,8%	-3,6%	5,0%

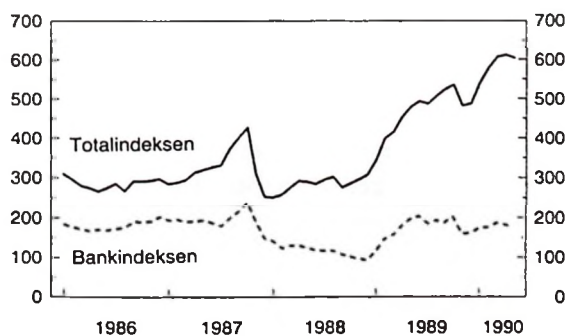
Kilde: Bankforeningen, Norges Bank.

men en stor spredning. Forretningsbankene hadde i 1989 en gjennomsnittlig egenkapitalrentabilitet på 5,0 prosent. I alt 6 banker hadde i 1989 en negativ egenkapitalrentabilitet. I 1989 hadde klart flere forretningsbanker enn i 1988 en markert høyere egenkapitalrentabilitet. 15 banker hadde i 1989 en egenkapitalrentabilitet høyere enn 10 prosent.

Utviklingen på Oslo Børs for bankaksjer

Bankindeksen ved Oslo Børs viser gjennomsnittlig kursutvikling for bankaksjer notert på Oslo Børs. I alt 11 forretningsbanker med ca. 93 prosent av forretningsbankenes samlede forvaltningskapital er notert på Oslo Børs. Indeksen for bankaksjer økte fra 116,12 poeng i begynnelsen av 1989 til 167,38 poeng ved utgangen av 1989, en økning på 44,1 prosent. På det høyeste var indeksen oppe i 214,86 poeng. Bankindeksen var på sitt laveste nivå høsten 1988 og klatret jevnt oppover til mai 1989. Den har senere fluktuert noe, men med en fallende tendens. Bankindeksen var ved utgangen av 1989 fortsatt lavere enn nivået før børskraket oktober 1987. Sammenliknet med totalindeksen utviklet bankindeksen seg noe svakere. Totalindeksen steg fra 342,29 po-

Figur 2. Utviklingen på Oslo Børs for bankaksjer. Noteringer ved inngangen til måneden. 1986-mai 1990



eng ved inngangen til 1989 til 527,27 poeng ved utgangen av 1989, en økning på 54,0 prosent.

Verdien av en aksje kan ses på som den neddiskonterte, forventede inntektstrøm knyttet til aksjen. Diskonteringsfaktoren avhenger av risikoen til den fremtidige inntektsstrøm. Markedet priser således aksjene ut fra forventninger om fremtidig inntjening. Som figur 2 viser, steg bankindeksen kraftig i første halvår av 1989. I denne perioden var det flere lyspunkter i norsk økonomi. Stikkord er her utsikter til bedret utenriksøkonomi, lavere rente og inflasjon og høy oljepris. Det var også en utbredt oppfatning i markedet at tapene i bankene ville avta i 1989. På denne bakgrunn forventet markedet bedre resultater for bankene i 1989. Dette resulterte i en sterk kursoppgang for bankaksjene. Resultatene for 1. tertial 1989 viste seg imidlertid å bli svakere enn det markedet hadde forventet, noe som gav en svekkelse i bankindeksen. Denne tendensen ble forsterket da regnskapstallene for 2. tertial ble fremlagt.

Balans utvikling i perioden 1987-1989

Tabell 3 viser utviklingen for en del hovedposter i balansen til forretningsbankene i perioden 1987-1989. På aktividasiden var det gjennomgående få endringer fra 1988 til 1989. Imidlertid har utlån i valuta økt markert fra 14,8 prosent av forvaltningskapitalen i 1988 til 18,2 prosent i 1989. Det var særlig i de første månedene av 1989 at utlån i valuta økte. I samme periode ble valutareguleringen liberalisert, jf. rundskriv fra Norges Bank den 5. desember 1988 og 22. februar 1989. Det ble friere adgang til å ta opp valutalån for næringslivet. På grunn av tidligere restriksjoner var det en udekket etterspørsel etter valutalån. Sammen med en rentedifferanse overfor utlandet ved inngangen til 1989 på vel 3 prosentpoeng medførte dette økt etterspørsel etter valutalån. Beholdningen av verdipapirer gikk ned fra 15,8 prosent i 1988 til 12,1 prosent i 1989.

Tabell 3. Utvalgte balanseposter¹⁾ i prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital. Forretningsbanker

Aktivaposter	1987	1988	1989
1. Bankinnskudd			
– Innskudd i norsk bank	3,5	1,7	1,3
– Innskudd i utenlandsk bank	4,8	4,0	4,0
2. Verdipapirer			
– NOK	13,5	15,8	12,1
– Valuta	2,0	1,3	0,8
3. Utlån			
– NOK	53,2	54,3	55,9
– Valuta	14,4	14,8	18,2
4. Andre aktiva	8,6	8,1	7,7
Sum aktiva	100,0	100,0	100,0

Passivaposter	1987	1988	1989
1. Innskudd			
– Fra norske kunder	43,9	46,0	48,2
– Fra norske banker	2,6	1,7	1,4
– Fra utenlandske banker	16,6	16,9	16,1
2. Obligasjonslån og sertifikatlån	10,8	11,7	10,6
3. Innlån fra Norges Bank	10,3	9,7	8,9
4. Annen gjeld	9,5	7,4	7,9
5. Ansvarlig kapital	6,3	6,6	6,9
Sum passiva	100,0	100,0	100,0

¹⁾ Balansepostene er beregnet som et 13-måneders gjennomsnitt av beløpene pr. utgangen av desember året før samt de 12 månedene i det aktuelle året.

Kilde: Bankstatistikken

Både aksjekursene og obligasjonskursene gikk kraftig opp i 1989, og forretningsbankene realiserte betydelige kursgevinster ved salg av aksjer og obligasjoner.

På passivasiden økte innskudd fra norske kunder fra 46,0 prosent i 1988 til 48,2 prosent i 1989. Bakgrunnen for dette er en økning i husholdningenes finansielle sparing. Netto finansinvesteringer for husholdningene ble snudd fra –4,5 milliarder kroner i 1988 til 8,0 milliarder kroner i 1989. Økningen i realrenten etter skatt har gjort det mer lønnsomt å spare. Innskudd fra norske

banker og utenlandske banker gikk noe ned i samme periode. Innlån fra Norges Bank gikk også noe ned fra 1988 til 1989. I 1988 utgjorde innlån fra Norges Bank 9,7 prosent av samlet forvaltningskapital. I 1989 var denne andelen nede i 8,9 prosent. Ansvarlig kapital økte fra 6,6 prosent i 1988 til 6,9 prosent i 1989. Dette skyldes i det vesentlige opptak av aksjekapital.

Sparebanker

Også sparebankene maktet i 1989 å snu underskuddet fra 1988 til et overskudd. Som følge av høyere rentenetto og økte inntekter på verdipapirhandelen forbedret sparebankene driftsresultatet før tap betydelig i 1989.

Sparebankenes driftsresultat før tap bedret seg betydelig i 1989, og utgjorde 2,04 prosent av GFK, (jf. tabell 4a). Sammenlignet med året før var bedringen 0,79 prosentpoeng. Bedringen var sterkere enn for forretningsbankene da oppgangen i sparebankenes rentenetto var omlag dobbelt så stor.

Sparebankene og forretningsbankene opererer til dels i ulike markedssegmenter og har av den grunn vesentlig forskjellig balansestruktur. Sparebankenes virksomhet er i større grad basert på innskudd fra kunder og i mindre grad innlån fra pengemarkedet. Sparebankene har også en lavere andel av lån fra utenlandske banker enn forretningsbankene. Nedgangen i pengemarkedsrentene fikk derfor mindre gjennomslag i sparebankenes rentenetto.

En markert høyere rentemargin overfor publikum i 1989 bidro til den høye rentenetto. Sparebankenes rentemargin gikk opp gjennomsnittlig 0,35 prosentpoeng til 5,72 prosent, men som for forretningsbankene falt rentemarginen markert gjennom 1989.

Bedringen i rentenettoen må også i stor grad tilskrives endringer i balansestrukturen gjennom 1989. Passivasiden endret seg mest (jf. tabell 5). Innskudd fra kunder økte betydelig, mens innskudd fra norske og

Tabell 4a). Resultatregnskap for sparebanker. Alle tall oppgitt i prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital

Resultatstorrelse	Alle sparebanker			De 19 største sparebankene		
	1987	1988	1989	1987	1988	1989
Rente og kreditt provisjonsinntekter	14,48	14,68	13,48	14,29	13,97	13,22
Rentekostnader	10,53	10,82	9,17	10,68	10,50	9,06
Rentenetto	3,95	3,85	4,31	3,61	3,47	4,16
Andre driftsinntekter	0,60	0,67	0,98	0,67	0,70	1,05
Verdipapirgevinster	0,00	0,08	0,27	0,00	0,08	0,31
Valutagevinster	0,06	0,05	0,08	0,09	0,05	0,08
Andre driftskostnader	3,27	3,28	3,24	3,21	3,24	3,20
Personalkostnader	1,52	1,52	1,44	1,55	1,50	1,44
Driftsresultat før tap	1,28	1,25	2,04	1,07	0,93	2,01
Tap på utlån og garantier	0,67	1,41	1,95	0,81	1,64	2,17
Driftsresultat etter tap	0,61	-0,16	0,09	0,26	-0,70	-0,16

Kilde: Sparebankforeningen, Norges Bank.

utenlandske banker ble redusert. Denne vridningen på passivasiden førte til lavere rentekostnader og en bedring av rentenettoen. Bedringen i rentenettoen kan i en viss grad også tilskrives endringer på aktivasisiden. På aktivasisiden økte utlån i NOK målt som andel av forvaltningskapitalen med 2,2 prosentpoeng fra 1988 til 1989, mens innskudd i norske banker og midler plassert i verdipapirer ble redusert. Denne vridningen bidrog til å øke sparebankenes renteinntekter.

Andre driftsinntekter økte betydelig i 1989, hovedsaklig som følge av høyere rea-

liserte kursgevinster på verdipapirer. Bedringen i andre driftsinntekter forklarer 39 prosent av bedringen i driftsresultatet før tap. Andre driftskostnader ble ubetydelig redusert. Det må her tas hensyn til endrede regnskapsprinsipper for føring av kostnader. Kostnader som tidligere ble ført som ekstraordinære kostnader, skal nå føres som ordinære kostnader. Dette gjelder blant annet tap ved salg av anleggsmidler. I løpet av 1989 reduserte sparebankene antall ansatte med 6,7 prosent. Dette førte til at personalkostnadene, som andel av forvaltningskapitalen, ble redusert med 0,08 prosentpoeng.

Tabell 4b). Utvalgte balanseposter¹⁾ for sparebanker. Tall i milliarder kroner

	Alle sparebanker			De 19 største sparebankene		
	1988	1989	%	1988	1989	%
Gj.snitt. forv.kap.	237,4	244,3	2,9	183,7	180,3	-1,9
Brutto utlån	181,9	186,9	2,7	142,3	143,8	1,1
Innskudd fra kunder	154,1	161,9	5,1	112,8	117,1	3,8
Kapitaldekning ²⁾	5,7	6,3	—	4,8	5,4	—

¹⁾ 13 måneders gjennomsnitt.

²⁾ Prosent av beregningsgrunnlaget.

Kilde: Sparebankforeningen, Bankstatistikken.

Tabell 5. Utvalgte balanseposter i prosent av forvaltningskapitalen. Sparebanker

Aktivposter	1987	1988	1989
1. Bankinnskudd			
– Innskudd i norske banker	4,7	3,4	2,2
– Innskudd i utenlandske banker	0,2	0,1	0,7
2. Verdipapirer			
– NOK	14,9	17,0	16,0
– Valuta	0,6	0,5	0,4
3. Utlån			
– NOK	66,9	67,6	69,8
– Valuta	4,4	4,5	4,7
4. Andre aktiva	8,3	6,9	6,2
Sum aktiva	100,0	100,0	100,0

Passivposter	1987	1988	1989
1. Innskudd			
– Fra norske kunder	61,7	61,0	64,3
– Fra norske banker	4,7	3,2	2,8
– Fra utenlandske banker	6,7	7,2	5,0
2. Obligasjonslån og sertifikatlån	2,9	4,9	3,4
3. Innlån fra Norges Bank	11,7	12,8	13,2
4. Annen gjeld	8,2	6,7	6,5
5. Ansvarlig kapital	4,1	4,2	4,8
Sum passiva	100,0	100,0	100,0

¹⁾ Balansepostene er beregnet som et 13-måneders gjennomsnitt av beløpene pr. utgangen av desember året før samt de 12 månedene i det aktuelle året.

Kilde: Bankstatistikken

Sparebankenes tap på utlån og garantier økte fra 3,3 milliarder kroner i 1988 til 4,7 milliarder kroner i 1989. Det er fortsatt på utlån til næringslivet sparebankene taper mest, men også for sparebankene utgjør tapene på personmarkedet en økende andel. Driftsresultatet etter tap ble et overskudd på 230 millioner kroner (0,09 prosent av GFK). De store underskuddene i Spareban-

ken Nord-Norge (-847 millioner kroner) og Spareskillingsbanken Trøndelag (-293 millioner kroner) svekket sektorens samlede overskudd betydelig. De 19 største sparebankene fikk også i 1989 et underskudd. Dette skyldes først og fremst det svake resultatet i Sparebanken Nord-Norge. I alt 12 sparebanker gikk med underskudd i 1989.

Sparebankenes gjennomsnittlige forvaltningskapital økte med 2,9 prosent fra 1988 til 1989. Kundeinnskudd økte prosentvis mer enn utlån i 1989. Dette er et brudd med utviklingen i tidligere år da utlånene økte mye sterkere enn innskudd fra kunder.

Egenkapitalrentabilitet

Tabell 6 viser sparebankenes (de 30 største) egenkapitalrentabilitet for årene 1987-1989. Som for forretningsbankene er det stor spredning i sparebankenes egenkapitalrentabilitet. Sparebankene hadde i 1989 en gjennomsnittlig egenkapitalrentabilitet på 7,1 prosent, mot -6,0 prosent i 1988. Gjennomsnittstallene skjuler imidlertid store forskjeller sparebankene i mellom. Flere sparebanker bedret sin egenkapitalrentabilitet fra 1988 til 1989. 17 sparebanker hadde i 1989 en egenkapitalrentabilitet høyere enn 10 prosent.

Tabell 6. Sparebankenes egenkapitalrentabilitet for 1987-1989

Egenkapitalrentabilitet	1987	1988	1989
Lavere enn -15%	4	9	6
Mellom -10% og -5%	2	2	0
Mellom -5% og 0%	1	1	0
Mellom 0% og 5%	0	3	4
Mellom 5% og 10%	4	5	3
Høyere enn 10%	19	10	17
Antall banker ¹⁾	30	30	30
Veid gjennomsnitt	7,2%	-6,0%	7,1%

¹⁾ Gjelder de 30 største sparebankene.

Kilde: Sparebankforeningen, Norges Bank.

Nærmere om tap på utlån og garantier i bankene

Samlede tap for bankene ble på 10,5 milliarder kroner i 1989 mot 8,7 milliarder kroner i 1988.

Norges Bank har innhentet opplysninger om fordelingen av bankenes tap på de ulike låntakergrupper. Mens personmarkedet stod for 15 prosent av tapene i 1988, har andelen steget til 20 prosent i 1989. Tapsutviklingen i personmarkedet må ses i sammenheng med endringer i den økonomiske utvikling og politikk de siste årene. Høy arbeidsledighet, svak inntektsvekst for husholdninger og et stort fall i eiendomsprisene de siste årene er faktorer som kan forklare de stigende tapene i personmarkedet.

Bankenes utlånstap på næringslivsmarkedet fordelte seg som vist i tabell 7a og 7b. Det var innenfor næringene varehandel og hotell- og restaurantdrift bankene tapte mest, henholdsvis 30 prosent for forretningsbankene og 23 prosent for sparebankene.

For forretningsbankene var økningen i

tap spesielt sterk innenfor gruppen tjenesteyting. Tapene innenfor denne næringen økte sin andel av totale tap fra 19 prosent i 1988 til 28 prosent i 1989. En viktig årsak til dette er den svake utviklingen i eiendomsmarkedet. Sterkest reduksjon i tapene var det på utlån til industrivirksomhet, hvor andelen av totale tap gikk ned fra 23 prosent i 1988 til 11 prosent i 1989.

For sparebankene var økningen i tapene spesielt sterk innenfor primærnæringene hvor tapene som andel av totale tap økte fra 13 prosent i 1988 til 21 prosent i 1989. Av primærnæringene var det først og fremst innenfor fiske og fiskeoppdrett hvor tapene var store. Problemene i disse næringene var betydelige også i 1989. Banker lokalisert i Nord-Norge og på Vestlandet og som er sterkt eksponert innenfor de nevnte næringer, måtte også i 1989 avskrive store tap på denne utlånsmassen. I motsetning til forretningsbankene hadde sparebankene en reduksjon i andelen av totale tap innen varehandel, hotell- og restaurantdrift.

Tabell 7a. Fordeling av utlån og tap på utlån, forretningsbanker¹⁾. Prosentvise andeler

	Fordeling av tap			Fordeling av utlån
	1987	1988	1989	1989
Personmarkedet	12	16	20	37
Næringsmarkedet	88	80	78	50
Andre ²⁾	0	4	—	13
Sum	100	100	100	100
Primærnæringer	10	11	14	4
Oljevirkosomhet	1	1	0	0
Industri	27	23	11	11
Bygg og anlegg, kraft- og vannforsyning	5	4	6	5
Engros- og detaljhandel, hotell- og restaurantdrift	22	30	30	11
Utenrikssjøfart, oljeboring	12	2	0	11
Tjenesteyting	13	19	28	19
Transport, post, sosial og privat tjenesteyting	10	10	11	7
Sum	100	100	100	100

¹⁾ Utvalg som omfatter 92 prosent av forretningsbankenes totale forvaltningskapital.

²⁾ Finansinstitusjoner, stats- og trygdeforvaltning, kommunesektor, utlandet.

Kilde: Norges Bank.

Tabell 7b. Fordeling av utlån og tap på utlån, sparebanker¹⁾. Prosentvise andeler

	Fordeling av tap			Fordeling av utlån
	1987	1988	1989	1989
Personmarkedet	16	16	19	58
Næringsmarkedet	83	83	80	34
Andre ²⁾	1	1	1	8
Sum	100	100	100	100
Primærnæringer	14	13	21	14
Oljevirkksomhet	0	1	0	1
Industri	20	14	14	10
Bygg og anlegg, kraft- og vannforsyning	9	9	9	9
Engros- og detaljhandel, hotell- og restaurandrift	35	29	23	16
Utenriksjøfart, oljeboring	1	1	1	5
Tjenesteyting	15	21	20	20
Transport, post, sosial og privat tjenesteyting	6	12	12	13
Sum	100	100	100	100

¹⁾ Utvalg som omfatter 54 prosent av sparebankenes totale forvaltningskapital.

²⁾ Finansinstitusjoner, stats- og trygdeforvaltning, kommunesektor, utlandet.

Kilde: Norges Bank.

Utviklingen i bankenes soliditet

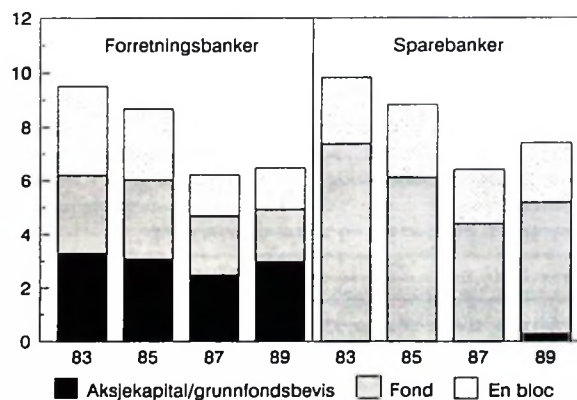
Forretningsbankene som gruppe styrket sin kapitaldekning fra 8,3 prosent til 8,6 prosent fra utgangen av 1988 til utgangen av 1989. Dette skjedde i første rekke som følge av at aksjekapitalen økte med 1,1 milliarder kroner i 1989. Markedet for risikovillig kapital var generelt sterkt i 1989 og flere banker benyttet anledningen til å gjennomføre aksjeemisjoner. Kreditkassen gjennomførte i juli 1989 den største aksjeemissjonen noen bank har foretatt i Norge. Emisjonen ble betydelig overtegnet, og Kreditkassen hentet inn 715 millioner kroner.

Sparebankene styrket også sin kapitaldekning gjennom 1989. Kapitaldekningen økte fra 5,7 prosent ved utgangen av 1988 til 6,3 prosent ved utgangen av 1989. Bedringen skyldes dels at grunnfondsbevis økte med 510 millioner kroner og dels oppbygging av egenkapitalen gjennom overskudd fra driften i 1989.

Bankenes soliditet kan defineres som evnen til å møte uforutsette tap uten å måtte avvikle driften. Ut fra denne definisjonen

kan det begrunnes å ta med en bloc fondet og ekskludere ansvarlig lånekapital i et mål for soliditet. Ansvarlig lånekapital kan først brukes til dekning av tap ved avvikling av en institusjon. Figur 3 viser at bankenes soliditet definert på denne måten ble gradvis svekket fra 1983 til 1987. Fra 1987 til 1989

Figur 3. Soliditet i spare- og forretningsbankene. Prosent av beregningsgrunnlaget pr. 31.12. (Anslag for 1989)



har soliditeten blitt noe bedret både for forretningsbankene og sparebankene. En bloc fondet utgjør pr. 31.12.89 henholdsvis 1,7 prosent og 2,6 prosent av brutto utlån for forretningsbankene og sparebankene.

Banker med tapt egenkapital

De høye utlånstapene førte også i 1989 til at enkelte banker fikk så store underskudd at deres egenkapital gikk tapt. Ved årsskiftet 1988/89 var det klart at Sparebanken Romsdal, Spareskillingsbanken Trøndelag, Sparebanken Nord og Tromsø Sparebank hadde tapt sin egenkapital og derfor ikke kunne drive videre uten støtte utenfra. Utover i 1989 ble det klart at også Flå Sparebank og Norion Bank hadde tapt sin egenkapital. Problemene for disse bankene er blitt løst på forskjellig måte. Ved begynnelsen av 1990 hadde også Sparebanken Moss-Hobøl tapt sin egenkapital.

Sparebanken Romsdal og Spareskillingsbanken Trøndelag fusjonerte ved årsskiftet med henholdsvis Sparebanken Møre og Sparebanken Midt-Norge. I begge disse tilfeller har Sparebankenes sikringsfond gitt garantier og støtte.

Sparebanken Nord og Tromsø Sparebank fusjonerte til Sparebanken Nord-Norge 1. juli 1989. Bankens utvikling utover i 1989 viste at de støttetiltak som var vedtatt av Sparebankenes sikringsfond og Norges Bank i 1988 ikke var tilstrekkelig til å sikre videre drift av banken. Sparebankenes sikringsfond, Norges Bank, Kredittilsynet og Finansdepartementet kom på denne bakgrunn frem til et opplegg for refinansiering av Sparebanken Nord-Norge i oktober 1989. Norges Bank bidrog i refinansieringen med å nedskrive et lån på 500 millioner kroner som i alle fall måtte anses tapt dersom banken måtte avvikle. Norges Banks medvirkning må også ses på bakgrunn av at Sparebanken Nord-Norge dekker en meget stor del av kredittmarkedet i Nord-Norge, og den vanskelige situasjonen næringslivet der står overfor. Sparebankenes sikrings-

fond ytte i alt 1500 millioner kroner fordelt på:

- 500 millioner kroner som tilskudd til sparebankens grunnfond
- 250 millioner kroner mot grunnfondsbevis
- 100 millioner kroner ved overtakelse og avskrivning av bankens ansvarlige lånekapital og
- 650 millioner kroner som garanti for sparebankens samlede forpliktelser.

I den utstrekning sparebankens egenkapital overstiger lovens krav og med Kredittilsynets samtykke, kan det betales renter på og foretas en pro rata tilbakebetaling av sikringsfondets grunnfondstilskudd og ansvarlige lån og Norges Banks nedskrevne lån. For en nærmere redgjørelse om dette vises til St.mld.nr. 24 for 1989-90 «Om Kredittilsynets, Norges Banks og Finansdepartementets behandling av Sparebanken Nord-Norge i 1989».

Flå Sparebank skal fusjonere med Sparebanken Buskerud i 1990. Sparebankenes sikringsfond har gitt garantier i denne forbindelse.

For Sparebanken Moss-Hobøl arbeides det for å finne en varig løsning. Inntil en slik løsning er funnet, drives banken videre med garantier fra Sparebankenes sikringsfond og likviditetslån fra Norges Bank. Likviditetslånet gis til vanlig dagslånsbetingelser og er garantert av sikringsfondet.

Norion Bank ble satt under offentlig administrasjon den 30. oktober 1989, da det var klart at Forretningsbankenes sikringsfond ikke var villig til å stille garanti for videre drift av banken. Dette var første gang siden 1928 at en bank i Norge ble satt under offentlig administrasjon. Forretningsbankenes sikringsfond gav garantier som sikret alle innskyttere i banken. For å lette utbetalingen av innskytternes midler, gav Norges Bank et likviditetslån til Norion Bank under offentlig administrasjon. Lånet er garantert og blir betjent av Forretningsbankenes sikringsfond.

Sunnmørsbanken er siden høsten 1988 blitt drevet under Forretningsbankenenes sikringsfonds garanti. I januar 1990 inngikk Sikringsfondet og Kreditkassen en intensjonsavtale om at Sunnmørsbanken skal fusjonere med Kreditkassen. Forretningsbankenenes sikringsfond har i alt måttet ut med nærmere 900 millioner kroner i støtte til denne banken. En umiddelbar avvikling av banken ville imidlertid blitt enda dyrere for sikringsfondet. I tillegg ville en slik løsning kunne hatt betydelige negative konsekvenser for tilliten til det norske finansielle system.

Sikringsfond og myndigheter har i de fleste tilfeller funnet frem til varige løsninger for de enkelte problembanker. Med unntak av Norion Bank er problemene blitt løst ved fusjoner. Det er bankene selv, gjennom sine sikringsfond, som har finansiert disse omstruktureringene. Kun i tilfellet med Sparebanken Nord-Norge har myndighetene, gjennom Norges Bank, bidratt med soliditetstøtte i refinansieringen. De helt spesielle forhold i våre to nordligste fylker var bakgrunnen for dette.

Kredittforetak

1989 representerte et brudd i kredittforetakenes sterke vekst de siste årene. Samtidig ble overskuddet redusert, som følge av lavere rentenetto og betydelig høyere tap.

Tap på utlån og garantier ble i 1989 på 490 millioner kroner mot 170 millioner kroner i 1988. Svakere utvikling på eiendomsmarkedet og i norsk næringsliv generelt er årsaken til tapsøkningen for kredittforetakene. Sammenlignet med de andre finansinstitusjonene er tapene i kredittforetakene likevel lave. Tapsøkningen gjelder imidlertid kun realkredittforetakene. Mens disse foretakene fikk en økning i tapene fra 138 millioner kroner (0,15 prosent) i 1988 til 484 millioner kroner (0,39 prosent) i 1989, reduserte skipskredittforetakene tapene fra 31 millioner kroner (0,32 prosent) i 1988 til 9 millioner kroner (0,10 prosent) i 1989. Til tross for unormalt høye tap for enkelte realkredittforetak i 1989, var det kun et som gikk med underskudd.

I motsetning til bankene og finansieringsselskapene klarte ikke kredittforetakene å øke rentenettoen i 1989. Rentenettoen ble svekket som følge av høyere konkurranse både på utlånssiden og innlånsiden. Konkurransen ble skjerpet innbyrdes mellom kredittforetakene og mellom kredittforetakene og bankene. Kursgevinster på verdipapirer gikk markert opp i 1989.

Kredittforetakene økte sin gjennomsnittlige forvaltningskapital med 17,2 prosent til 171,5 milliarder kroner i 1989. Veksten var betydelig sterkere for skipskredittforetakene (32,3 prosent) enn for realkredittforetakene (8,8 prosent).

Tabell 8. Resultatregnskap for kredittforetak og finansieringsselskap. Tallene er oppgitt i prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital

	Rentenetto		Andre inntekter		Driftskostnader		Driftsres. før tap		Tap på utlån		Driftsres. etter tap	
	1988	1989	1988	1989	1988	1989	1988	1989	1988	1989	1988	1989
Kredittforetak	1,31	1,12	0,15	0,24	0,38	0,40	1,08	0,96	0,12	0,29	0,97	0,68
Skipskredittforetak	2,45	1,88	0,20	0,36	0,40	0,51	2,61	1,73	0,32	0,10	2,29	1,63
Realkredittforetak	1,22	1,00	0,13	0,25	0,37	0,41	0,98	0,84	0,15	0,39	0,83	0,45
Finansieringsselskaper ¹⁾	4,21	5,16	1,40	1,55	4,48	5,64	1,12	1,07	4,57	4,30	-3,45	-3,23

¹⁾ De 5 største finansieringsselskapene.

Finansieringsselskap

For finansieringsselskapene ble 1989 nok et dårlig driftsår. Fortsatt høye tap er hovedårsaken til dette. Finansieringsselskapene (de 5 største med ca. 50 prosent av finansieringsselskapenes samlede forvaltningskapital) fikk også i 1989 et betydelig underskudd. Markedet for finansieringsselskapenes tjenester var i 1989 preget av en svak etterspørsel, noe som blant annet skyldes lavt aktivitetsnivå i norsk næringsliv. De 5 største finansieringsselskapene reduserte forvaltningskapitalen med 45 prosent i 1989. Årsaken er først og fremst utviklingen i Nevi og Storebrand Finans.

Finansieringsselskapene var den gruppe finansinstitusjon som økte rentenettoen mest i 1989. Rentenettoen økte med 0,95 prosentpoeng til 5,16 prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital. Men på grunn av at andre kostnader økte med 1,16 prosentpoeng til 5,64 prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital, ble driftsresultatet før tap noe svakere enn i 1988. Tapene gikk noe ned fra 1988 til 1989, men ligger fortsatt på et meget høyt nivå. Resultatet etter tap bedret seg noe for finansieringsselskapene i 1989, men er fortsatt negativt.

Utviklingen i markedsandeler

Som det fremgår av tabell 9 hadde de fire største forretningsbankene en sterkere vekst i sin forvaltningskapital i 1989 enn de øvrige forretningsbanker. Utviklingen gjennom 1989 representerer således en reverse-ring av utviklingen året før. På sparebanksiden vokste de større distriktsparebankene sterkere enn både Sparebanken ABC og de minste sparebankene. For finansieringsselskapene var det små endringer i markedsandeler mellom de største og de mindre selskapene. De tre største kredittforetakene tapte i 1989 noe av sine markedsandeler til de mindre foretakene.

Tabell 9. Fordeling av forvaltningskapitalen innen ulike grupper finansinstitusjoner. Andeler i prosent

	1987	1988	1989
A. Forretningsbanker			
De fire største	83,4	80,0	83,6
De nye norske	2,0	2,8	2,4
De utenlandske	1,8	2,7	1,9
De øvrige	12,8	13,7	12,1
Totalt	100,0	100,0	100,0
B. Sparebanker			
Sparebanken ABC (nr. 1 i størrelse)	22,9	17,7	16,7
Nr. 2-5 i størrelse	20,6	22,0	26,0
Nr. 6-18 i størrelse	29,6	33,1	32,0
De øvrige	26,9	27,2	25,3
Totalt	100,0	100,0	100,0
C. Finansieringsselskaper			
De fem største	55,7	49,3	49,1
Nr. 6-15 i størrelse	24,2	29,5	28,0
De øvrige	20,1	21,2	22,9
Totalt	100,0	100,0	100,0
D. Kredittforetak			
De tre største	45,8	48,7	42,4
De øvrige	54,2	51,3	57,6
Totalt	100,0	100,0	100,0

Kilde: Norges Bank.

Tabell 10. Innenlandsk kredittilførsel¹⁾ til publikum. Prosentvis fordeling mellom finansinstitusjonene

	1987	1988	1989
Forretnings- og sparebanker	47,0	31,6	52,6
Statsbanker	5,9	16,5	23,6
Private finans.selskaper	9,9	- 2,5	-15,3
Skadeforsikringselskaper	0,5	- 0,7	- 2,9
Livsforsikring, pensjonskasser	8,9	13,3	0,7
Kredittforetak, obl. og sert.	27,8	41,9	47,8
Markedslån	—	—	-7,4
Annen kreditt	0,0	0,0	0,9
Sum	100,0	100,0	100,0

¹⁾ Ekskl. aksjemarkedet.

Kilde: Norges Bank.

Tabell 10 viser hvordan den innenlandske kreditttilførsel er fordelt på de ulike typer finansinstitusjoner. Bankene hadde en sterkere utlånsvekst enn de øvrige institusjoner i 1989 og økte derved sin andel av samlet kreditttilførsel sammenlignet med året før. Også kredittforetakene og statsbankene økte sin andel av kreditttilførselen over det samme tidrom. Finansieringsselskapene reduserte sin virksomhet sterkt i 1989. Det samme var tilfelle, men i svakere grad, for skadeforsikringsselskaper og låneformidlere.

Strukturutvikling for bankene ved inngangen til 1990-årene

I begynnelsen av 1990 har det skjedd store endringer av strukturen blant bankene. I februar 1990 gav myndighetene tillatelse til fusjon mellom Bergen Bank og DnC og etablering av Den norske Bank. Den norske Bank startet sin virksomhet 17. april 1990. Kreditkassen overtar Sunnmørsbanken fra Forretningsbankenes sikringsfond. Kreditkassen vil også fusjonere med Sørlandsbanken. Fokus Bank fusjonerer med Tromsbanken og har også nylig inngått slik avtale med Rogalandsbanken. Også Oslo-banken og Finansbanken har innledet samtaler om en eventuell fusjon. Det samme gjelder Banque Nationale Paris og Kjøpmandsbanken. Svenska Handelsbanken Norge har fått konsesjon til å ta over Oslo Handelsbank. Utviklingen går i retning av stadig færre selvstendige forretningsbanker.

De to største forretningsbankene, Den norske Bank og Kreditkassen, vil anslagsvis få ca. 77 prosent av forretningsbankenes forvaltningskapital. Med unntak av Fokus

Bank har de andre bankene en relativt lav markedsandel.

Også i sparebanksektoren har det skjedd mye på struktursiden. I slutten av 1989 ble fusjonsplanene for etablering av Sparebanken Nor kjent. Sparebanken Nor vil bestå av Sparebanken ABC, Sparebanken Østlandet, Sparebanken Østfold, Sparebanken Vestfold og Sparebanken Buskerud. Sparebanken NOR vil få en forvaltningskapital på 72,5 milliarder kroner og en markedsandel på rundt 30 prosent av sparebankenes forvaltningskapital. Sparebanken NOR vil starte sin virksomhet høsten 1990.

Utviklingen i 1. tertial 1990

Foreløpige tall fra 1. tertial viser at forretningsbankenes driftsresultat før tap er svekket sammenlignet med 1. tertial 1989. Dette skyldes lavere rentenetto og lavere verdipapirinntekter.

Sparebankene (de 19 største) fikk også et svakere driftsresultat før tap i 1. tertial 1990 enn 1. tertial 1989. I motsetning til forretningsbankene, klarte sparebankene å opprettholde omlag samme rentenetto som i 1. tertial ifjor, men også sparebankene fikk lavere verdipapirinntekter.

Forretnings- og sparebankenes driftsresultat før tap ble henholdsvis 1,25 prosent av GFK (gjennomsnittlig forvaltningskapital) og 1,78 prosent av GFK, mens de tilsvarende tall fra 1. tertial 1989 var 2,01 prosent og 2,10 prosent. Tap på utlån og garantier utgjør henholdsvis 1,31 prosent av GFK og 1,24 prosent av GFK. Forretningsbankene fikk da et underskudd i 1. tertial på 0,08 prosent av GFK, mens sparebankene fikk et overskudd på 0,54 prosent av GFK.

Ny 1000-kroneseddel

Hovedkasserer Sylvi Johansen og direktør Per Ulsteen

Norges Bank utgav 23. mai 1990 en ny 1000-kroneseddel. Den nye seddelen i utgave VI vil erstatte den nåværende 1000-kroneseddel i utgave V med portrett av Henrik Ibsen på forsiden og fyrtårnet ved Vardø som baksidemotiv.

Den nye 1000-kroneseddelen bærer portrettet av C. M. Falsen. Christian Magnus Falsen ble født i Christiania i 1782. Han virket som jurist, politiker og embedsmann og var en patriotisk drivkraft i arbeidet for den nye konstitusjonen. Denne konstitu-



sjonen ble grunnlaget for Grunnloven av 17. mai 1814, noe som skaffet ham tilnavnet «Grunnlovens far». Falsen engasjerte seg senere sterkt i unionssaken med Sverige. C. M. Falsen døde i 1830.

Den nye seddelens baksidemotiv er en støpejerns ovnsplate fra 1668, laget av Næs Jernverk (tidligere Baaseland Jernverk) i Aust-Agder. Støpejernsovner av dette slag var fortsatt i bruk på Falsens tid.

Hovedfarven for den nye 1000-kroneseddelen er rød fiolett/blå fiolett. Holdes seddelen opp mot lyset, kan man se vannmerket i et åpent felt på den ene siden og en sikkerhetstråd tvers over seddelen til høyre for portrettet. I papiret finnes det forskjellige typer fargede fibre som sammen med sikkerhetstråden også har egenskaper i spesiell belysning. Kobbertrykket er hovedtrykket på seddelens forside. Det er karakterisert ved et følbart relieff som skyldes tykt fargelag og preging inn i papiret. Som bunntrykk er det benyttet iris — eller regnbuetrykk — det vil si en kontinuerlig overgang fra en farge til en annen.

Norske pengesedler har vært utgitt i 6 utgaver siden kroneverdien ble innført i 1877. Den nye 1000-kroneseddelen er den tredje seddelen i utgave VI.

Da utgave VI ble planlagt, valgte man å satse på en ny og mer moderne design, men med bibehold av nasjonale motiver og portretter av kjente kvinner og menn. Utformingen ble basert på ideskisser fra grafisk designer Leif Anisdahl, mens seddeltrykkeriets egen grafiker Sverre Morken har stått for selve originalarbeidet på den nye 1000-kroneseddelen.

Det mest typiske særtrekk ved den nye seddelutgaven er at valøren — verdiangivelsen — fremtrer som et sentralt blikkfang på forsiden. Portrettene som ble valgt er plassert på venstre side mot en bakgrunn som harmonerer med seddelens utforming. På høyre side er et åpent felt for vannmerke.

Den foreløpig siste seddel i den nye utgave blir en 500-kroneseddel som er under forberedelse, med planlagt utgivelse i 1991. Portrettet på denne vil være av E. Grieg. Baksidemotivet er rosemaling, og seddelen vil få en blå hovedfarge.

De nye sedler i utgave VI har formater som er mindre enn tidligere og er tilpasset maskinell behandling og bruk i automater. Således har 100-, 500- og 1000-kroneseddelen samme bredde (78 mm), 50-kroneseddelen er noe smalere (67 mm). Lengden er henholdsvis 135 mm for 50-kroner, 145 mm for 100-kroner og 155 mm for 500- og 1000-kroner.

Pr. idag er følgende sedler gyldig som tvungent betalingsmiddel:

- 50 kroner. Utgave VI (Aa. O. Vinje)
- 100 kroner. Utgave VI (C. Collett)
- 500 kroner. Utgave V (N. H. Abel)
- 1 000 kroner. Utgave V (H. Ibsen)
- 1 000 kroner. Utgave VI (C. M. Falsen)

I henhold til lov om Norges Bank og pengevesenet av 24. mai 1985, §15, kan banken ved forskrift bestemme at sedler av en bestemt utgave skal settes ut av omløp. Når en seddel settes ut av omløp, opphører den å være gyldig betalingsmiddel ett år etter kunngjøring. Norges Bank vil ha innløsningsplikt i ytterligere ti år.

Norges Bank har utgitt en informasjonsbrosjyre i forbindelse med lansering av den nye 1000-kroneseddelen. Det blir her påpekt hva man bør være oppmerksom på: så som papirets spesielle egenskaper, et vannmerke som er synlig mot lyset og innlagt sikkerhetstråd. Videre beskrives trykkmetodene, spesielt kobbertrykk som er særegent for sedler. Andre elementer som er spesielle for våre pengesedler blir også omtalt.

Utenlandske direkte investeringer i Norge

Konsulent Marit Hoel, konsulent i Statistikkavdelingen i Norges Bank

Norges Bank har gjennomført en spørreundersøkelse om utlendingers eierinteresser i norske foretak ved utgangen av 1987 og 1988. Undersøkelsen viser at utenlandsk direkte investert kapital i Norge pr. 31. desember 1988 representerte 41,0 milliarder kroner. Direkte investert kapital omfatter i denne artikkelen utenlandske eieres andel av foretakenes totale egenkapital inklusive aksjekapital, samt deres langsiktige nettofordringer på de norske foretakene. Over en tredel av kapitalen var plassert i varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet. USA var totalt sett det største eierlandet. Tilsvarende tall for 1987 var 37,3 milliarder kroner.

For første gang har Norges Bank innhentet informasjon som gir grunnlag for å anslå hvor stor del av fortjenesten i utenlandskeide foretak i Norge som blir pløyd tilbake i de norske foretakene. Anslagsvis utgjorde slikt reinvestert utbytte 4,8 milliarder kroner i 1988 og 6,9 milliarder kroner i 1987. Det tilsier isolert sett en tilsvarende forverring av driftsbalansen for disse årene i forhold til publiserte data. Norsk reinvestert utbytte i utenlandske foretak er foreløpig ikke kjent, så vi kan ikke si noe om nettovirkningen av slik kapitalavkastning på driftsbalansen.

Norges Banks statistikk for direkte investeringer

Norges Bank utarbeider løpende statistikk over utenlandske direkte investeringer i Norge og tilsvarende norske i utlandet som ledd i arbeidet med valutastatistikken og utenriksregnskapet (se artikkel i Penger og Kreditt 2/1989 om internasjonalisering av norsk næringsliv). En direkte investering er en investering over landegrensene der investor har til hensikt å opprette en varig økonomisk forbindelse og utøve effektiv innflytelse på virksomheten i investeringsobjektet. En slik investor kalles en direkte investor. Denne definisjonen følger Det internasjonale valutafondets (IMF) og OECDs anbefalinger. Skillet mellom direkte investeringer og plasseringer i aksjer og andeler av mer kortsiktig finansiell karakter (kalt porteføljeinvesteringer), knytter seg til investors intensjon med investeringen. Den er ofte vanskelig å avdekke, og en korrekt statistikkføring er komplisert.

Norges Banks statistikk på området bygger på meldinger om betalingsstrømmer til

og fra utlandet. Disse danner grunnlaget for valutastatistikken, en viktig bestanddel i utenriksregnskapet. Transaksjoner som ikke medfører betalinger, er det vanskelig å fange opp i valutastatistikken. Reinvestert utbytte er en slik størrelse, og spørreundersøkelsen har gitt oss et anslag på omfanget av inngående direkte investeringer av denne typen. Undersøkelsen har også gitt oss beholdningstall som supplement til den løpende statistikken.

Utenlandske eierinteresser og direkte investert kapital

Norges Banks spørreundersøkelse har kartlagt utlendingers eierinteresser i norske foretak ved utgangen av 1987 og 1988. Vi har fått opplysninger om alle utenlandske aksjeposter, uavhengig av størrelse og annen utenlandsk innflytelse på foretaket. Som før nevnt er det vanskelig å skille mellom direkte investeringer og porteføljeinvesteringer i aksjer. I praksis er det vanlig å si at alle oppkjøp over en viss andel av aksjeka-

pitalen i et selskap regnes som direkte investering. Internasjonalt settes denne grensen ofte ved ti prosent, og det har vi også valgt å gjøre, som hovedregel, i denne undersøkelsen. Investors hensikt med investeringen er likevel det avgjørende for klassifiseringen, og en direkte investering kan oppstå ved lavere eierandel enn ti prosent.

Direkte investeringer har som regel sitt utspring i overtakelse av aksjer eller andeler i et annet lands foretak. Slike investeringer omfatter imidlertid mer enn det. I følge IMF's anbefalinger inkluderer de all kapital som kan sies å være brakt inn i foretaket av direkte investorer, og som knytter seg til disse investorenes langsiktige hensikter med foretaket. Direkte investert kapital i norske foretak er i denne artikkelen definert som bestående av to komponenter. Den første er beregnet ut fra den utenlandske direkte investors eierandel multiplisert med den totale egenkapitalens bokførte verdi. Det andre leddet er den samme eiers langsiktige nettofordringer på det norske foretaket. Ideelt sett skulle vi ha operert med markedsverdier i stedet for bokførte verdier. Da det ikke er praktisk mulig, må vi nøye oss med å gjøre oppmerksom på at bruken av bokførte verdier sannsynligvis medfører en undervurdering av de aktuelle størrelsene.

Spørreundersøkelse om utlendingers eierinteresser i norske foretak

Spørreundersøkelsen er blitt gjennomført som en totaltelling og er basert på et visst samarbeid med Statistisk sentralbyrå (SSB). Vår henvendelse gikk til omtrent 2 500 norske foretak. Rundt 86 prosent av de spurte har svart; et resultat vi er godt fornøyd med. Visse register- og måleproblemer er det korrigeret for ved hjelp av sammenlikninger mellom våre data og publiserte tall fra SSB over utenlandske eierinteresser i norske aksjeselskaper ved utgangen av 1987. Vi gjør oppmerksom på at tallene for 1988 er forbundet med noe større usikker-

het enn de for 1987, fordi de samme korreksjonsfaktorene er brukt for begge årene. 1988-tallene fanger med andre ord ikke opp de endringene som har skjedd på grunn av at nye foretak er kommet til med utenlandske eiere i løpet av 1988. Det er derfor grunn til å tro at den utenlandske direkte investerte kapitalen i Norge var større ved utgangen av 1988 enn disse resultatene viser.

41 milliarder kroner i utenlandsk direkte investert kapital i 1988

I følge undersøkelsen er beholdningen av utenlandsk direkte investert kapital i Norge ved utgangen av 1988 beregnet til 41,0 milliarder kroner. Det framgår av tabell 1 at det var en økning på 3,7 milliarder kroner fra 31. desember 1987. Av totaltallet i 1988 utgjorde 32,6 milliarder kroner egenkapital. Total egenkapital i disse foretakene var på 45,6 milliarder kroner. Her utgjorde aksjekapitalen 18,0 milliarder kroner, og av dette hadde utenlandske direkte investorer aksjer for 12,5 milliarder kroner. Disse eiernes langsiktige fordringer på foretakene var på 10,2 milliarder kroner ved utgangen av 1988, mens gjelden var på 1,8 milliarder kroner.

Tabell 1. Utenlandsk direkte investert kapital i Norge ved utgangen av 1987 og 1988

	1987		1988	
	Mrd. kr	Prosent	Mrd. kr	Prosent
Direkte investorers andel av egenkapital	29,9	80,2	32,6	79,5
Herav aksjer	11,4	30,6	12,5	30,5
+ Langsiktige fordringer på norske foretak	8,8	23,6	10,2	24,9
– Langsiktig gjeld til norske foretak	1,4	3,8	1,8	4,4
Totalt	37,3	100,0	41,0	100,0

Tabell 2. Utenlandsk direkte investert kapital i Norge¹⁾, etter land, ved utgangen av 1987 og 1988

	1987		1988	
	Mrd. kr	Prosent	Mrd. kr	Prosent
USA	9,1	24,4	11,1	27,1
Sverige	7,9	21,2	9,9	24,1
Frankrike	8,2	22,0	8,4	20,5
Nederland	1,9	5,1	3,1	7,6
Sveits	2,0	5,4	2,6	6,3
Storbritannia	3,8	10,2	1,7	4,1
Vest-Tyskland	1,1	2,9	1,5	3,7
Danmark	1,2	3,2	1,4	3,4
Øvrige land	2,1	5,6	1,3	3,2
Norden	9,6	25,7	11,9	29,0
EF	17,8	47,7	16,6	40,5
Totalt	37,3	100,0	41,0	100,0

¹⁾ Direkte investert kapital omfatter direkte investorers eierandel av total egenkapital, samt deres langsiktige nettofordringer på de norske foretakene.

Tabell 2 viser at det største eierlandet begge årene var USA. Ved utgangen av 1988 stod USA for 27,1 prosent av den direkte investerte kapitalen. De to andre landene som klart skiller seg ut, er Sverige og Frankrike med henholdsvis 24,1 og 20,5 prosent. Både USA og Sverige hadde en markert økning fra 1987 til 1988. Av de landene som har forholdsvis mye direkte investert kapital i Norge, var det bare Storbritannia som viste en beløpsmessig nedgang i denne perioden, men også Frankrikes andel gikk tilbake. EF-landene sett under ett dekket ved utgangen av 1988 40,5 prosent av den direkte investerte kapitalen, mens Norden hadde 29,0 prosent.

Mest i varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet

Ut fra hovedinndelingen i standard for næringsgruppering kan vi studere noen viktige trekk ved det innsamlede datamaterialet. Store deler av de utenlandske direkte investeringene skjer i følge spørreundersøkelsen innen varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet.

Tabell 3. Utenlandsk direkte investert kapital i Norge¹⁾, etter næring, ved utgangen av 1987 og 1988

	1987		1988	
	Mrd. kr	Prosent	Mrd. kr	Prosent
Varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet	9,9	26,5	14,0	34,1
Oljeutvinning og bergverksdrift	11,4	30,6	9,1	22,2
Bank- og finansieringsvirksomhet, forsikringsvirksomhet, eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting	7,8	20,9	8,9	21,7
Industri	6,5	17,4	6,9	16,8
Bygge- og anleggsvirksomhet	0,9	2,4	1,1	2,7
Transport, lagring, post og telekommunikasjoner	0,6	1,6	0,7	1,7
Andre næringer og uoppgett næring	0,2	0,5	0,3	0,7
Totalt	37,3	100,0	41,0	100,0

¹⁾ Direkte investert kapital omfatter direkte investorers eierandel av total egenkapital, samt deres langsiktige nettofordringer på de norske foretakene.

Ved utgangen av 1988 var 34,1 prosent av den direkte investerte kapitalen plassert her (se tabell 3). Det er en markert økning fra 1987 da varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet hadde 26,5 prosent av denne kapitalen. I denne næringsgruppen var foretak innenfor engros- og agenturhandel de absolutt største mottakerne av direkte investert kapital. Oljeutvinning og bergverksdrift er også en stor næringsgruppe på dette området. Pr. 31. desember 1988 stod denne gruppen for 22,2 prosent av den direkte investerte kapitalen, og foretak som driver med utvinning av råolje og naturgass, utgjorde det aller meste. Ved utgangen av 1987 var oljeutvinning og bergverksdrift den største gruppen med 30,6 prosent. Andre næringer med en stor andel av den direkte investerte kapitalen i Norge i 1988 var bank- og finansieringsvirksomhet, forsikringsvirksomhet, eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting (heretter kalt finansiell og forretningsmessig tjenestey-

ting) med 21,7 prosent. Nesten halvparten av dette befant seg i datterselskaper og filialer av utenlandske oljeselskaper og kan ses på som en del av finansieringen av oljesektoren. Tar vi hensyn til det, finner vi at foretak tilknyttet utvinning av råolje og naturgass i alt stod for nær en tredel av den direkte investerte kapital ved utgangen av 1988. Industrien hadde 16,8 prosent på samme tidspunkt. Dette var fordelt på mange industrigrener, men produksjon av verkstedprodukter var den klart største med vel en tredel av den norske industriens direkte investerte kapital.

De største eierlandene har noe ulik struktur når det gjelder hvilke næringer de investerer i. Den direkte investerte kapitalen fra USA var ved utgangen av 1988 hovedsakelig fordelt på varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet og finansiell og forretningsmessig tjenesteyting. Sverige hadde investert mest i varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet, men også industri og finansiell og forretningsmessig tjenesteyting

Tabell 4. Sysselsetting i norske foretak med direkte investert kapital fra utlandet, etter næring, ved utgangen av 1987 og 1988

	1987		1988	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent
Varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet	43 180	36,4	38 970	31,9
Bank- og finansieringsvirksomhet, forsikringsvirksomhet, eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting	21 880	18,5	32 740	26,8
Industri	32 010	27,0	29 000	23,7
Bygge- og anleggsvirksomhet	6 330	5,3	6 260	5,1
Oljeutvinning og bergverksdrift	5 040	4,3	4 970	4,1
Transport, lagring, post og telekommunikasjoner	3 660	3,1	3 780	3,1
Andre næringer og uoppgitt næring	6 390	5,4	6 450	5,3
Totalt	118 490	100,0	122 170	100,0

var godt representert. Frankrike var nesten utelukkende involvert i oljeutvinning og bergverksdrift.

Vi har ikke detaljerte opplysninger om de utenlandske eiernes næringstilhørighet. Rundt 80 prosent av de norske foretakene som er med i undersøkelsen har svart at de, på de gitte tidspunktene, drev i samme bransje som de utenlandske investorene. Dette resultatet ser ut til å være nokså jevnt fordelt over næringene.

De norske foretakene som er omtalt i denne artikkelen, hadde en samlet sysselsetting på i overkant av 122 000 i 1988. Tabell 4 viser at 31,9 prosent av disse arbeidet innen varehandel, hotell- og restaurantdrift, mens finansiell og forretningsmessig tjenesteyting dekket 26,8 prosent. Industrien var den tredje største næringsgruppen med 23,7 prosent.

Det «typiske» utenlandskeide foretaket

Finnes det «typiske» utenlandskeide foretaket? Det gjør det nok ikke, men en del karakteristiske trekk kan framheves. De fleste norske foretakene i undersøkelsen som vi har registrert som objekt for direkte investeringer, var majoritets eid fra utlandet både i 1987 og i 1988. I rundt 85 prosent av foretakene hadde den utenlandske eieren 50 prosent eller mer av aksjekapitalen, og i 70 prosent av tilfellene var eierandelen så høy som 90-100 prosent. Disse 70 prosentene dekket 76 prosent av den direkte investerte kapitalen i 1988, og nesten alle langsiktige gjelds- og fordringsforhold mellom de norske foretakene og de utenlandske eierne var konsentrert i denne gruppa. Over 80 prosent av alle foretakene med direkte investert kapital hadde utenlandske representanter i sine styrende organer.

Et annet typisk trekk ved det innsamlede datamaterialet er at små foretak dominerer. Det er vanskelig å skille mellom små, mellomstore og store foretak i alle bransjer sett under ett. Følgende grenser har vært en del brukt: Bedrifter med færre enn 20 ansatte

kalles små, bedrifter med 20-99 ansatte betegnes som mellomstore og bedrifter med 100 eller flere ansatte som store bedrifter. Ut fra denne anslagsvise inndelingen kan vi si at over to tredeler av de norske foretakene med direkte investert kapital fra utlandet ved utgangen av 1988 var små. Den mellomstore gruppen utgjorde 20 prosent av foretakene, mens nesten 10 prosent var store foretak. Rapportenheten i spørreundersøkelsen var de juridiske enhetene, og en inndeling på konsernnivå kunne ha gitt noe annerledes resultater. Det er likevel grunn til å tro at de små enhetene ville dominere uansett.

Det nærmeste vi kan komme det «typiske» utenlandskeide foretaket er altså kjennetegn som en eier og få ansatte. Foretak med fem eller færre ansatte utgjorde nesten halvparten av alle foretak med direkte investert kapital i 1988. Helt løst kan vi skisere noen trekk som er felles for disse minste foretakene. For de fleste var aksjekapitalen mindre enn en million kroner, og for over halvparten var den under 100 000 kroner. Mange av foretakene tilhørte næringsene varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet eller finansiell og forretningsmessig tjenesteyting. Som i datamaterialet forøvrig drev de fleste utenlandske eierne i samme bransje som det norske datterselskapet. Rundt 50 prosent av direkte investorene kom fra Sverige eller Danmark.

Reinvestert «utbytte»

En interessant størrelse i forbindelse med direkte investeringer er tilbakeholdt overskudd. Den delen av overskuddet som ikke utbetales som utbytte til eierne, men som pløyes inn i foretaket, kan ses på som utbytte som eierne reinvesterer direkte i foretaket. I prinsippet skal derfor utlendingenes andel av det tilbakeholdte overskuddet i foretak hvor de har foretatt direkte investeringer, inngå i utenriksregnskapet som kapitalavkastning. Samtidig skal tilsvarende beløp føres i kapitalbalansen som direkte

investeringer. Da slike investeringer ikke medfører transaksjoner, fanges de sjelden opp av det løpende statistikkssystemet. Det er dermed grunn til å tro at direkte investeringer blir underestimert i utenriksregnskapet.

Før reinvestert utbytte kan tas inn i utenriksregnskapet, må flere spørsmål besvares. Det må drøftes hvilket resultatbegrep som skal danne grunnlag for beregningene. Det betyr at konsekvenser av den skattemessige siden og av ulike opplegg for utbetaling av utbytte må vurderes for å komme fram til den reelle verdien av tilbakeholdt overskudd i foretakene. Det må selvsagt også foreligge data både for utgående og inngående investeringer.

Resultatene fra spørreundersøkelsen gir grunnlag for å anslå omfanget av utenlandske direkte investeringer i Norge som skyldes reinvestert utbytte i 1987 og 1988. På grunn av de uavklarte spørsmålene i avsnittet over, må disse tallene ses på som foreløpige beregninger forbundet med en del usikkerhet. Resultatene viser at reinvestert utbytte fra utenlandske direkte investorer ser ut til å utgjøre store beløp. I følge undersøkelsen var de i 1988 på 4,8 milliarder kroner, mens tilsvarende tall for 1987 var 6,9 milliarder kroner. Da dette representerer kapitalavkastning for utlandet, skal driftsbalansen i prinsippet reduseres med samme beløp. Vi har ikke tall for norske direkte investeringer i utlandet som følge av reinvestert utbytte og kan dermed ikke si hvor stor nettovirkningen på driftsbalansen for 1987 og 1988 ville være.

Tar vi for oss 1988-resultatene litt nærmere, finner vi at bak det reinvesterte beløpet på 4,8 milliarder kroner stod et overskudd på 7,9 milliarder kroner, mens 3,1 milliarder kroner ble delt ut i utbytte til direkte investorene. Tallene viser også at det meste av fortjenesten dette året kom i foretak med stor utenlandsk innflytelse. Samlet overskudd i de foretakene som er omtalt i denne artikkelen, var på 8,1 milliarder kroner. I 1987 hadde direkte investorene en

noe mindre andel av det samlede overskuddet. Reinvestert utbytte i foretak som gikk med overskudd i 1988, var på 9,9 milliarder kroner, mens foretak som viste underskudd, trakk totalen ned med 5,1 milliarder kroner.

Resultatene viser at andelen av reinvestert utbytte varierer sterkt mellom næringene fra år til år. Den absolutt største reinvesteringen av utbytte i 1988, rundt 97 prosent, skjedde innenfor varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet. Også innenfor oljeutvinning og bergverksdrift var reinvestert utbytte forholdsvis stort for de foretakene som gikk med overskudd, men store tap i andre foretak trakk denne næringsgruppas andel ned til 4,7 prosent. Tapene i finansiell og forretningsmessig tjenesteyting bidrog til at totalt reinvestert utbytte i disse næringene for 1988 ble negativt. I 1987 var oljeutvinning og bergverksdrift størst med 48 prosent, mens 28 prosent skjedde i næringsgruppa finansiell og forretningsmessig tjenesteyting. Bare rundt fem prosent av reinvestert utbytte dette året havnet i varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet.

Også fra investorland til investorland er det store forskjeller i reinvestert utbytte mellom 1987 og 1988. Dette har sammenheng med hvilke næringsgrupper de enkelte land er involvert i. USA var det landet som bidrog med mest reinvestert utbytte i 1988. Over 50 prosent kom derfra, mens Sverige stod for nesten 30 prosent. Store tap i en del av foretakene med direkte investert kapital fra Storbritannia bidrog til negativt reinvestert utbytte derfra. I 1987 var situasjonen omvendt for USA og Storbritannia, og sistnevnte land var da størst når det gjaldt reinvestert utbytte i Norge, med nesten 33 prosent. Sverige hadde en stor andel også dette året, i overkant av 30 prosent.

Reinvestert utbytte varierer nokså mye i forhold til samlet fortjeneste i foretakene, både fra næring til næring og fra land til land. Det er også visse forskjeller mellom de to årene, og vi har ikke nok informasjon foreløpig til å si om det er systematiske ulikheter i forholdet mellom reinvestert og utbetalt utbytte.

Oversikt over virkemiddelbruk overfor finansinstitusjonene

Oppstillingen på de følgende sider har til formål å gi en kortfattet oversikt over virkemiddelbruken overfor de ulike typer finansinstitusjoner i den nærmeste foregående perioden. All praktisk anvendelse av bestemmelsene bør skje på grunnlag av rundskrivene fra Norges Bank. Listen er ajourført pr. 14. juni 1990.

BANKENES LÅNEADGANG I NORGES BANK

D-lån (Se rundskriv nr. 14/21. september 1989)

Periode	Låneramme, prosent av beregningsgrunnlaget	Gjennomsnittlig lån (mrd.kroner)	Periode	Rente	
				Nominell	Effektiv
1989			1989		
Januar	220 ¹	32,0	01.01.—09.01.:	12,0%	12,7%
Februar	170	32,8	10.01.—13.02.:	11,5%	12,1%
Mars	165	27,7	14.02.—08.05.:	11,0%	11,5%
April	195	35,4	09.05.—21.06.:	10,5%	11,0%
Mai	175	29,5	22.06.—15.11.:	10,0%	10,5%
Juni	235	42,1	16.11.—31.12.:	11,0%	11,5%
Juli	190	34,5			
August	200	34,8	1990		
September	180	33,1	f.o.m. 01.01.:	11,0%	11,5%
Oktober	210 ²	36,4			
November	175	31,6			
Desember	220	38,8			
1990					
Januar	185	29,7			
Februar	160	30,8			
Mars	160	29,0			
April	185	29,7			
Mai	190	31,2			
Juni	130				

¹ For beregningsgrunnlag, se rundskriv nr. 22/20. desember 1988.

² Nytt beregningsgrunnlag, se rundskriv nr. 14/21. september 1989.

F-lån (Se rundskriv nr. 14/21. september 1989)

Løpetid	Beløp (mrd.kroner)		Veid gjennomsnittrente, prosent p.a.	
	Tegnet	Tildelt	Nominell	Effektiv
1989				
05.01—02.05 (117 dgr)	13,4	4,0	12,20	12,71
05.01—02.10 (270 dgr)	9,8	4,0	11,99	12,17
01.02—01.02.1990 (365 dgr)	15,4	5,0	11,34	11,34
06.04—01.08 (117 dgr)	11,3	4,0	11,48	11,93
06.04—02.01.1990 (271 dgr)	10,4	4,0	11,50	11,67
02.05—01.11 (183 dgr)	18,0	5,0	11,28	11,60
01.06—01.09 (92 dgr)	16,9	5,0	11,16	11,63
01.08—02.05.1990 (274 dgr)	15,4	4,0	11,43	11,59
02.10—02.04.1990 (182 dgr)	15,9	4,0	11,02	11,32
01.12—03.12.1990 (367 dgr)	14,4	5,1	12,11	12,11
1990				
04.01—02.07 (179 dgr)	20,5	6,0	12,33	12,72
01.02—01.08 (181 dgr)	18,7	6,0	11,80	12,15
01.03—03.09 (186 dgr)	21,2	6,0	11,51	11,84
02.04—01.10 (182 dgr)	23,1	6,0	12,18	12,55
02.05—01.11 (183 dgr)	16,6	6,0	12,64	13,04
01.06—03.12 (185 dgr)	19,1	6,0	11,77	12,11

KREDITTLOVENS VIRKEMIDLER

Banker

Kredittlovens bestemmelser om primær- og tilleggsreservekrav for forretnings- og sparebanker har ikke vært anvendt etter 1987, jf. rundskriv nr. 12/9. juni 1987 og nr. 20/12. oktober 1987.

Finansieringsselskaper

Kredittlovens bestemmelser om primærreservekrav for finansieringsselskaper har ikke vært anvendt etter 1987, jf. rundskriv nr. 20/12. oktober 1987. Bestemmelsene om utlånsregulering for disse selskapene har ikke vært anvendt etter 1988, jf. rundskriv nr. 13/28. juni 1988.

Livsforsikringsselskaper

Kredittlovens bestemmelser om primærreservekrav for livsforsikringsselskaper har ikke vært anvendt etter 1987, jf. rundskriv nr. 12/9. juni 1987.

Skadeforsikringsselskaper

Kredittlovens bestemmelser om utlånsregulering av skadeforsikringsselskaper har ikke vært anvendt etter 1988, jf. rundskriv nr. 13/28. juni 1988.

Alle finansinstitusjoner

Garantireguleringen som omfattet alle finansinstitusjoner, har ikke vært anvendt etter 1988, jf. rundskriv nr. 13/28. juni 1988.

Emisjonsregulering

- 28.2.89 (Se rundskriv nr. 4/3. mars 1989)
Nye emisjonsforskrifter, hvor blant annet den særlige emisjonsreguleringen av kommunale og fylkeskommunale låneopptak over obligasjonsmarkedet oppheves.
- 7.4.89 (Se rundskriv nr. 6/12. april 1989)
Sparebanker, forretningsbanker og finansieringsselskaper får adgang til å legge ut obligasjoner med løpetid inntil 36 måneder, mot tidligere inntil 24 måneder.
- 7.12.89 (Se rundskriv nr. 15/7. desember 1989)
Utlendinger gis adgang til å legge ut obligasjonslån i norske kroner i Norge. Slik utleggelse skal lisensieres fra Norges Bank, men det legges til grunn en liberal praksis.

Tabeller

1. Norges Bank. Balanse
2. Postgiro. Balanse
3. Postsparebanken. Balanse
4. Statsbanker. Balanse
5. Forretnings- og sparebanker. Balanse
6. Forretnings- og sparebanker. Utlån og innskudd fordelt på publikumssektorer
7. Private kredittforetak. Balanse
8. Private finansieringsselskaper. Balanse
9. Livsforsikringsselskaper. Balanseutdrag
10. Private og kommunale pensjonskasser og –fond. Balanseutdrag
11. Skadeforsikringsselskaper. Balanseutdrag
12. Beholdning av aksjer registrert i VPS fordelt på eiersektorer. Pålydende og markedsverdi
13. Aksjekapitalen registrert i VPS fordelt på utstedersektorer. Pålydende verdi
14. Kjøp og salg av aksjer registrert i VPS fordelt på kjøper-, selger- og utstedersektorer. Markedsverdi
15. Beholdning av obligasjoner registrert i VPS fordelt på eiersektorer. Pålydende og markedsverdi
16. Beholdning av obligasjoner registrert i VPS fordelt på utstedersektorer. Pålydende verdi
17. Kjøp og salg av obligasjoner registrert i VPS fordelt på kjøper-, selger- og utstedersektorer. Markedsverdi
18. Beholdning av sertifikater fordelt på eiersektorer. Bokført og pålydende verdi.
19. Beholdning av sertifikater fordelt på utstedersektorer. Pålydende verdi.
20. Markedslån. Beholdningstall
21. Kredittindikator og pengemengde
22. Innenlandsk kreditttilførsel til publikum etter kilde
- 23a. Endringer i pengemengden etter kilde. Mill. kr.
- 23b. Endringer i pengemengden etter kilde. Prosent
- 23c. Sammensetningen av pengemengden
24. Indikator for husholdningenes finansinvesteringer etter utvalgte finansobjekter.
25. Pengemarkedets likviditet
26. Kortsiktige nominelle rentesatser
27. Kortsiktige rentesatser for sentrale valutaer i euromarkedet og rentedifferanse overfor utlandet

- | | |
|---|---|
| <p>28. Norske kroner. Kursindeks og kurser overfor en del enkeltvalutaer. Månedsgjennomsnitt av midtkurser notert på Oslo Børs</p> <p>29. Effektiv rente på statspapirer</p> <p>30. Forretnings- og sparebanker. Gjennomsnittlige rente- og provisjonssetter på disponerte utlån i norske kroner ved utgangen av kvartalet</p> <p>31. Forretnings- og sparebanker. Gjennomsnittlige rentesatser på innskudd i norske kroner ved utgangen av kvartalet</p> <p>32. Forretnings- og sparebanker. Rente- og kredittprovisjonsinntekter i prosent p.a. av midlere trukne utlån til norske låntakere</p> <p>33. Forretnings- og sparebanker. Renteutgifter i prosent p.a. av midlere innskudd fra norske innskytere</p> | <p>34. Livsforsikringsselskaper. Gjennomsnittlige rentesatser etter utlånsform</p> <p>35. Utenriksregnskap for Norge</p> <p>36. Norges fordringer og gjeld overfor utlandet</p> <p>37. Valutabanker. Utestående valutaterminforretninger med andre sektorer mot oppgjør i norske kroner</p> <p>38. Valutabanker. Totalposisjon i valuta</p> <p><i>Standard tegn:</i></p> <p>. Tall kan ikke forekomme</p> <p>.. Oppgave mangler</p> <p>... Oppgave mangler foreløpig</p> <p>— Null</p> <p>0 } Mindre enn en halv av den</p> <p>0,0 } brukte enhet</p> |
|---|---|

Merk:

Hvis annen definisjon ikke er gitt, omfatter publikum «foretak, kommuner og privatpersoner», dvs. sektorene 510—890 i Kredittmarkedsstatistikken.

Tabell 1. Norges Bank. Balanse (Mill. kroner)

	31/3 1989	30/6 1989	30/9 1989	31/12 1989	31/3 1990
Internasjonale reserver	92 759	94 619	96 577	93 380	91 217
Motverdi av IMF's kronebeholdning	2 223	2 185	2 262	2 229	2 353
Andre fordringer på utlandet	0	25	25	25	25
Innskudd i norske banker	2 832	2 501	2 616	2 465	2 617
Norske statskassaveksler og omsettelige sertifikater	4 120	2 410	4 860	16 859	13 903
Norske ihendehaverobligasjoner	9 508	10 143	10 459	15 292	11 725
Utlån til forretnings- og sparebanker	63 258	73 797	56 619	59 681	56 562
Utlån til private finansieringsselskaper	27	0	2	0	0
Statsgaranterte fiskelån	128	126	143	143	143
Andre utlån til publikum	493	353	407	756	195
Andre innenlandske fordringer etc.	4 867	4 454	4 506	3 655	3 320
Diverse reguleringer	0	0	0	0	1 444
Utgifter	2 687	5 861	8 418	0	2 686
Fordringer i alt	182 902	196 474	186 894	194 485	186 190
Gjeld til utlandet	2 483	2 806	2 756	2 660	2 425
Motverdi av SDR i IMF	1 491	1 496	1 480	1 454	1 436
Sedler og mynt i omløp	28 522	29 231	30 084	31 606	28 646
Innskudd fra offentlig forvaltning	89 561	103 029	83 550	121 094	107 182
Innskudd for forretnings- og sparebanker	2 841	289	72	48	44
Innskudd fra andre finansinstitusjoner	775	1 310	1 146	484	967
Innskudd fra Postverket (inkl. Postgiro)	6 492	1 115	1 377	1 597	2 332
Innskudd fra andre innenlandske sektorer	1 563	719	4 291	710	1 491
Skattefrie fondsavsetninger	893	881	823	800	722
Annen innenlands gjeld	2 589	5 231	7 556	131	2 563
Fonds etc.	40 009	40 009	40 009	33 901	33 901
Diverse reguleringer	189	309	24	0	0
Innenlandske inntekter	3 985	6 917	9 022	0	3 095
Utenlandske inntekter	1 509	3 132	4 704	0	1 386
Gjeld og egenkapital i alt	182 902	196 474	186 894	194 485	186 190

Kilde: Norges Bank.

Tabell 2. Postgiro. Balanse (Mill. kroner)

	31/3 1989	30/6 1989	30/9 1989	31/12 1989	31/1 1990
Bankinnskudd	643	332	397	798	-467
Stats- og statsbankobligasjoner	478	463	459	444	445
Andre obligasjoner	142	137	130	125	119
Utlån til statsforvaltningen	30 500	31 000	30 700	33 500	30 800
Andre aktiva	3387	532	833	820	2 647
Aktiva i alt	35 150	32 464	32 519	35 287	33 544
Innskudd fra:					
Statsforvaltningen	26 932	25 529	25 109	26 183	25 772
Publikum	4 665	4 652	4 889	6 474	4 820
Andre sektorer	3 553	2 283	2 521	2 630	2 952
Annen gjeld	0	0	0	0	0
Passiva i alt	35 150	32 464	32 519	35 287	33 544

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 3. Postsparebanken. Balanse (Mill. kroner)

	31/3 1989	30/6 1989	30/9 1989	31/12 1989	31/1 1990
Kassebeholdning og bankinnskudd	248	298	372	83	335
Statssertifikater	13 258	13 610	14 509	14 950	16 700
Andre sertifikater	0	0	0	0	0
Statsobligasjoner	5 827	5 778	5 715	5 661	5 625
Andre obligasjoner	57	52	49	44	43
Utlån til statsforvaltningen	2 558	2 557	2 508	2 278	2 478
Utlån til publikum	7 386	7 446	7 667	8 394	8 601
Andre aktiva	1 976	3 839	4 860	1 371	1 249
Aktiva i alt	31 310	33 580	35 680	32 781	35 031
Innskudd fra:					
Publikum	27 902	27 810	29 406	31 209	32 180
Andre sektorer	0	0	0	0	0
Annen gjeld	3 408	5 770	6 274	1 572	2 851
Passiva i alt	31 310	33 580	35 680	32 781	35 031

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 4. Statsbanker. Balanse (Mill. kroner)

	31/3 1989	30/6 1989	30/9 1989	31/12 1989	31/1 1990
Kassebeholdning og bankinnskudd	1 144	1 406	1 124	1 428	1 575
Utlån i alt	149 815	152 071	154 584	156 512	158 269
Herav:					
Til publikum	148 539	150 554	152 756	154 714	157 074
Andre fordringer på statskassen	3 441	3 441	3 441	3 441	3 441
Andre aktiva	12 065	16 949	21 895	9 460	8 262
Aktiva i alt	166 465	173 867	181 044	170 841	171 547
Ihendehaverobligasjonslån	21 397	22 246	22 322	22 342	22 778
Herav:					
I norske kroner	13 182	14 137	14 317	14 713	15 324
I utenlandsk valuta	8 215	8 109	8 005	7 629	7 454
Andre lån	126 888	131 352	130 704	136 359	137 344
Herav:					
Statskassen	122 624	127 207	126 865	132 750	134 544
Aksjekapital, fond m.v.	7 546	7 534	7 702	8 269	8 082
Andre passiva	10 634	12 735	20 316	3 871	3 343
Passiva i alt	166 465	173 867	181 044	170 841	171 547

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 5. Forretnings- og sparebanker. Balanse (Mill. kroner)

	31/3 1989	30/6 1989	30/9 1989	31/12 1989	31/3 1990
Eiendeler					
Primærlikvider	3 799	3 862	3 156	3 840	3 141
Statssertifikater	3 320	4 750	4 549	4 207	4 942
Andre sertifikater	9 934	8 509	8 172	5 099	6 942
Stats- og statsbankobligasjoner	35 385	35 288	32 533	31 487	32 520
Private og kommunale obligasjoner	33 242	36 073	35 313	33 661	32 953
Innskudd i forretnings- og sparebanker	9 501	10 063	10 305	5 588	14 929
Innskudd i utenlandske banker	14 728	17 179	17 177	11 910	19 185
Lån til utlandet	19 730	21 619	21 252	20 421	21 808
Utlån til publikum	348 971	357 678	357 894	372 244	373 579
Herav:					
Rammelån	91 842	90 372	87 013	83 245	83 050
Nedbetalingslån	257 129	267 306	270 881	288 999	290 529
Utlån til private finansinstitusjoner	23 320	21 684	17 385	14 946	15 239
Utlån med lisens til innlendinger	54 649	57 713	61 568	59 684	61 709
Valutalån uten lisens til innlendinger	1 862	2 772	3 361	3 969	6 351
Kronelån til oljevirkosomhet	795	736	735	569	705
Øvrige eiendeler	43 647	48 148	48 571	38 408	46 334
Forvaltningskapital	602 883	626 074	621 971	606 033	640 337
Gjeld og egenkapital					
Innskudd fra publikum	297 039	311 509	304 841	322 274	330 958
Innlån i form av banksertifikater	13 870	8 825	12 844	13 625	14 678
Innskudd fra forretnings- og sparebanker	12 179	10 693	11 819	7 658	16 576
Innskudd fra andre private finansinstitusjoner	13 304	14 929	14 689	14 609	15 784
Innskudd fra statsbanker og andre statlige sektorer	6 592	6 540	6 782	6 812	6 968
Lån og innskudd fra Norges Bank	62 990	75 188	55 175	61 280	55 489
Lån og innskudd fra utlandet	135 049	139 422	139 386	128 914	147 743
Skatteinnbetalinger	5 438	150	5 832	990	279
Annen gjeld	30 644	29 722	40 209	19 272	23 954
Aksjekapital	8 303	8 852	9 078	9 868	9 980
Avsetninger, fond etc.	17 475	20 244	21 316	20 731	17 928
Spesifikasjoner:					
Beregningsgrunnlag for D-lån i Norges Bank	597 403	597 403	583 202	583 360	583 360
Utnyttingsgrad for lån i Norges Bank, prosent	88,0	90,0	93,1	93,6	98,7
Nettofordringer på utlandet	-94 682	-98 484	-97 260	-91 225	-99 732

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 6. Forretnings- og sparebanker. Utlån¹⁾ og innskudd fordelt på publikumssektorer (Mill. kroner)

	31/3 1989	30/6 1989	30/9 1989	31/12 1989	31/3 1990
Utlån til:					
Kommuneforv., inkl. kommuneforetak	15 113	13 896	14 818	14 691	14 185
Foretak ²⁾	92 704	97 995	95 328	95 131	97 301
Husholdninger ³⁾	241 154	245 787	247 748	262 422	262 093
Utlån til publikum i alt	348 971	357 678	357 894	372 244	373 579
Innskudd fra:					
Kommuneforv., inkl. kommuneforetak	15 498	19 519	15 287	17 486	18 321
Foretak ²⁾	71 187	76 145	76 899	84 561	89 243
Husholdninger ³⁾	210 354	215 846	212 655	220 227	223 394
Innskudd fra publikum i alt	297 039	311 510	304 841	322 274	330 958

¹⁾ Ekskl. utlån med lisens, valutalån uten lisens og kronelån til oljevirkosomhet.

²⁾ Inkl. sektorene private ikke-personlige foretak og statsforetak.

³⁾ Inkl. sektorene personlige foretak, personlig næringsdrivende og lønnstagere m.v.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 7. Private kredittforetak. Balanse (Mill. kroner)

	31/12 1988	31/3 1989	30/6 1989	30/9 1989	31/12 1989
Sertifikater	6 435	7 385	8 655	9 533	6 104
Innskudd i norske banker	3 299	3 206	3 909	4 476	2 925
Ihendehaverobligasjoner	7 441	8 646	7 747	8 533	9 149
Utlån til:					
Finansinstitusjoner	452	617	569	464	766
Publikum	125 759	127 264	135 665	139 492	142 410
Andre	12 366	12 601	10 186	10 187	9 666
Andre aktiva	6 515	6 895	6 545	9 710	8 152
Sum eiendeler	162 237	166 614	173 276	182 395	179 172
Kortsiktig gjeld	24 910	25 747	21 196	23 721	17 610
Langsiktig gjeld	129 333	132 751	143 748	149 469	152 421
Herav:					
Ihendehaverobligasjonslån i norske kroner ¹⁾	93 696	96 647	105 009	112 291	114 638
Egenkapital	4 554	4 599	4 572	5 241	5 357
Andre passiva	3 440	3 517	3 760	3 964	3 784
Sum gjeld og egenkapital	162 237	166 614	173 276	182 395	179 172

¹⁾ Egne oppkjøpte ihendehaverobligasjoner er trukket fra.
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 8. Private finansieringsselskaper. Balanse (Mill. kroner)

	31/12 1988	31/3 1989	30/6 1989	30/9 1989	31/12 1989
Bankinnskudd	1 345	1 427	1 719	659	1 012
Statskasseveksler og sertifikater	94	34	36	11	3
Ihendehaverobligasjoner	227	246	422	308	52
Utlån ¹⁾ (brutto)	43 287	41 814	38 460	35 655	29 990
Herav:					
Utlån til publikum (netto)		29 725	27 790	25 672	23 726
Utlån til andre sektorer (netto)	38 759	7 828	9 846	5 750	2 759
Andre aktiva	7 642	9 838	11 536	15 143	16 926
Aktiva i alt	52 595	53 359	52 173	51 776	47 983
Finanssertifikater	763	515	600	530	390
Lån fra andre enn banker	19 450	18 123	18 787	15 585	14 416
Lån fra banker	19 716	19 732	16 265	15 877	12 815
Kapital, fond m.v.	6 169	6 521	6 590	6 437	6 656
Andre passiva	6 497	8 468	9 931	13 347	13 706
Passiva i alt	52 595	53 359	52 173	51 776	47 983

¹⁾ Inkl. ansvarlig lånekapital og leiefinansiering.
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 9. Livsforsikringselskaper. Balanseutdrag (Mill. kroner)

	31/12 1988	31/3 1989	30/6 1989	30/9 1989	31/12 1989
Kassebeholdning og bankinnskudd	3 139	3 125	3 128	2 917	4 457
Stats- og statsbanksertifikater	0	0	20	0	0
Andre sertifikater	858	798	756	746	712
Stats- og statsbankobligasjoner	3 992	5 724	5 172	5 427	6 484
Andre norske obligasjoner	39 815	41 685	45 247	47 071	50 614
Utlån til publikum	53 259	53 689	53 209	53 395	53 857
Utlån til andre sektorer	8 521	8 590	8 320	8 556	8 251
Andre spesifiserte aktiva	11 664	12 651	14 624	16 089	18 953
Aktiva i alt	121 248	126 282	130 456	134 201	143 328

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 10. Private og kommunale pensjonskasser og -fond.¹⁾ Balanseutdrag (Mill. kroner)

	31/3 1989	30/6 1989	30/9 1989	31/12 1989	31/3 1990
Kassebeholdning og bankinnskudd	2 649	2 877	2 969	2 933	2 364
Norske ihendehaverobligasjoner	10 051	10 624	10 734	10 852	11 310
Utlån	9 603	9 225	9 261	9 315	9 545
Andre spesifiserte aktiva	2 246	2 474	2 632	2 834	3 118
Aktiva i alt	24 549	25 200	25 596	25 934	26 337

¹⁾ Anslag basert på et utvalg av institusjoner som står for ca. 70% av total forvaltningskapital.
Kilde: Norges Bank.

Tabell 11. Skadeforsikringsselskaper. Balanseutdrag (Mill. kroner)

	31/12 1988	31/3 1989	30/6 1989	30/9 1989	31/12 1989
Kassebeholdning og bankinnskudd	5 366	4 883	4 783	4 206	5 205
Stats- og statsbanksertifikater	150	0	102	0	0
Andre sertifikater	338	373	399	548	621
Stats- og statsbankobligasjoner	283	851	916	693	518
Andre norske obligasjoner	4 444	4 855	5 763	6 623	6 924
Utlån til publikum	6 095	5 624	5 129	4 975	5 150
Utlån til andre sektorer	1 314	1 678	2 822	1 721	2 289
Andre spesifiserte aktiva	7 468	7 527	7 172	8 718	8 832
Aktiva i alt	25 458	25 791	27 086	27 484	29 539

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 12. Beholdning av aksjer registrert i VPS fordelt på eiersektorer.
Pålydende og markedsverdi (Mill. kroner)

	Markedsverdi				Pålydende
	30/6 1989	30/9 1989	31/12 1989	31/3 1990	31/3 1990
Stats- og trygdeforvaltningen	18 619	16 584	19 614	22 866	2 349
Norges Bank	0	0	0	0	0
Postgiro og Postsparebanken	0	0	0	0	0
Statsbanker	28	28	27	21	13
Forretnings- og sparebanker inkl. sikringsfond	1 862	2 559	2 233	2 341	898
Private kredittforetak	533	681	656	653	238
Private finansieringsselskaper	58	60	57	1 636	824
Forsikringsselskaper m.v.	13 333	15 572	16 241	19 350	3 504
Kommuneforvaltning inkl. kommuneforetak	150	90	85	83	32
Statsforetak	1 851	2 327	3 457	3 547	470
Private ikke-personlige foretak ¹⁾	49 664	58 244	58 014	68 237	10 068
Husholdninger	27 458	28 949	28 751	31 641	6 124
Utlandet	40 677	45 317	47 976	55 976	7 347
Ufordelt	0	30	123	880	129
I alt	154 233	170 441	177 234	207 231	31 996

¹⁾ Inkl. aksjefond.

Kilde: Verdipapirsentralen og Norges Bank

Tabell 13. Aksjekapitalen registrert i VPS fordelt på utstedersektorer.
Pålydende verdi (Mill. kroner)

	Pålydende verdi				
	31/3 1989	30/6 1989	30/9 1989	31/12 1989	31/3 1990
Forretningsbanker	7 314	7 736	8 192	8 479	8 479
Private kredittforetak	800	650	650	731	731
Private finansieringsselskaper	40	40	69	98	101
Forsikringselskaper m.v.	50	50	50	55	52
Statsforetak	4 921	4 937	4 937	4 939	4 939
Private ikke-personlige foretak	14 902	16 198	16 306	17 083	17 694
I alt	28 027	29 611	30 204	31 385	31 996

Kilde: Verdipapirsentralen og Norges Bank

Tabell 14. Kjøp og salg av aksjer registrert i VPS fordelt på kjøper-, selger- og utstedersektorer. Markedsverdi (Mill. kroner)

Statistikken er under utvikling

Tabell 15. Beholdning av obligasjoner registrert i VPS fordelt på eiersektorer.
Pålydende og markedsverdi (Mill. kroner)

	Markedsverdi				Pålydende
	30/6 1989	30/9 1989	31/12 1989	31/3 1990	31/3 1990
Stats- og trygdeforvaltningen	36 875	36 765	43 749	45 496	43 468
Norges Bank	10 444	10 648	14 948	11 626	11 020
Postgiro og Postsparebanken	6 241	6 195	6 106	6 008	5 757
Statsbanker	80	192	301	293	287
Forretnings- og sparebanker inkl. sikringsfond	77 768	73 215	69 594	67 627	68 129
Private kredittforetak	12 589	18 956	18 304	24 412	24 305
Private finansieringsselskaper	427	419	54	469	473
Forsikringselskaper m.v.	69 769	73 181	79 223	81 966	80 437
Kommuneforvaltning inkl. kommuneforetak	1 288	1 519	1 707	1 472	1 460
Statsforetak	2 449	2 778	2 737	2 369	2 495
Private ikke-personlige foretak ¹⁾	21 089	22 250	22 493	24 156	23 844
Husholdninger	10 406	10 234	9 621	9 497	9 482
Uttandret	7 564	15 573	16 095	12 843	12 578
Ufordelt	0	73	91	28	29
I alt	256 989	271 998	285 023	288 262	283 764

¹⁾ Inkl. obligasjonsfond.

Kilde: Verdipapirsentralen og Norges Bank

Tabell 16. Beholdning av obligasjoner registrert i VPS fordelt på utstedersektorer.
Pålydende verdi (Mill. kroner)

	Pålydende verdi				
	31/3 1989	30/6 1989	30/9 1989	31/12 1989	31/3 1990
Stats- og trygdeforvaltningen	82 892	80 265	78 193	87 902	81 515
Statsbanker	13 470	14 526	14 738	15 090	16 956
Forretnings- og sparebanker	299	1 694	2 573	2 843	2 842
Private kredittforetak	102 023	113 788	126 156	126 784	134 739
Private finansieringsselskaper	221	221	221	183	183
Forsikringselskaper mv.	150	150	150	1 669	1 669
Kommuneforvaltning inkl. kommuneforetak	26 330	28 561	30 793	31 338	32 043
Statsforetak	3 174	3 103	3 537	3 507	5 282
Private ikke-personlige foretak	6 809	7 165	7 520	7 867	8 341
Husholdninger	355	349	210	200	194
Ufordelt	35	36	0	0	0
I alt	295 758	249 858	264 091	277 383	283 764

Kilde: Verdipapirsentralen og Norges Bank

Tabell 17. Kjøp og salg av obligasjoner registrert i VPS fordelt på kjøper-, selger- og utstedersektorer. Markedsverdi (Mill. kroner)

Statistikken er under utvikling

Tabell 18. Beholdning av sertifikater lagt ut i Norge fordelt på eiersektorer. Bokført verdi.
(Mill. kroner)

	31/12 1988	31/3 1989	30/6 1989	30/9 1989	31/12 1989
Stats- og trygdeforvaltningen	2 299	3 478	5 231	6 439	55
Norges Bank	7 987	3 996	2 410	4 860	16 859
Postsparebanken	10 599	13 259	13 610	14 509	14 950
Statsbanker	85	95	30	130	75
Forretningsbanker	5 097	7 100	7 769	8 249	6 451
Sparebanker	4 794	6 154	5 490	4 472	2 855
Private finansieringsselskaper	94	34	36	11	3
Livsforsikringselskaper	858	817	756	746	712
Skadeforsikringselskaper	667	373	501	548	621
Andre sektorer ¹⁾	10 472	11 028	9 902	9821	14 363
I alt, pålydende verdi	42952	46334	45735	49785	56 944

¹⁾ Posten er residualbestemt og inneholder også eventuelle forskjeller mellom bokført og pålydende verdi.

Kilde: Norges Bank

Tabell 19. Beholdning av sertifikater fordelt på utstedersektorer. Pålydende verdi (Mill. kroner)

	31/3 1989	30/6 1989	30/9 1989	31/12 1989	31/3 1990
Statssertifikater	21 889	25 762	26 957	27 723	28 335
Banksertifikater	5 941	2 766	5 432	8 964	11 416
Herav:					
Forretningsbanker	2 712	515	2 858	6 161	7 035
Sparebanker	3 229	2 251	2 574	2 803	4 381
Finanssertifikater	675	580	480	390	1 050
Kreditsertifikater	9 709	8 007	7 398	6 284	6 898
Lånesertifikater	8 120	8 620	9 518	8 557	9 245
Herav:					
Statsbanker	250	250	100	0	100
Statsforetak	775	725	1 865	1 375	975
Kommuneforvaltning inkl. kommuneforetak	2 945	2 665	2 623	2 546	2 944
Andre foretak	4 150	4 980	4 930	4 636	5 226
Sum utestående sertifikatgjeld	46 334	45 735	49 785	51 918	56 944

Kilde: Norges Bank

Tabell 20. Markedslån. Beholdningstall (Milliarder kroner)

	31/3 1989	30/6 1989	30/9 1989	31/12 1989	31/3 1990 ¹⁾
Pr. utgangen av					
Garantert av:					
Private finansieringsselskaper	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1
Skade-/kredittforsikrings selskaper	9,3	8,6	8,3	7,6	7,2
Forretningsbanker	5,3	4,6	4,5	4,5	3,4
Sparebanker	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3
Lån med garanti	16,2	14,7	14,2	13,5	12,0
Lån uten garanti formidlet av:					
Megler	4,1	4,7	5,8	5,6	5,4
Bank	2,5	2,3	2,1	1,9	1,5
Markedslån i alt	22,8	21,7	22,1	21,0	18,9

¹⁾ Forelopige tall.

Kilde: Norges Bank

Tabell 21. Kredittindikator og pengemengde

	Sesongjusterte beholdningstall Milliarder kroner			Vekst siste 12 måneder Prosent			3-måneders vekst, årlig rate Prosent		
	K	M2	M2, utv.	K	M2	M2, utv.	K	M2	M2, utv.
1989									
Mars	793,2	401,0	436,3	6,4	1,5	1,7	4,6	3,8	1,5
April	792,4	411,2	444,7	6,4	3,9	3,5	5,5	8,8	6,5
Mai	796,7	415,0	446,3	6,2	3,6	3,3	7,2	8,7	5,9
Juni	801,9	419,7	451,1	5,9	2,3	2,2	6,0	14,9	10,3
Juli	806,7	422,6	453,0	5,6	6,0	4,3	6,5	14,4	9,5
August	812,3	428,3	458,1	5,7	7,6	5,6	6,7	14,9	11,0
September	815,3	427,9	458,8	5,1	6,4	4,1	7,5	11,0	8,6
Oktober	817,8	428,1	463,2	5,5	6,7	5,4	6,8	8,9	9,1
November	820,2	429,6	463,6	5,6	9,7	7,7	5,5	4,8	7,1
Desember	821,0	430,4	462,6	5,5	7,6	6,1	4,1	2,9	5,8
1990									
Januar	827,0	430,1	463,6	5,9	7,8	6,7	3,8	1,8	2,8
Februar	830,4	436,2	468,3	6,2	8,2	6,6	4,2	3,5	2,6
Mars	840,5	443,3	472,9	6,0	10,5	8,4	6,5	6,8	4,5

K = Kredittindikator, M2 = Pengemengde, M2, utvidet = M2 tillagt markedslån og innlån i finansieringsselskaper, men fratrukket finansieringsselskapers innskudd i banker.

Kilde: Norges Bank

Tabell 22. Innenlandsk kredittilførsel til publikum etter kilde (Mill. kroner)

	1988	1989 ¹⁾	1/1–31/3	
			1989	1990 ¹⁾
Forretnings- og sparebanker	17 011	22 249	-404	4 501
Statsbanker ²⁾³⁾	9 384	10 138	3 047	4 116
Private finansieringsselskaper	9 466	-6 713	-714	-326
Skadeforsikringsselskaper	-930	-855	-381	170
Livsforsikring, pensjonskasser	7 540	299	1 072	-220
Kredittforetak	23 875	11 247	878	404
Obligasjons- og sertifikatmarkedet ⁴⁾	-2 259	9 376	3 209	3 247
Markedslån	-6 500	-3 300	-1 500	-2 100
Annen kreditt	62	366	130	-183
Sum ⁵⁾	57 649	42 807	5 337	9 609
Aksjemarkedet	13 000	9 000
Innenlandsk kredittilførsel i alt	70 649	51 807

1) Delvis forelopige tall, delvis anslag.

2) Inkl. Postsparebanken.

3) Ekskl. Kommunalbankens formidlingslån.

4) Korrigert for utlendingers beholdning av norske publikumsobligasjoner utstedt i Norge.

5) Svarer til Norges Banks kredittindikator.

Kilde: Norges Bank.

Tabell 23a. Endringer i pengemengden etter kilde (Mill. kroner)

Likviditetstilførsel (+)		1988	1989
Inndragning (-)			
I	Sentralmyndighetenes inntektsoverskudd m.v. ekskl. oljeskatter ¹⁾ (-)	-2 181	22 623
II	Sentralmyndighetenes lånetransaksjoner ²⁾	18 749	14 760
	Herav:		
	Statsbankenes utlånsøkning	8 967	9 238
III	Forretnings- og sparebankenes kredittilførsel (+) og inntektsoverskudd (-)	12 161	3 843
IV	Økning i skattefrie fondsavsetninger og banksparing med skattefradrag (-)	-1 401	-2 093
V	Uspesifisert tilførsel/statistiske feil	-5 670	-16 759
VI	Innenlandsk likviditetstilførsel (I+...V)	21 658	22 374
VII	Statens lån/tilskudd til statlig petroleumsvirksomhet	8 120	840
VIII	Forretnings- og sparebankenes utlån i valuta med og uten lisens og kronelån til oljevirksomhet	8 621	12 633
IX	Publikums netto valutasalg til de private banker, ekskl. salg i forbindelse med oljeskatter	-16 441	-5 310
X	Endring i pengemengden i alt (VI+VII+VIII+IX)	21 958	30 537
	Herav:		
	Sedler og mynt	474	483
	Innskudd på anfordring	32 371	30 892
	Ubenyttede kassekreditter og byggelån	5 483	847
	Tidsinnskudd ekskl. banksparing med skattefradrag	-16 370	-1 685
XI	Endring i pengemengden i prosent av likviditetssmassen ved inngangen til perioden	5,7	7,5
	Oljeskatter	11 867	15 620

Fotnoter står under tabell 23 c.

Tabell 23b. Endringer i pengemengden etter kilde. (1 prosent av samlet likviditetsmasse ved inngangen perioden.)

Likviditetstilførsel fra:	Året		Siste 12 mndr. pr. 31/3		Tall for 1990 fra Revidert nasjonalbudsjett 1990	
	1988	1989	1989	1990	%	Mrd.kr.
A. Sentralmyndighetene	4,3	9,2			10,7	46,6
Ved inntektsunderskudd ³⁾	-0,6	5,6			5,6	24,4
Ved lånetransaksjoner	4,9	3,6			5,1	22,2
B. Private banker ⁴⁾	2,9	0,4			2,0	8,7
C. Uspesifisert tilførsel/statistiske feil	-1,5	-4,1		
Innenlandsk likviditetstilførsel (A+B+C)	5,7	5,5	-0,8	10,4	12,7	55,3
Publikums netto valutasalg til private banker ⁵⁾	0,0	2,0	2,3	0,1	-5,2	-22,6
Endring i pengemengden	5,7	7,5	1,5	10,5	7,5	32,7

Fotnote står under tabell 23 c.

Tabell 23c. Sammensetningen av pengemengden (Mill. kroner)

Beholdningstall ved utgangen av perioden	Sedler og mynt	Innskudd på anfordring	Ubenyttede kasse- kreditter	Sum	Tids- innskudd ⁶⁾	Penge- mengden i alt	Endring siste 12 mndr. i penge- mengden i alt	
							Belop	%
1988								
Desember	28 720	157 470	59 383	245 573	158 891	404 464	21 958	5,7
1989								
Januar	26 825	159 858	60 968	247 651	160 005	407 656	11 187	2,8
Februar	26 724	161 388	62 613	250 725	162 519	413 244	15 819	4,0
Mars	26 417	156 960	60 311	243 688	159 774	403 462	5 840	1,5
April	26 278	165 488	62 275	254 041	159 643	413 684	15 366	3,9
Mai	26 026	168 079	58 851	252 956	152 019	404 975	14 020	3,6
Juni	27 034	180 298	60 940	268 272	153 742	422 014	19 377	2,3
Juli	26 354	177 750	62 666	266 770	151 297	418 067	23 734	6,0
August	26 390	178 610	62 080	267 080	154 516	421 596	29 808	7,6
September	27 896	180 996	60 026	268 918	151 590	420 508	25 155	6,4
Oktober	27 470	186 275	61 474	275 219	155 158	430 377	27 155	6,7
November	27 439	182 096	59 644	269 179	154 222	423 401	37 333	9,7
Desember	29 203	188 362	60 230	277 795	157 206	435 001	30 537	7,6
1990 ⁷⁾								
Januar	27 238	189 399	60 530	277 167	162 078	439 245	31 589	7,8
Februar	27 071	199 378	61 974	288 423	158 574	446 997	33 753	8,2
Mars	26 609	202 371	63 731	292 711	153 275	445 986	42 524	10,5

Merk: Publikum er i pengemengdesammenheng definert som andre innenlandske sektorer enn staten, sosiale trygder og banker.

(+), statens spesifiserte utlånsøkning og aksjekjøp (+), kontolån til statskassen fra publikum (-) og kreditt-tilførsel fra Norges Bank, Postgiro og Postsparebanken (+).

1) Omfatter den del av statens overskudd før lånetransaksjoner og statsbankenes inntektsoverskudd som gir innenlandsk likviditetsvirkning, trygdeforvaltningens inntektsoverskudd samt økning i inneslående på skattekonti i banker og Postgiro. Fra anslaget over statens inntektsoverskudd har en, for å komme fram til den innenlandske likviditetsvirkning, korrigert for statens oljeskatter og statens netto renter og stønader til utlandet. Trygdeforvaltningens inntektsoverskudd er antatt å svare tilnærmet til fondsopplagg i folketrygden (inkl. ufordelte renteinntekter) og økning i Rikstrygdeverkets plassering i form av kontolån til statskassen og innskudd på Postgiro. Økning i Folketrygdfondet som følge av innlemmelse av andre trygder er holdt utenfor.

3) Eksklusive oljeskatter.

4) Eksklusive valutalån med og uten lisens og bankenes kronelån til oljevirksheten.

5) Eksklusive salg i forbindelse med betaling av oljeskatter, men inklusive valutalån med og uten lisens fra forretnings- og sparebanker, statens lån og tilskudd til statlig petroleumsvirksomhet og bankenes kronelån til oljevirksheten.

6) Ekskl. banksparing med skattefradrag, inkl. banksertifikater.

7) Foreløpige tall.

2) Omfatter publikums nettokjøp av statspapirer (-), andre enn bankers likviditetsreserver (-), Folketrygdfondets nettokjøp av private og kommunale obligasjoner og finans-, kreditt- og lånesertifikater (+), statsbankenes utlånsøkning

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Norges Bank samt diverse spesialoppgaver.

Tabell 24. Indikator for husholdningenes finansinvesteringer etter utvalgte finansobjekter
(Mill. kroner)¹⁾

	Finansinvesteringer				Beholdning pr. 31/12
	Året				
	1986	1987	1988	1989	1989
Bankinnskudd	17 607	25 881	15 468	12 815	251 400
Obligasjoner, ²⁾ aksjer ²⁾ og aksjefondsandeler	5 140	6 512	2 815	4 941	..
Forsikringskrav	17 311	17 947	19 570	25 275	175 100
Andre fordringer ³⁾	1 923	1 345	333	-927	28 300
Fordringer i alt	41 981	51 685	38 186	42 104	
Lån i private banker	40 542	47 636	8 156	19 571	269 900
Lån i offentlige banker	5 083	5 980	7 229	6 977	95 600
Lån i forsikring mv. ⁴⁾	7 840	9 562	1 735	644	45 400
Lån i finansieringsselskap og kredittforetak	9 404	15 476	24 161	3 129	78 100
Netto markedslån garantert av bank og forsikring	745	2 582	-2 252	-1 068	..
Gjeld i alt	63 614	81 236	39 029	29 253	
Netto fordringer	-21 633	-29 551	-843	12 851	
Finansinstitusjonenes tap på utlån til husholdninger ⁵⁾	.	-1 908	-3 675	-4 780	.
Netto finansinvesteringer	-21 633	-31 459	-4 518	8 071	.

1) Gjelder kun fordrings- og gjeldsforhold overfor innenlandske sektorer.

2) 1. håndsomsetning.

3) Sedler og mynt, spareobligasjoner, feriehus i utlandet og innlån til finansieringsselskaper.

4) Inkl. private og kommunale pensjonskasser og -fond.

5) Anslag.

Kilde: Kredittmarkedsstatistikk og Norges Bank.

Tabell 25. Pengemarkedets likviditet.¹⁾ Likviditetsvirkning fra 1. januar til dato
(Mill. kroner)

Likviditetstilførsel + /innndragning—	1/1—31/12		1/1—30/4	
	1988	1989	1989	1990
1. Staten og andre offentlige konti (ekskl. stats- og statsbankpapirer)	8 421	15 425	-1 105	3 521
2. Stats- og statsbankpapirer	-854	3 251	-2 377	2 055
3. Valutamarkedet	-11 435	-10 921	-700	-4 913
4. Beholdning av sedler og mynt ²⁾	-567	-2 466	2 669	2 810
5. Norges Banks andre transaksjoner ²⁾	-6 586	-5 809	-4 763	-3 794
6. Sentralbanklikviditet	3 714	319	3 339	20
7. Reserver i alt (1+2+3+4+5+6)	-7 307	-201	-2 937	-301
8. Båndlagte reserver ³⁾ (oppgang—)	3 355	510	3 147	5
9. Disponible reserver (7+8)	-3 952	309	210	-296
10. Frie reserver (9-6)	-7 666	-10	-3 129	-316

1) Tallene bygger hovedsakelig på Norges Banks regnskap. Blant annet på grunn av ulik periodisering i forhold til forretnings- og sparebankenes egne oppgaver kan det oppstå avvik fra Statistisk sentralbyrås bankstatistikk.

2) Anslag.

3) Anslag på bankenes «egne krav».

Kilde: Norges Bank.

Tabell 26. Kortsiktige nominelle rentesatser (Prosent p.a.)

	Eurokronerenter ¹⁾ Gjennomsnitt			Renter på bankenes dagslån i Norges Bank pr. utgangen av måneden
	Dagslån ²⁾	1 mnd.	3 mnd.	
1989				
April	11,4	11,3	11,3	11,0
Mai	11,1	11,0	11,0	10,5
Juni	10,7	10,9	11,0	10,0
Juli	11,1	11,0	11,1	10,0
August	10,6	10,9	11,2	10,0
September	11,1	11,0	11,0	10,0
Oktober	11,2	11,3	11,4	10,0
November	11,4	11,7	11,9	11,0
Desember	12,3	12,5	12,5	11,0
1990				
Januar	11,5	11,8	12,0	11,0
Februar	11,3	11,4	11,6	11,0
Mars	12,6	12,1	11,9	11,0
April	12,0	12,2	12,3	11,0

¹⁾ Renter på NOK i valutamarkedet, beregnet på grunnlag av terminkurser.

²⁾ TOM/NEXT.

Kilde: Norges Bank.

Tabell 27. Kortsiktige rentesatser for sentrale valutaer i euromarkedet og rentedifferanse overfor utlandet. (Prosent p.a.)¹⁾

	DEM	DKK	GBP	JPY	FFR	SEK	USD	Kurv- rente ²⁾	Rente- differanse ³⁾
1989									
April	6,4	8,8	13,1	4,8	8,6	11,4	10,1	9,4	1,8
Mai	6,9	9,2	13,2	5,0	8,8	11,3	9,7	9,5	1,4
Juni	6,9	9,2	14,1	5,3	9,0	11,3	9,3	9,6	1,3
Juli	6,9	9,4	13,9	5,5	9,1	11,6	8,9	9,6	1,4
August	7,0	9,2	13,9	5,4	9,0	11,6	8,8	9,6	1,5
September	7,4	9,7	14,0	5,6	9,3	11,6	8,9	9,9	1,0
Oktober	8,0	11,3	15,1	6,1	9,9	11,8	8,7	10,4	0,9
November	8,2	12,1	15,2	6,7	10,5	11,9	8,5	10,6	1,1
Desember	8,2	11,9	15,1	6,7	10,8	12,1	8,4	10,8	1,6
1990									
Januar	8,3	12,0	15,2	7,0	11,2	12,6	8,3	10,9	0,9
Februar	8,4	12,2	15,1	7,2	11,0	13,9	8,3	11,2	0,3
Mars	8,3	11,9	15,3	7,5	10,6	14,5	8,4	11,2	0,6
April	8,2	11,3	15,2	7,4	9,9	13,8	8,5	10,9	1,3

¹⁾ 3-måneders renter, månedsgjennomsnitt av daglige noteringer.

²⁾ Veid geometrisk gjennomsnitt av 3-mnd. eurorenter for de 14 valutaer som inngår i valutakurven.

³⁾ Differansen mellom kurvrenten og NOK-kurven.

Kilde: OECD og Norges Bank

Tabell 28. Norske kroner. Kursindeks og kurser overfor en del enkeltvalutaer.
Månedsgjennomsnitt av midtkurser notert på Oslo Børs

	Kurs- indeks	100 DEM	100 SEK	1 GBP	1 USD	100 JPY
1989						
April	111,71	363,28	106,73	11,550	6,7899	5,1430
Mai	111,85	361,17	107,01	11,449	7,0503	5,0963
Juni	111,92	362,79	107,50	11,157	7,1852	4,9918
Juli	112,18	367,15	107,50	11,274	6,9517	4,9481
August	112,28	365,48	107,68	11,239	7,0408	4,9839
September	112,19	364,92	107,85	11,189	7,1230	4,9079
Oktober	112,37	372,10	107,69	11,029	6,9420	4,8856
November	112,50	376,89	107,37	10,849	6,8967	4,8042
Desember	112,53	385,12	106,56	11,029	6,7046	4,6660
1990						
Januar	112,23	386,62	106,02	10,803	6,5404	4,5118
Februar	112,11	386,05	105,79	10,973	6,4708	4,4444
Mars	112,26	386,55	106,94	10,710	6,5893	4,3027
April	112,30	387,93	107,04	10,719	6,5506	4,1362

Kilde: Oslo Børs, Norges Bank.

Tabell 29. Effektive renter på statspapirer (Prosent p.a.)

	Statssertifikater ¹⁾	Statsobligasjoner med gjenstående løpetid ²⁾		
		0–3 år	3–6 år	6–10 år
1989				
April	11,0	10,9	10,7	10,7
Mai	10,8	10,7	10,5	10,7
Juni	10,6	10,8	10,8	10,9
Juli	10,6	10,8	10,7	10,8
August	10,5	10,7	10,7	10,8
September	10,5	10,7	10,5	10,5
Oktober	10,5	10,9	10,7	10,7
November	10,9	11,4	11,1	11,1
Desember	11,5	11,3	10,9	10,9
1990				
Januar	11,3	11,3	10,7	10,6
Februar	11,2	11,1	10,6	10,6
Mars	11,6	11,3	10,9	10,9
April	11,5	11,3	11,0	11,0

¹⁾ Representativ rente basert på et veid gjennomsnitt av renten ved månedens transaksjoner (evt. justert med Norges Banks kjøpsrente i måneder med lav/ingen omsetning).

²⁾ Helårlig etterskuddsrente ved utgangen av måneden.

Kilde: Norges Bank

Tabell 30. Forretnings- og sparebanker. Gjennomsnittlige rente- og provisjonssatser på disponerte utlån i norske kroner ved utgangen av kvartalet (Prosent p.a.)

	Kortsiktige utlån		Mellomlange og langsiktige utlån	Utlån i alt
	I alt	Herav kassekreditter		
1. kvartal 1989				
Forretningsbanker	15,6	16,3	15,7	15,6
Sparebanker	16,0	17,0	15,5	15,7
Sum banker	15,8	16,6	15,6	15,6
2. kvartal 1989				
Forretningsbanker	15,0	15,9	15,1	15,1
Sparebanker	15,3	16,4	15,0	15,1
Sum banker	15,1	16,1	15,0	15,1
3. kvartal 1989				
Forretningsbanker	13,7	15,4	14,5	14,2
Sparebanker	14,9	16,2	14,6	14,7
Sum banker	14,2	15,6	14,5	14,4
4. kvartal 1989				
Forretningsbanker	14,1	16,3	14,4	14,3
Sparebanker	15,0	16,4	14,4	14,5
Sum banker	14,5	16,3	14,4	14,4
1. kvartal 1990 ¹⁾				
Forretningsbanker	13,7	16,0	14,3	14,1
Sparebanker	15,2	16,9	14,3	14,5
Sum banker	14,2	16,2	14,3	14,3

¹⁾ Foreløpige tall.

Merk: Vi gjør oppmerksom på at bankene i sin utlånsportefolje kan ha engasjementer der den løpende renteberegning/rentebetaling er stoppet. Mange banker lar disse lån inngå i rentestatistikken med rentesats null. Det er en tendens til at slike utlån i sin helhet plasseres under utlånsarten «Andre kortsiktige utlån med løpetid til og med 1 år». Dette vil i så fall bidra til at det registrerte rentenivået trekkes nedover, og at dette særlig gjør seg gjeldende for de kortsiktige utlån.

Kilde: Norges Bank.

Tabell 31. Forretnings- og sparebanker. Gjennomsnittlige rentesatser på innskudd i norske kroner ved utgangen av kvartalet (Prosent p.a.)

	Anfordring	Tidsinnskudd		Innskudd i alt
		I alt	På spesielle vilkår til og med ett år	
1. kvartal 1989				
Forretningsbanker	8,6	10,3	11,2	9,5
Sparebanker	9,0	10,5	11,5	9,8
Sum banker	8,8	10,4	11,3	9,7
2. kvartal 1989				
Forretningsbanker	8,1	9,7	10,7	8,9
Sparebanker	8,5	10,2	11,0	9,3
Sum banker	8,3	9,9	10,8	9,1
3. kvartal 1989				
Forretningsbanker	7,6	9,3	10,3	8,4
Sparebanker	8,2	9,8	10,7	8,9
Sum banker	7,9	9,5	10,4	8,7
4. kvartal 1989				
Forretningsbanker	7,8	9,5	10,6	8,7
Sparebanker	8,3	9,7	10,6	9,0
Sum banker	8,1	9,6	10,6	8,8
1. kvartal 1990 ¹⁾				
Forretningsbanker	8,1	9,7	10,6	8,8
Sparebanker	8,3	10,0	10,9	9,1
Sum banker	8,2	9,8	10,7	9,0

¹⁾ Foreløpige tall.

Kilde: Norges Bank.

Tabell 32. Forretnings- og sparebanker. Rente- og kredittprovisjonsinntekter i prosent p.a. av midlere trukne utlån til norske låntakere¹⁾

	1985		1986		1988 ²⁾	
	Rente	Rente og provisjon	Rente	Rente og provisjon	Rente	Rente og provisjon
Utlån i alt:						
Alle banker	12,8	14,0	14,1	15,4	15,0	15,8
Forretningsbanker	12,8	14,1	14,3	15,6	14,9	15,8
Sparebanker	12,9	13,8	14,0	15,0	15,1	15,9
Kortsiktige utlån:						
I alt	12,3	14,6	13,7	15,9	14,0	15,7
Bygge lån	11,2	14,0	12,3	15,0	13,9	16,2
Andre rammelån	12,7	15,4	14,7	17,6	15,3	17,6
Andre korte utlån	12,7	13,2	13,2	13,6	11,9	12,4
Mellomlange og langsiktige utlån:						
I alt	13,1	13,6	14,3	15,1	15,6	15,9

¹⁾ Utlån i NOK til oljevirksomheten og utlån etter lisens er ikke med. Midlere er definert som et 13-måneders gjennomsnitt av beløpene pr. utgangen av desember året før samt de 12 månedene i det aktuelle året. Dersom utlånene ved utgangen av månedene ikke er representative for de reelle gjennomsnitt, kan de beregnede prosenttall gi et feil bilde.

²⁾ På grunn av omleggingen av bankstatistikken i 1987 har det skjedd endringer i definisjoner o.l. som gjør at tallene ikke er helt sammenlignbare med tidligere år. Tallene for 1987 er usikre og er derfor ikke publisert.

Kilde: Norges Bank

Tabell 33. Forretnings- og sparebanker. Renteutgifter i prosent p.a. av midlere innskudd fra norske innskyttere¹⁾

	1985	1986	1988
Innskudd i alt:			
Alle banker	9,1	9,9	11,5
Forretningsbanker	9,4	10,1	11,8
Sparebanker	8,8	9,7	11,2
Innskudd på anfordring:			
I alt	6,9	7,7	9,5
Innskudd på tid:			
I alt	9,9	10,8	12,8
På spesielle vilkår	11,6	12,3	13,1
SMS	8,5	8,7	10,3
Andre tidsinnskudd	8,2	9,6	13,4

¹⁾ Midlere er definert som et 13-måneders gjennomsnitt av beløpene pr. utgangen av desember året for samt de 12 månedene i det aktuelle året. Dersom innskuddene ved utgangen av månedene ikke er representative for de reelle gjennomsnitt, kan de beregnede prosenttall gi et feil bilde.

²⁾ På grunn av omleggingen av bankstatistikken i 1987 har det skjedd endringer i definisjoner o.l. som gjør at tallene ikke er helt sammenlignbare med tidligere år. Tallene for 1987 er usikre og er derfor ikke publisert.

Kilde: Norges Bank

Tabell 34. Livsforsikringsselskaper. Gjennomsnittlige rentesatser etter utlånsform pr. utgangen av kvartalet (Prosent p.a.)

	Utlån til boligformål	Andre utlån	Utlån i alt
1. kvartal 1988	13,9	14,3	14,1
2. " "	14,0	14,4	14,2
3. " "	14,0	14,4	14,2
4. " "	14,0	14,4	14,2
1. kvartal 1989	13,8	14,2	13,9
2. " "	13,4	13,4	13,4
3. " "	12,8	12,8	12,8
4. " "	12,6	12,3	12,5
1. kvartal 1990	12,4	12,2	12,3

Kilde: Norges Bank.

Tabell 35. Utenriksregnskap for Norge (Mill. kroner)

	1988	1989	1/1—28/2	
			1989	1990
Varebalansen	-2 229	23 648	4 206	5 888
Tjenestebalansen	-2 109	2 389	839	1 135
Rente- og stonadsbalansen	-19 508	-24 329	-5 208	-5 337
A. Driftsbalansen	-23 846	1 708	-163	1 686
Herav:				
Skipsfart ¹⁾	-1 737	-8 242	-155	1 842
Oljevirkosomhet ¹⁾	42 774	61 752	7 951	8 223
Andre sektorer	-64 883	-51 802	-7 959	-8 379
B. Langsiktige kapitaltransaksjoner, netto	34 319	25 570	7 281	-4 577
Herav:				
Statsforvaltningen	4 929	2 838	37	-3 318
Kommuner, inkl. kommuneforetak	906	-267	-28	-157
Statsbanker	-1 637	-1 062	-68	-699
Forretnings- og sparebanker	7 519	3 919	2 778	1 224
Andre finansinstitusjoner inkl. Norges Bank	6 909	9 825	-112	-1 264
Skipsfart	4 429	6 071	544	-793
Oljevirkosomhet	7 129	-3 463	804	-590
Andre private og statlige foretak	4 135	7 709	3 326	1 020
C. Grunnbalansen (A+B)	10 473	27 278	7 118	-2 891
D. Kortsiktige kapitaltransaksjoner ekskl. Norges Bank	-12 367	-20 648	-1 222	-6 509
Herav:				
Statsforvaltningen	199	623	88	26
Kommuner, inkl. kommuneforetak	325	0	0	-1
Statsbanker	-163	110	-1	-37
Forretnings- og sparebanker	-1 070	-3 615	3 185	-1 619
Andre finansinstitusjoner ekskl. Norges Bank	3 991	5 090	262	1 922
Skipsfart	577	-905	-373	-56
Oljevirkosomhet	-134	-2 224	-295	1 290
Andre private og statlige foretak	-4 757	-2 999	-3 249	-2 484
Andre kortsiktige kapitaltransaksjoner og statistiske feil	-11 335	-6 548	-839	-5 550
E. Endring i Norges Banks kortsiktige netto fordringer overfor utlandet (C+D)	-1 894	6 630	5 896	-9 400
F. Tildelte SDR	-	-	-	-
G. Diverse reguleringer og poster som ikke inngår i internasjonale reserver	-4	-2 543	-731	-1 883
Endring i Norges Banks totale fordringer på utlandet (E+F+G)	-1 898	4 087	5 165	-11 283

¹⁾ Utvalgte poster beregnet av Norges Bank.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 36. Norges fordringer og gjeld overfor utlandet (Milliarder kroner)

	31/12 1988			31/12 1989			28/2 1990		
	Fordringer	Gjeld	Netto	Fordringer	Gjeld	Netto	Fordringer	Gjeld	Netto
Statskassen	8,5	22,1	-13,6	8,0	23,9	-15,9	8,6	20,6	-12,1
Andre statsregnskap	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Norges Bank	89,1	3,0	86,1	93,2	2,6	90,6	82,1	2,6	79,5
Postgiro og Postsparebanken	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
Statsbanker	1,2	13,6	-12,4	1,2	12,4	-11,2	1,2	11,5	-10,3
Forretnings- og sparebanker	41,1	129,9	-88,8	41,2	130,6	-89,4	52,9	139,9	-87,0
Andre kredittinstitusjoner	20,8	32,7	-11,9	22,6	40,4	-17,8	22,6	40,3	-17,7
Forsikringselskaper	6,1	1,4	4,7	6,5	1,6	4,9	6,7	1,3	5,4
Kommuneforvaltning, inkl. kommuneforetak	1,7	11,9	-10,2	1,6	11,3	-9,7	1,7	10,9	-9,3
Statsforetak	24,3	56,6	-32,3	25,9	54,2	-28,3	28,0	53,7	-25,7
Andre norske sektorer (ufordelt ¹⁾)	61,0	112,1	-51,1	63,4	132,9	-69,5	73,2	132,6	-59,3
	0,0	0,0	0,0	16,3	0,0	16,3	12,1	0,0	12,1
Alle sektorer i alt	253,8	383,3	-129,5	279,9	409,9	-130,0	289,1	413,5	-124,4

¹⁾ Omfatter nettobeløp som det på de angitte tidspunkt ikke har vært mulig å sektorisere samt statistiske feil. For enkelhets skyld er nettobeløpet henført til fordringer.

Merk:

De presenterte balansetallene er beregnet i Norges Bank ved å kombinere data fra Statistisk sentralbyrås årlige «finanstelling» med endringstall i form av transaksjoner og omvurderinger fra utenriksregnskapet / valutastatistikken. Byråets «finanstelling» pr. 31. desember 1988 er innarbeidet. Beløpene vil kunne avvike fra sektorenes egne bokførte regnskapstall.

Kilde: Norges Bank.

Tabell 37. Valutabanker. Utestående valutaterminforretninger med andre sektorer mot oppgjør i norske kroner¹⁾ (Milliarder kroner)

Pr. utgangen av	Netto kjøpt					Kjøpt, bto.		Solgt, bto.	
	Sentralmyndighetene ²⁾	Andre finansinst. ³⁾	Publikum	Utlandet	Sum	Publikum	Utlandet	Publikum	Utlandet
1989									
Mars	0,0	-6,3	12,8	27,3	33,8	25,0	81,4	12,2	54,0
April	0,0	-7,6	13,3	31,8	37,5	24,8	82,9	11,6	51,2
Mai	0,0	-6,6	14,3	30,4	38,1	25,9	81,6	11,6	51,2
Juni	0,0	-5,4	13,7	28,4	36,7	25,7	83,8	12,0	55,3
Juli	0,9	-5,1	13,9	25,0	34,7	26,5	84,5	12,6	59,5
August	1,7	-3,7	13,1	24,6	35,7	26,1	87,0	12,9	62,3
September	2,9	-3,6	12,6	24,6	36,5	25,7	86,2	13,1	61,6
Oktober	3,8	-1,5	12,5	15,9	30,7	25,4	89,2	12,9	73,4
November	5,6	-4,8	12,0	16,2	29,0	25,2	89,9	13,1	73,7
Desember	10,1	-3,6	12,5	12,6	31,6	27,0	86,3	14,5	73,8
1990									
Januar	3,5	-1,5	11,6	17,8	31,4	28,2	90,7	16,6	72,8
Februar	1,5	-0,2	11,4	17,1	29,8	28,0	88,6	16,6	71,5
Mars	13,2	-2,7	13,1	17,8	41,4	29,3	91,7	16,2	73,9

1) Ekskl. kurskorreksjoner.

2) Statsforvaltn., trygdeforvaltn., og Norges Bank.

3) Inkl. eventuelle avvik mellom terminaktiva og terminpassiva innen gruppen av valutabanker.

Kilde: Oppgaver fra forretnings- og sparebanker (registrerte valutabanker) til Norges Bank.

Tabell 38. Valutabanker. Totalposisjon i valuta (Mill. kroner)

	30/6 1989	30/9 1989	31/12 1989	31/3 1990
A-banker ¹⁾ :				
Valutaaktiva, spot	113 868	114 496	108 314	126 126
Valutapassiva, spot	144 910	148 646	138 693	166 154
1. Spotbalanse, netto	-31 042	-34 150	-30 379	-40 028
2. Terminbalanse, netto	31 436	33 067	29 925	39 304
3. Opsjonsposisjon mot NOK	-91	361	536	355
4. Totalposisjon (1+2+3)	303	-722	82	-369
B-banker ²⁾ :				
5. Totalposisjon	183	169	123	295
A- og B-banker:				
6. Totalposisjon (4+5)	486	-553	205	-74

¹⁾ Omfatter de større private valutabanker; pr. 31.03.90 var antallet 23

²⁾ Omfatter de øvrige private valutabanker; pr. 31.03.90 var antallet 40

Kilde: Norges Bank.

Norges Bank, Oslo

	<i>Postadresse</i>	<i>Telefon</i>	<i>Telex</i>	<i>Telefax</i>
Hovedkontoret, Bankplassen 2	Postboks 1179 Sentrum, 0107 Oslo 1	(02) 31 60 00	71 369 nbank n	(02) 41 31 05

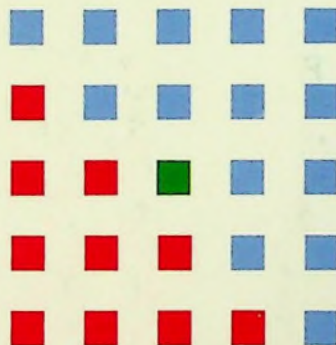
Norges Banks seddel- og myntproduksjon

Norges Banks Seddeltrykkeri	Postboks 1179, Sentrum, 0107 Oslo 1	(02) 31 60 00	19 888 nbs n	
Den Kongelige Mynt	Postboks 53, 3601 Kongsberg	(03) 73 53 00	17 211 mynt n	(03) 73 62 58

Norges Banks avdelinger

Reg. nr.

0616	Bergen	Postboks 4132 Dreggen, 5023 Bergen	(05) 31 81 50	42 155 nbber n	(05) 31 13 12
0663	Bodo	Postboks 114, 8001 Bodo	(081) 21 060	64 353 nbbo n	(081) 23 453
0660	Fredrikstad	Postboks 144, 1601 Fredrikstad	(09) 31 49 00	19 820 nbfd n	(09) 31 83 70
0623	Hammerfest	Postboks 55, 9601 Hammerfest	(084) 11 344	64 354 nbhf n	(084) 13 981
0625	Kristiansand	Postboks 204, 4601 Kristiansand S.	(042) 23 070	21 880 nbch n	(042) 70 140
0627	Larvik	Postboks 140, 3251 Larvik	(034) 81 300	21 890 nbl n	(034) 82 230
0628	Lillehammer	Postboks 370, 2601 Lillehammer	(062) 50 045	21 911 nblil n	(062) 59 944
0629	Oslo	Postboks 1179 Sentrum, 0107 Oslo 1	(02) 31 60 00	79 213 nbsba n	
	Ekspedisjonen				(02) 33 69 91
	Kassen				(02) 31 68 90
	Fondskontoret				(02) 41 31 05
0631	Stavanger	Postboks 18, 4001 Stavanger	(04) 52 00 00	33 047 nbsta n	(04) 52 35 06
	Haugesund kassektr.	Postboks 233, 5501 Haugesund	(047) 28 500	42 893 nbhd n	(047) 16 117
0632	Tromsø	Postboks 475, 9001 Tromsø	(083) 55 411	64 141 nbtrm n	(083) 58 839
0633	Trondheim	Postboks 564, 7001 Trondheim	(07) 52 80 60	55 056 nbtrh n	(07) 52 63 57
0634	Vardø	Postboks 68, 9951 Vardø	(085) 87 621	64 355 nbvar n	(085) 88 398
0614	Ålesund	Postboks 380, 6001 Ålesund	(071) 21 710	42 894 nbaal n	(071) 29 886
	Kristiansund kassektr.	Postboks 80, 6501 Kristiansund N.	(073) 72 911	15 261 nbcs n	(073) 74 706



Returadresse:
NORGES BANK,
informasjonskontoret
Postboks 1179 Sentrum, 0107 Oslo 1
(P.O.Box 1179 Sentrum, N-0107 Oslo 1, Norway)